Стюарт Джекман

СПРАВА ДАВИДСОНА

УДК 821.111(410)-312.2
Д41

Джекман С.
Д41 Справа Давидсона / Переклад О. Зенченко. –
К. : Світло на Сході, 2026. – 240 с.

ISBN 978-617-7554-49-2

Альтернативна історія завжди моделює ситуацію «А що як…?». Письменник Стюарт Джекман і собі вирішив поставити запитання: А що як Ісус воскрес би не в І столітті, а в ХХ? Чи змінилося б сприйняття людей щодо найвеличнішого Божого дива – воскресіння?

Тележурналіст Касс Теннел збирає матеріал для репортажу про надзвичайну подію – воскресіння з мертвих мандрівного вчителя Ісуса Давидсона. Намагаючись викрити наймасштабнішу аферу, журналіст у своєму репортажі приходить до несподіваного висновку. Та чи готовий світ прийняти цю інформацію?

Вид. № 02.460
ISBN 978-617-7554-49-2

© «Свет на Востоке», 2006
© «Світло на Сході», 2026,
укр. переклад

Якщо Мойсея і пророків не слухають,
не повірять і тому,
хто з мертвих воскресне.

Євангеліє від Луки, 16:31

Розділ перший

Фрагмент спецрепортажу. Понеділок, 16 квітня, 21:15. Римська студія Імперського телебачення.

За кадром: Приглушіть музику.

У кадрі Андреу Патрос: На Близькому Сході знову зростає напруження. З учорашнього ранку не перестають надходити повідомлення про нову кризову ситуацію в Єрусалимі. Зафіксовано кілька інцидентів, через що генерал-губернатор запровадив комендантську годину від настання сутінків і до світанку. Для повного висвітлення подій у цьому регіоні, які стрімко набувають першочергового значення в масштабах імперії, ми виходимо на прямий зв'язок зі студії з нашим спеціальним кореспондентом у Єрусалимі Кассом Теннелом. Вам слово, Кассе!

За кадром: Додайте звуку.

У кадрі Касс Теннел.

Розділ другий

Єрусалимська студія займає чималу ділянку землі навпроти Яффської брами. З вікна офісу Каппера, розташованого на п'ятому поверсі, добре

видно масивну споруду Храму, за яким вдалині проступає зелений відріг Оливної гори. Це справді величне видовище часто використовують як заставку між програмами на Першому єрусалимському каналі нашої телекомпанії.

Воно ж стало й художнім оформленням мого репортажу того понеділкового вечора. Оператори вивели панораму на екран як тло, а перед ним поставили для мене крісло й робочий стіл. На столі – телефон і невелика ваза з галілейськими анемонами. Сам телефон був, звісно, хитромудрою вигадкою Каппера – його власним телевізійним кліше. Таке він завжди тримав під рукою, а щодо телефону навіть розробив теорію, ніби він дає глядачам відчуття тіснішого контакту, додаючи програмі елемент якогось очікування. Квіти були моїм особистим внеском у випуск. Той факт, що їх привезли з місць, де Давидсон провів своє дитинство, викликало в мені романтичний настрій.

Я сидів у єрусалимській студії, а Дрю Патрос виходив в ефір з Рима – я бачив його на екрані телевізора. Патрос очолював відділ новин і, загалом, якщо з'являвся перед телекамерами, то привід для цього мав бути не меншим, ніж, скажімо, смерть якогось монарха. Кремезний і смаглявий, з великою круглою головою та коротко стриженим «їжачком», він розпластався в центрі екрана як павук, у павутину якого щойно потрапила неймовірно

жирна муха. Трансляція того вечора була чудовою, і крізь тисячі кілометрів його голос лунав нерозбавленим і соковитим – здавалося, Патрос не говорить, а з апетитом пережовує хрящики слів. Припускаю, ви назвали б його голос твердим і мужнім, особливо якщо, як і всі телеглядачі, почули його за надзвичайно важливих обставин. Але для тих, хто змушений працювати з Патросом, його голос був джерелом роздратування – таким самим нервовим і зловісним, як пожежна сирена. У наших головах він асоціювався з організованим хаосом, з якого, власне, і виникло документальне телебачення: постійні роз'їзди, незліченні зустрічі з людьми на околицях світу, неїстівна їжа в дешевих забігайлівках, шалена гонитва за «гарячим» матеріалом, його збір у немислимо стислі строки, щоб, поки не охолонув, подати голодній публіці, попередньо, звісно ж, майстерно «приправивши». Патрос скидався на жука й мав відповідні звички: проникав усюди, вривався без жодного на те права в наші короткочасні перепочинки, щоб знову шпурнути нас в обійми нової кризи десь на краю світу.

Я мирно спав у готельному номері, коли в неділю, о пів на сьому ранку, мене розбудив телефонний дзвінок. Спросоння намацавши, нарешті, апарат і почувши в рурці голос Патроса, я відразу зрозумів: треба бути готовим до чергового шарпання нервів.

А я зовсім не був готовий до цього.

Ми з Ґреґом Декка протягом двох тижнів метлялися пустелею, готуючи сенсаційний матеріал про весняне свято бедуїнів. Це був один з тих псевдокультурних заходів, які Топлоу постійно вигадував відтоді, як отримав посаду керівника програм. Топлоу – етнічний грек, метушливий маленький чоловік зі вщерть наповненою мізками головою та легким відтінком пуританства, такого ж хирлявого, як і його плечі, – якимось незбагненним чином шугнув у крісло телевізійного керівника прямо з ректорської кафедри Афінського університету. Він був непохитно переконаний, що завдання телебачення – повчати публіку, а не розважати.

Певно, саме тому Топлоу й потрапив до нас. Ми роками годували глядача сценами сексу й насильства і, мабуть, наблизилися до тієї межі, за якою настає цілковита пересиченість. Але дивна річ: навіть те, що Топлоу ретельно планував як «культуру в маси», зрештою перетворювалося на традиційну нісенітницю – начебто все, що входило до об'єктива камери, зазнавало обробки десь поміж дротів та електронних ламп і виплескувалося на екран огидними помиями. Як і те бедуїнське свято. Топлоу мав шляхетну мету: показати черговий етап духовного піднесення в контексті духовної та соціально-політичної значущости. Але все, що ми змогли нашкребти для фільму, – це кілька тисяч

пар людських ніг, що виконують якийсь специфічний розкутий танець; один епізод, що показує безперечно первісні, дивакуваті релігійні ритуали, і досить хтивий погляд, який ми наче ненароком кинули на сільський невільничий ринок. По суті, усе повертається на круги своя: оголення та кров з домішкою арабської бідноти на тлі віддалених фінікових пальм.

За два тижні по тому ми, наскрізь пропахлі козами, з полегшенням повернулися до Геліополіса та змогли, нарешті, виспатися в пристойному ліжку. Але перш ніж дістатися до свого готельного номера, ми зробили коло по нічних клубах (маю зауважити, це те ж саме, що й у пустелі, тільки рангом вище), блаженні від усвідомлення, що можемо більшу частину неділі спати перед відльотом до Рима в понеділок вранці. Однак Патрос мав щодо нас інші плани.

– Одягайся, Кассе! – наказав він по телефону. – Я посилаю вас у Єрусалим.

– Вельми вдячний. І коли ж?

– Негайно. Ми організували для вас чартерний рейс із Транс-Медіа. Виліт з Алмази рівно за п'ятдесят три хвилини.

На другому ліжку Ґреґ розплющив одне око й утупився ним на мене. Я прикрив рурку рукою:

– Це Патрос. Ми летимо в Єрусалим.

– Хочеш сказати, сьогодні?

Я кивнув головою.

– Боже мій, – промимрив Ґреґ і заплющив око.

Патрос продовжував бубоніти мені у вухо:

– Я розумію, це трохи несподівано, Кассе…

– Так, трохи є, – удавано люб'язно погодився я. – А як ти здогадався?

– Вибач, але це – динаміт. Ситуація колосальної вибухової сили може шугонути будь-якої миті.

– Ну-у я міг би перечекати.

– Слухай сюди, Кассе, – зашипів Патрос, – якщо…

– Гаразд, Дрю. Що там сталося?

– Давидсон! – брязнув він. І тон, яким він проскрипів це слово, пролунав як сірник, що цвіркнув об коробку. Сірник для підпалу ґнота.

– Що?

– Ісус Давидсон, заради всього святого!

– І що з ним?

– Його повісили. По обіді в п'ятницю.

– Уже? І що ти хочеш, щоби я зробив? Поклав вінок?

– Якщо вірити тому, що щойно передали телетайпом, він не потребує вінків. Імовірніше, він не відмовився б від гарного обіду.

Я насупився та пересунув рурку до іншого вуха.

– Видно, якась нісенітниця на лінії, Дрю. Мені спочатку почулося, ти сказав, що він мертвий?

– Мертвий і похований.

– Минулої п'ятниці?

– Саме так.

– А тепер раптом зголоднів?!

– Розумій як хочеш, Кассе. Сам бачу, що тут мало здорового глузду. Але ця інформація від самого Каппера, а він нікого дурити не буде.

Тут я з ним погодився. Ми з Ніком Каппером давні друзі. Перш ніж влаштуватися на телебачення, разом працювали діджеями на радіо. За останні кілька років Нік здобув славу видатного продюсера. Легкий і вибуховий, з неспокійними очима та відчайдушною жестикуляцією – навколо нього завжди вирувала якась невгамовна атмосфера. Він створював враження регулятора налаштування, але вмонтованого не в телевізор, а просто в студію – у маленьку звуконепроникну продюсерську кабінку. Заздрісні суперники досить їдко висміювали його, стверджуючи, що він побрався зі своєю роботою. Але навіть вони не могли не визнати, що «шлюб» виявився вдалим у всіх аспектах. І якщо Нік надіслав таке повідомлення Патросу, отже, є сенс у телевізійному розслідуванні, хай навіть саме це повідомлення в голові не вкладається.

– То що саме він говорить, Дрю?

– Цитую: «Повідомляю, що Ісуса Давидсона[1], страченого в п'ятницю за державну зраду, бачили

[1] Давидсон – букв. син Давида.

в місті сьогодні рано-вранці, після землетрусу, що стався о 4:00. Декілька вояків юдейської армії перебувають під арештом: подробиці суворо засекречені до повного з'ясування обставин. Пропоную негайне розслідування». Кінець цитати.

Я на мить задумався. Безперечно, Каппер сприймає це дуже серйозно.

– Ти ще тут, Кассе?

– Так, – сказав я. – Дрю, а хто був – чи є – цей Ісус Давидсон?

Патрос захихотів.

– Питання, звісно, цікаве, Кассе. Та тобі доведеться вирушити до Єрусалима, щоб знайти на нього відповідь. Усе, що ми знаємо про Давидсона, це те, що він був звичайним сільським ремісником – чи столяром, чи теслею, чи ще кимось на кшталт цього, – який дозволив втягнути себе у високу політику.

– О, один із тих!

– Саме так. Але за нинішньої ситуації на Близькому Сході за двадцять чотири години це може перетворитися на снігову кулю.

– Багато в нього послідовників?

– Не знаю. Твоя справа – з'ясувати це. До речі, він називав себе Месією.

– А що це означає?

– Вибач, Кассе. Немає часу занурюватися в подробиці. Я хочу, щоб ти якнайшвидше опинився на

місці подій. Ось він, сюжет, перед тобою, і ми маємо зробити з нього сенсацію, навіть якщо тебе вб'ють.

– Будь благословенний, Дрю, – буркнув я. – Я тебе також люблю.

– Я зарезервую тобі п'ятдесят хвилин прямого ефіру на завтрашній вечір. Одразу ж за останніми новинами.

– Ти, мабуть, жартуєш! Для такого матеріалу, як цей, мені знадобиться щонайменше…

– Усе, що тобі потрібно, запитуй у Каппера. Він пропрацював це вже вздовж і впоперек. Зроби так, щоб завтра о 21:50 я побачив тебе на екрані. Гаразд?

– Зачекай хвилину, Дрю! Я…

– Ти вже постарайся, старий! – сказав Патрос і відключився.

Мініатюрний Патрос промовив з екрана телевізора: «Прошу вас, Теннеле». Я почув уривчасту музику, яка то наростала, то затихала, побачив відмах асистента режисера й повернувся обличчям до камери номер один:

– Єрусалим сьогодні, – промовив я, – це місто чуток і хвилювань. І хоча готелі й гостели переповнені паломниками, які прибули на юдейське релігійне свято, лиховісна тиша нависла над майже порожніми вулицями – тиша, яку порушують лише протяжні сирени поліційних машин

і глухий гуркіт бронетранспортерів армійських патрулів.

Мене дали по центру екрана великим планом: я трохи схилився над столом, а за моєю спиною – величезна панорама міста. Ми ретельно спланували цей вступний кадр, бо саме тут закладено весь настрій програми. Спочатку ми схилялися до більш ефектного початку: «Чи може людина повстати з могили? Сьогодні це питання тут буквально в усіх на вустах…» Але коли минув час початкового безумства і сценарій почав набувати певних обрисів, цей підхід дедалі менше мене задовольняв. Він вимагав такого кульмінаційного моменту, після якого єдино можливою залишалася б лише заперечна відповідь на запитання. Але що більше я дізнавався про Давидсона, то менше схилявся до того, щоб постати перед камерою з такою відповіддю.

Історія, яку ми розкручували, була політичною лише на поверхні. Насправді вона була суто релігійною. І до полудня неділі, коли я нарешті це зрозумів, у мене спрацювала інтуїція, яка підказала якнайшвидше відмовитися від свого заняття. Я давно досвідчився, що релігія – не надто хороший матеріал для телебачення. Це надзвичайно складна матерія, і вимагає вона багато часу. Подана у вигляді короткої десятихвилинної замальовки

й підігнана під якусь рубрику, як, наприклад, «Віра сьогодні», вона перетворюється на рідку водянисту кашку-розмазню, яку просто соромно пропонувати голодній людині. Втиснута в рамки якоїсь дискусії або в репортаж про поточні події, вона викликає відверте розчарування та незадоволення телеглядачів. А ми аж ніяк не зацікавлені в такому ефекті. До того ж ця тема має тенденцію залучати корпорацію у виснажливу суперечку з телеглядачами, чия догматична старанність і нетерпимість можуть зрівнятися хіба що з їхньою абсолютною нездатністю до милосердя. І Патрос навряд чи погладив би мене по голівці, якби я зосередився на есе про теологічні проблеми юдаїзму, навіть старанно їх прикрасивши.

Але незабаром ми почали усвідомлювати, що те, над чим працюємо, було релігійним у найспоконвічнішому сенсі цього слова: питання життя і смерти є не винятковою прерогативою юдеїв, а стосується кожної людини. Це не словесна дуель між священниками, не історія обрядів і ритуалів, не міркування про церковні правила й не дискусія про правовий аспект переслідування відомих сектантських віросповідань. Те, із чим ми зіткнулися, стосувалося головного питання, що лежить в основі людського існування, – сенсу й сутности життя. Гадаю, невдовзі ми переконаємося в цьому. Зрештою, це щойно яскраво проявилося

найочевиднішим чином! Так, людину позбавили життя в самому розквіті, а тепер, як стверджують, вона повстала з мертвих. Тут з усією очевидністю оживає одвічна мрія людства про безсмертя – міфологічний порив, вирвавшись із глибин історії, став дійсністю…

І якщо все підтвердиться, це й буде, за словами Патроса, «динамітом».

Каппер також погодився із цим:

– Тільки ти нічого не повинен стверджувати, Кассе. Тримайся в рамках спокійної, навіть трохи недбалої оповіді. Якщо не зробиш цього, усе обернеться проти нас самих. – Він струснув головою. – Хай там як, це просто напрошується до науково-фантастичного серіалу.

Я повернув голову до камери номер два:

Ще в четвер увечері ситуація здавалася повністю контрольованою. Його Преосвященство, який взаємодіяв із самим генерал-губернатором, ужив своєчасних заходів, тож примарна загроза революції зійшла нанівець.

У камері коротко спалахнув червоний попереджувальний сигнал. Я знову глянув на монітор, погоджуючи свої слова з документальними кліпами, що заготовив Каппер.

Спланована так, щоб за часом збігтися зі щорічним святкуванням Пасхи, революція, здавалося, була невідворотною. Тиждень тому Ісус Давидсон, молодий бунтар з Назарета, на віслюку здійснив свій тріумфальний в'їзд у місто. Хай якою дивною здалася нам ця акція, для паломників-юдеїв, що заполонили дороги до міста, вона стала знаменням. Згідно з юдейським переказом, це здійснення одного з визначальних пророцтв про Месію – Бога-Царя, Який прийде звільнити Свій народ…

У цьому місці я сподівався принаймні хоча б на один великий план з Давидсоном: щось чітке і драматично ефектне, що переконливо закарбувалося б у пам'яті глядачів. Але все, що мені запропонували, – посереднє аматорське фільмування, зроблене поверх голів натовпу. Щоправда, можна було розгледіти, що Давидсон – високий, широкоплечий, з борідкою та високим чолом. Та й годі. Чорно-білі кадри демонстрували самотню постать, яка незграбно сиділа на віслюку, – напрочуд негероїчний вигляд у вирі екзальтованих вітань.

Минулого вівторка він атакував юдейське правове й церковне законодавство в самому його серці – у великому Храмі Господньому. Тут, на зовнішньому дворі, сталося те, що дуже

скидається на заклик до бунту, коли він, прорвавшись крізь натовпи паломників, перекинув столи міняйл і таким чином зруйнував їхню багатовікову монополію на Храм.

Каппер оперативно перемкнувся на цей кліп. Камера, встановлена на найвищій точці храмової стіни, зафіксувала видовищну панораму великого сум'яття, що вирувало у дворі Храму. Подане широким планом, воно скидалося на паніку в розбурханому мурашнику. Жертовні воли й вівці, зірвавшись зі своїх припон, металися в натовпі, а їхнє мукання й мекання змішувалося з криками жінок і лайкою чоловіків. Серед ніг і копит копишилися люди та, ризикуючи бути затоптаними, збирали розсипані долі монети. А над їхніми головами в небі шамотіла величезна зграя голубів.

Це дуже скидалося на прелюдію до успішного державного перевороту. Обов'язковий обмін загальноприйнятих грошових одиниць на спеціальну храмову валюту вимагав непомірно великого державного мита й уже з давніх-давен викликав обурення простолюду, вимушеного за нечуваними цінами купувати собі жертвоприношення на ринку Храму. Однак після виступу Ісуса Давидсона у вівторок стало зрозуміло, що

народ (принаймні робітничий люд) знайшов, нарешті, свого довгоочікуваного вождя…

За сигналом асистента режисера я знову повернув обличчя до камери номер один:

Авторитетні оглядачі переконані, що тієї миті ніхто не зміг би завадити Давидсону проголосити себе вождем. Якщо його метою було справді захоплення влади, тоді неможливо пояснити, чому він не скористався ситуацією, щоб досягти успіху. Влада була паралізована: величезні маси народу згуртувалися навколо нього. Слушний момент, найкраще місце – усе було для нього. Царство пропонувало йому панування.

Але Давидсон не захопив владу. Він непомітно вислизнув із натовпу і зник. Сприятливий момент було втрачено. У четвер увечері його заарештували на таємній зустрічі за містом. Давидсона зрадив, як вважають, один з найближчих його сподвижників.

Влада, розгнівана наелектризованою атмосферою в місті, чисельність населення якого через приплив паломників зросла вдесятеро, без зайвого зволікання притягнула його до суду. Вищий судовий орган країни – Синедріон – засідав усю ніч, а вже на ранок п'ятниці подав генерал-губернатору провінції свій вердикт.

Його Високоповажність пан Пилат підписав поданий документ, і Давидсона стратили негайно – ще до полудня. На цьому революція, якщо то була революція, завершилася.

Під час суботнього святкування вжили всіх необхідних заходів для запобігання можливим інцидентам, які могли спровокувати прихильники страченого бунтівника. До кінця дня поліція змогла констатувати, що атмосфера залишалася спокійною…

Камера номер два наїжджала на мене для зняття великим планом. На підході був критичний момент: висвітлення події, яка цілком могла виявитися не для слабкодухого глядача, перехід від звичайної рутини до дії, яку багато хто вважає за плід хворобливої фантазії. Натомість я спокійно подивився в об'єктив телекамери і змусив себе розслабитися.

Але вчора рано-вранці біля могили Ісуса Давидсона дещо сталося. Точно сказати, що саме, поки що важко, проте є ознаки тривоги, а представники ізраїльської армії мають розгублений і перелякани вигляд. Результатом цієї тривоги стала поява чуток, ніби страчений чоловік якимось чином ожив. І ці чутки стрімко ширяться всією країною.

Вимовлені майже недбало звичним голосом, що цілком відповідає читанню прогнозу погоди, ці слова все ж пролунали вкрай неправдоподібно. Пам'ятаючи всі застереження Каппера, я раптом чітко уявив собі приголомшене обличчя Патроса й одразу відчув, як цівки поту покотилися по моїй спині.

Тим, хто в п'ятницю був присутній на страті, а потім на похованні тіла засудженого Давидсона, важко в це повірити. Однак немає жодних сумнівів у тому, що відбувається щось дуже дивне, і влада – як юдейська, так і римська – змушена реагувати на ці події вкрай серйозно. Учора вранці, незабаром після дев'ятої, первосвященник пройшов у резиденцію генерал-губернатора і понад годину вів там переговори з Його Високоповажністю. Досі жодної офіційної заяви про цю зустріч не зроблено. Натомість ми мали привілей: того ж ранку, але трохи пізніше нам дозволили взяти інтерв'ю в генерал-губернатора…

Розділ третій

Каппер поклав рурку й кивнув:

– Усе гаразд, Кассе. Пилат чекає на вас за п'ятнадцять хвилин. У резиденції.

– Оце пощастило! Я гадав, що він, узагалі-то, чоловік некомунікабельний.

– О, навпаки, дуже комунікабельний, проте я сумніваюся, що навіть ти зможеш щось із нього витягти.

– Тоді навіщо погоджуватися на інтерв'ю?

Каппер усміхнувся:

– Йому подобається вершити справедливість.

– А він не боїться своєю участю її зіпсувати?

– Не боїться. Пилат усе перетворює на бездоганну виставу й, оскільки він чудовий оратор, усе завжди має блискучий вигляд. Така собі своя на всі сто щира душа. Він, звісно, намагається відповідати обраному іміджу. Це лише згодом, коли починаєш розкладати все по поличках, раптом виявляєш, що він нічого суттєвого так і не сказав.

Я взяв із собою Ґреґа й одного зі спеціалістів Каппера, на ім'я Добер. Нас прийняв секретар – знуджений, але досить привітний молодий чоловік – і провів у невелику бібліотеку на першому поверсі. Поки Ґреґ з Добером встановлювали освітлювальну апаратуру, секретар забезпечив нас, як він сам висловився, «короткою інформацією по Й. В.». Я зрозумів, що загадкове «Й. В.» – не що інше, як «Його Високоповажність». Це що стосувалося Пилата, що ж до нас, то його тон не залишав сумнівів, що нас він сприймав як неминуче зло,

з яким змушений миритися: ми для нього були чимось на кшталт тинькарів чи малярів – багато пилу та сміття, до того ж можуть забруднити, але нічого не вдієш, доводиться терпіти.

– Й. В. полюбляє підтримувати невимушену розмову, – пояснив секретар. – У розумних межах, звісно.

Я холодно глянув на нього.

– Я не збираюся називати його Понті, якщо саме це вас турбує.

– Саме це, пане Теннеле, – втомлено посміхнувся секретар.

Простеживши, як Добер пересуває меблі, він запитав:

– Ви посадите його за письмовий стіл? Прекрасно, Його Високоповажність вважає за краще спиратися на щось надійне.

«Воно й зрозуміло, – подумав я. – З репутацією, яку Пилат тут здобув, щонайменше потрібна надійна опора».

Єрусалим вважали безперспективним місцем – це такий собі цвинтар для багатьох політичних кар'єр. І ніхто не здивувався, коли саме Пилат отримав сюди призначення. Буквально все в цьому чоловікові робило його найбільш відповідною кандидатурою для цього місця: його марнославство, зарозумілість, патологічна непостійність,

довжелезний хвіст високовартісних дипломатичних промахів і, куди ж без цього, невдалий шлюб. Після тривалих років обережного, майже навпомацки, просування сипкими пісками приватного осуду й публічної зневаги, він був готовий ухопитися за все, навіть за письмовий стіл, якщо той міг дати ілюзію надійности.

– Ми його хоч за шинквас поставимо, друже, якщо вам так краще, – сказав Ґреґ.

Високий і худорлявий, з копицею білявого волосся та ластовинням на переніссі Ґреґ у свої двадцять шість років досі мав такий вигляд, ніби щойно закінчив школу. Ми терпіли його зухвале, навіть занадто зухвале почуття гумору через його досконалу, відточену майстерність оператора.

Секретар глянув на нього неприязно й нахилив голову:

– Дякую, та в цьому немає потреби. – Він подивився на свій годинник: – У Й. В. розписаний увесь день. Тож якщо ви вже готові…

Добер натиснув на вмикач, і кімнату залило світло софітів. Ґреґ відкоригував свою апаратуру, зробив кілька налаштувань і кивнув, щоб вимкнули світло.

– Гаразд, – сказав він, – кличте його сюди.

Секретар вийшов, незабаром повернувся до кімнати зі своїм босом і офіційно його представив. Пилат потиснув нам руки й видав усмішку прихильности, що мала явно першорядне значення

в його публічних зустрічах. Як слушно зауважив Каппер, Пилат відповідав обраному іміджу. На середині шостого десятка, огрядний, але випрямлений, у темному костюмі, білій сорочці та з омріяною синьо-золотистою краваткою Преторіанської гвардії, він уособлював владу в мініатюрі: його посріблене сивиною волосся з проділом посередині було зачесане назад, прямий римський ніс підтримував широке чоло. З такою ефектною зовнішністю десь на саміті чи конференції, на загальному тлі урочистого заходу чи мимохідь, у профіль, він міг справити глибоке враження. Але віч-на-віч і великим планом його видавали очі. Карі, дещо замалі для його обличчя, хитрі. Це не була хитрість спритника, який звик рвати куш у будь-якій ситуації. Хитрість Пилата породжена невпевненістю й усвідомленням власної неспроможности: ніби підліток, що неабияк нашкодив, через страх перед заслуженим покаранням сховався всередині цього відомого чоловіка й несміливо позирав на світ зі свого сховку. Перед вами була людина, яка ставитиме запитання не для того, щоб докопатися до істини, а просто щоб виграти час, щоб виплутатися зі скрутного становища; людина абсолютно безпорадна в будь-якій критичній ситуації, але здатна обрати тверду позицію у дріб'язковому питанні.

Ми посадили Пилата за стіл – так, щоб за ним, на другому плані, добре проглядалися заставлені

книжками полиці, провели короткий тест рівня звуку, увімкнули софіти й розпочали знімання.

– Ваша Високоповажносте, пане Пилате, – почав я, – чи не могли б ви прокоментувати нинішню кризову подію?

На «Ваша Високоповажносте» він відреагував миттєво. Розкуто посміхаючись і випромінюючи самовпевненість, він відповів:

– Авжеж, пане Теннеле. Але я б не називав це кризою. У жодному разі. Ситуація під контролем. Немає жодної підстави для занепокоєння – жодної, хоч би що там казали.

– Приємно чути. Але містом ширяться чутки про Ісуса Давидсона.

– Давидсон мертвий, – рішуче перебив він, не давши мені договорити. – Мертвий і похований. І я не бачу жодного сенсу обговорювати цей очевидний факт.

Але мене не так легко в цьому переконати:

– Чутки стверджують, ніби він знову живий.

Його відкрита посмішка миттєво поступилася місцем доброзичливій поблажливості.

– Знову живий? Та годі, пане Теннеле, невже ви справді гадаєте…

– Ну, скажімо, досі живий.

Зчепивши руки на столі, він нахилився вперед, а його обличчя раптом спохмурніло.

– Пане Теннеле, Давидсона стратили солдати Десятого легіону. Це вам не якісь там аматори. Це елітарний підрозділ римської армії. Якщо вони вбивають людину, вона вмирає – і зостається мертвою.

– Цілком згоден. Але, з іншого боку, чутки надто переконливі.

– Так, звичайно, – посмішка повернулася на обличчя точно за розкладом, – це Єрусалим, мій друже. Близький Схід! Тут ми пишно обростаємо чутками. Це наш хліб насущний. Ми в епіцентрі великого релігійного свята! А юдеї – дуже емоційний народ! Зануртеся в суть навколишніх подій, пане Теннеле. Звичайно, чутки є, до того ж одні кращі за інші. Але якби ви пожили тут стільки, скільки я, то не стали б забивати собі голову базарними пересудами!

Я підбадьорливо кивнув. Не тому, що він потребував підбадьорення. О, якби він хоча б наполовину був таким самим державним діячем, яким був актором, його б ніколи не списали як непотріб аж в Єрусалим!

– І що ж ви думаєте про ранковий інцидент біля могили?

Він застережливо підвів брови.

– Боюся, я не зовсім вас зрозумів, пане Теннеле.

– Ну землетрус і таке інше.

– Ох, це, – посмішка з'явилася знову, цього разу з відтінком ввічливої байдужости. – Я гадаю, був легкий поштовх, якраз перед світанком. Вочевидь,

це пора земної активности в нашому регіоні. Нічого особливого я в цьому не бачу.

– Подейкують, що землетрус мав досить велику силу.

– Невже? А я якось і не відчув.

– Очевидно, ви спите сном праведника, Ваша Високоповажносте.

Це був перший укол, і Пилату він не сподобався. Манірна посмішка зникла, очі зробилися підозрілими. Я сподівався, що Ґреґ устиг схопити його великим планом.

– Так, саме так, – сказав він, але в його голосі не відчувалося безтурботности людини, здатної проспати землетрус.

Я вирішив трохи посилити тиск.

– Утім я припускаю, що трясло досить відчутно, якщо від поштовхів зруйнувалася гробниця.

– О, навіть так? Дуже, дуже прикро.

Це було зіграно бездоганно, з точно вивіреними інтонаціями. Якби я й далі поводився в такій самій манері, глядач сприйняв би мене як цвинтарного злодія. Я швидко перевів стрілки.

– Чи не могли б ви прокоментувати поведінку охорони?

Він знизав плечима:

– Охорона повелася… не найкращим чином.

Пилат поглянув на мене з надією, однак я не став йому допомагати. Я чудово розумів: якщо

промовчу, він буде змушений доповнити свою відповідь. Це перше правило інтерв'юера. Власне, кожен може дати коротку відповідь. Однак далеко не кожен може після цього спокійно сидіти й чекати, утримуючись від будь-яких доповнень і роз'яснень. Для цього потрібне величезне самовладання, значно більше, ніж мав Пилат. Після хвилинної паузи він сказав:

– Не наші хлопці, звісно. Юдейська армія. Усі вони хороші вояки, але трохи, як би це сказати, недосвідчені.

– Ви хочете сказати, що вони запанікували? – уточнив я.

– Паніка – сильне слово. Надто сильне, як на мене. Краще назвімо це певною розгубленістю.

– Пане генерал-губернаторе, а навіщо знадобилося призначати кінну охорону біля могили страченого?

Він відкинувся назад, даючи собі час на міркування:

– Це гарне запитання.

– А відповідь?

– Боюся, що відповісти на це досить складно. Значною мірою це стосується релігії.

– О?

Він ствердно кивнув головою.

– Юдейська релігія. Вони ставляться до неї дуже суворо, знаєте.

– Але як релігія стосується справи Давидсона? Я чув, що Давидсон був політичним злочинцем, страченим за державну зраду.

– Авжеж, це щира правда. Він проголосив себе царем юдеїв. І це його найбільша помилка. Ця заява перетворила Давидсона на пряму загрозу безпеці держави. Я надав йому всю можливу допомогу – яку тільки мав у своєму розпорядженні. Виводив його до народу, надаючи таким чином шанс виправдатися. Марно. Давидсон наполягав на тому, що він – цар, і ніщо у світі не могло його переконати. Зрештою, я не мав вибору, тож і підписав смертний вирок.

І тут я зрозумів, чому Пилат погодився на інтерв'ю. Спостерігаючи за тим, як він глянув уперед, ревно вдивляючись у камеру, я побачив його таким, яким він бачив себе: сумлінним, гуманним адміністратором, який у складній ситуації намагається неупереджено вислухати будь-яку людину й максимально милосердно здійснити правосуддя. Але потім я зазирнув у його очі, і цей чудовий імідж одразу розтанув.

– А релігійний аспект? – запитав я.

– Е-е, так. Боюся, що Давидсон був чимось на кшталт фанатика в цьому питанні. І це всій історії надає доволі… е… е… делікатного характеру.

Його очі, які з тугою спостерігали за мною, благали припинити подальші розпитування.

– І в чому це проявлялося? – незворушно поцікавився я.

– Ну, бачте, Давидсон стверджував не тільки, що він цар, а ще й… як би це сказати… що він – Бог!

– Розумію.

– Досить приголомшлива заява для кожного, хто не байдужий до цього питання. Особливо для Його Преосвященства.

– Пана Первосвященника Каяфи?

Він кивнув:

– Вельми неприємна для нього справа, як ви розумієте.

«Ага, ось як воно було! – подумав я. – Церква проти держави. Каяфа тримає пістолет біля скроні Пилата, і той засуджує Давидсона до смерти, щоб відвести від себе руку первосвященника».

– Ви сказали, ніби Давидсон стверджував, що він – Бог?

– Так, – Пилат посміхнувся. – Звідси й варта.

– Перепрошую за свою недолугість, але чому «звідси й варта»?

– А хіба ж не зрозуміло? Первосвященник наполіг на цьому. Річ у тім, пане Теннеле, що вбити людину – це одне, а вбити Бога – це, даруйте, щось зовсім інше. Якщо ви вбиваєте Бога, то повинні вжити запобіжних заходів. У вас немає гарантії, що він так і залишиться мертвим. Тому ви й повинні охороняти його могилу.

– І суворо карати за чутки про воскресіння?

– Ну це вже само собою зрозуміло. – Тепер він широко усміхався: розмова віч-на-віч і жодних дурниць. Усміхалися навіть очі, ніби надзвичайний цинізм власних слів якимось незбагненним чином додав йому сили й упевненості.

– Ваша Високоповажносте, – спокійно запитав я, придушуючи в голосі нотки огиди до свого співрозмовника, – що ви особисто думаєте про Ісуса Давидсона?

Посмішка миттєво зникла з його обличчя.

– Мені його шкода, – сказав він. – Хороший хлопець, але позбавлений душевної рівноваги.

– Тобто ви стверджуєте, що він був не сповна розуму?

– Я не маю підстав для такого твердження, – Пилат похитав головою. – Але так чи інакше в ньому проявлялося щось дивне, якась фатальна неминучість. Я назвав би це самотністю.

– Може, бажання смерти?

– Щось на кшталт цього. Розумієте, він навіть не намагався захищатися. Я хотів змусити його усвідомити серйозність ситуації, але, дивна річ, його це, здавалося, анітрохи не цікавило. Він просто стояв там, дивився на мене… і нічого не говорив.

– Чи можна припустити, що він боявся?

– Боявся? О ні! Якби ж він тільки боявся. Тоді б усе було значно простіше. Нормальніше, якщо

хочете. Але він не боявся, він не був наляканим – він був стомленим і… відсутнім. Ніби він уже досяг своєї мети, а суд і страта – це так, нічого не варті абищиці… на кшталт замкнути двері й лягти спати. Коли він дивився на мене, то здавалося, що йому дуже шкода.

– Через те, що накоїв?

– Ні, – Пилат був розгублений і навіть не намагався це приховати, – шкода мене.

Я помітив піт на його чолі й міг закластися, що Його Високоповажність змок не тільки від жару прожекторів.

– Це був цілковитий абсурд, – сказав він, і в його рівний низький голос раптом увірвалися верескливі нотки. – Він, мабуть, зовсім не розумів, що був цілком і повністю в моїй владі! Щойно я вимовлю слово – і йому кінець. – Пилат нахилився вперед, його обличчя спотворилося, зблідло. – Я не мав вибору, пане Теннеле. Зовсім не мав. Я зробив усе, щоб допомогти йому.

Нарешті переді мною був справжній Пилат, без акторської маски – той самий хлопчик-халамидник, який раптом утратив свій імідж.

– Не так-то легко засудити людину на смерть, – важко вичавив він.

«Авжеж, особливо молоду, – подумав я, – і коли знаєш, що вона невинна». А вголос промовив:

– Але інколи це необхідно?

Пилат у розпачі вхопився за соломинку:

– Добробут держави має бути на першому місці, пане Теннеле. Хай би чого це коштувало!

«За умови, що за це платить хтось інший, – захотілося додати мені. – Той, хто не має ані впливу, ані багатих друзів у вищих колах».

– Я розумію, – сказав я. – Гадаю, ми всі це розуміємо.

– Дуже сподіваюся, – промовив Пилат, звертаючись до невидимої аудиторії. – Я сподіваюся, що люди усвідомлюють, наскільки небезпечною була ситуація. Не вживши рішучих дій, ми зараз могли б зіткнутися із серйозними проблемами.

– Приємно усвідомлювати, що в нас є люди, подібні до вас, Ваша Високоповажносте, – сказав я, підігруючи йому, але потайки сподіваючись, що телеглядачі зрозуміють істинний, прихований зміст моїх слів, – цілісні натури, які не бояться виконувати свою роботу, хоч якою огидною вона буває.

На мить мені здалося, що я перейшов межу. Він підозріло глянув на мене своїми меткими очима. Але марнославство вмить подолало сумнів, і він видав свою «фірмову» посмішку прихильности:

– Дякую вам, пане Теннеле.

– Отже, тепер усе повернулося до звичного ритму?

– О так, – промовив він, знову розслабляючись і відкидаючись на спинку крісла. – Гадаю,

тепер ми можемо це сказати з повним на те підґрунтям.

– І все ж, Ваша Високоповажносте, ці чутки…

– Чутки не мають значення, пане Теннеле. Лише факти. І ось вам факт: Давидсон мертвий.

– Ви вважаєте, ми чуємо про нього востаннє?

– Гадаю, так. – Пилат зробив усе, щоб його голос пролунав переконливо, а слова вагомо, та я був певен, що вони нікого не переконали.

– Дякуємо вам, Ваша Високоповажносте. Ви нам дуже допомогли.

Він глянув поверх мого плеча в камеру і надав своєму обличчю віцекоролівського виразу: беззаперечний авторитет, який розуміє просту людину.

– Мені було приємно, пане Теннеле.

Ми вирішили пройтись і зробити кілька знімків могили. Дорогою зупинилися в невеличкому барі на Давид-стріт і замовили віскі.

– Потужний дезінфектор ця штука, – сказав Ґреґ, киваючи на склянку з віскі. – Я знову починаю почуватися чистим.

– Ти взяв його великим планом, коли я збурив запитаннями?

Ґреґ кивнув:

– Господи, яка фальшивка цей тип. Мені здавалося, що ми знімаємо рекламний ролик зубної пасти. Посмішка на всі випадки життя.

Ми замовили ще по одній.

– Я хотів би зустріти Давидсона, – сказав Добер. – Будь-який ворог Пилата тепер мені друг.

– Мені також, – запевнив Ґреґ. – Шкода тільки, що надто пізно.

Я розглядав золотисту рідину у своїй склянці. У деяких частинах імперії її називають вологою життя й вірять, що випити її – означає скуштувати безсмертя.

– Так, – погодився я, – дуже шкода.

Розділ четвертий

Маленькі хитрі очі Пилата дивилися на мене з екрана монітора, а його голос говорив: «Мені було приємно, пане Теннеле».

Я взяв свій текст і повернувся до камери номер один.

Це був погляд на ситуацію генерал-губернатора провінції. Усе гаразд. Підстав для занепокоєння немає. Давидсон мертвий, і ми переступили через кризу. Це дуже втішні слова, і кожен з нас хотів би їм вірити. Однак факт залишається фактом: тіло Давидсона зникло. Його склеп, ретельно опечатаний і під охороною, виявився порожнім…

Склеп був у приватному саду за містом, у гарному місці з деревами, травою та весняними польовими квітами. Це була доволі химерна споруда: невеликий мармуровий мавзолей у грецькому стилі, зі східцями вгору до портика з колонами, що підтримували покрівлю. Масивну кам'яну плиту, що герметично затуляла вхід, не просто зрушили, а ще й витягнули з пазів. Дві колони помітно покосилися, а на покрівлі бракувало черепиці.

Ґреґ присвиснув:

– Слухай, Кассе, коли мене захочуть повісити, подбай, щоб це сталося в Єрусалимі. У нас якось не заведено ховати злочинців у таких розкішних усипальницях. У нас усе простіше: звичайна яма на тюремному подвір'ї та кілька мішків негашеного вапна.

Місце було огороджене канатами, і розрізнені групки туристів тіснилися біля них, намагаючись зазирнути в склеп і, про всяк випадок, не зводячи очей з охорони. Ґреґ зняв кілька коротких епізодів, щоб показати в нашому репортажі місце подій. Двоє чи троє витріщак хутко відступили, щоб не потрапити в кадр, а всі інші залишилися стояти, кидаючи на камеру налякано-допитливі погляди.

Ми пролізли під канатами і пройшли через галявину туди, де біля джипа стояв офіцер і розмовляв із сержантом охорони. Помітивши наше наближення, він замовк і похмуро поглянув на нас.

– Слухаю?

Це був суворий чоловік, з великим гачкуватим носом і товстими губами, із загрубілою від пустельного сонця шкірою, одягнений у військово-польову форму кольору хакі. На його гімнастерці двома рядами майоріли орденські стрічки, і він усім своїм виглядом демонстрував, що заслужив їх не в розмовах із цивільними особами.

– Доброго ранку, майоре, – привітався я. – Ми з…

– Мені абсолютно байдуже, звідки ви, – перервав він похмуро, – але сюди вхід заборонено. Ця територія охороняється, і я змушений запропонувати вам негайно її покинути.

Офіцер круто повернувся до нас спиною і щось наказав сержанту, який, відсалютувавши, одразу кинувся до склепу. Я звірився зі списком, який мені дав Каппер:

– Я шукаю майора Санбаллета.

Він обернувся до мене:

– Я Санбаллет.

Я кивнув:

– Мене звуть Теннел. Ми щойно обговорювали з генерал-губернатором інцидент, який стався сьогодні вранці. Ви були старшим офіцером охоронної групи, чи не так?

– Так.

– Я хотів би поставити вам кілька запитань.

Він грізно подивився на Ґреґа, що метушився з камерою.

– Це офіційно?

– Більш-менш, – усміхнувся я. – Ми готуємо програму про…

– Мені нічого сказати.

– Чи означає це, майоре, що вам є що приховувати?

– Ні, не означає.

– От і добре, – я знову усміхнувся. – Отже, немає і проблем, чи не так?

Він метнув на мене такий лютий погляд з-під густих брів, що я ледве втримався від бажання витягнутися струнко.

– Послухайте, пане як-вас-там, я…

– Теннел, Касс Теннел. Це не забере багато часу. Хвилин п'ять, не більше. Ну десять від сили.

– Нічого не вийде, пане Теннеле.

– Не вийде?

– Ні! – похитав головою офіцер.

– Звісно, це вам вирішувати, – погодився я. – Але тоді генерал-губернатор захоче дізнатися про причини вашого небажання співпрацювати. І я змушений буду зізнатися, що мені вони теж невідомі.

Він глянув на мене очима, сповненими роздратування та злоби.

– Саме так і ніяк інакше?

– Так, майоре, боюся, що саме так.

Він постояв хвилину, міркуючи.

– Не дуже-то я люблю, пане Теннеле, коли мене заганяють у кут.

– На жаль, я маю свої приписи, як і ви свої, – сказав я.

– Я міг би негайно заарештувати вас за правопорушення.

– Але ви ж цього не зробите, – усміхнувся я до нього. – Майоре Санбаллете, судячи з того, що я бачу, ваш підрозділ вийшов із сьогоднішнього ранкового інциденту не найкращим чином. Я даю вам можливість розповісти про це телеглядачам. Невже ви й справді вважаєте, що для вас краще, якщо я завтра ввечері вийду в ефір лише для того, щоб розповісти про вашу відмову дати якісь роз'яснення? І це відразу після того, як закінчить свій виступ генерал-губернатор!

– Гаразд, – погодився офіцер, – тільки коротко.

Добер встановив магнітофон на капоті джипа. Я взяв мікрофон і кивнув Ґреґу. Щойно камера почала розвертатися в наш бік, я сказав:

– Скажіть, майоре Санбаллете, що саме сталося тут цього ранку?

– Був землетрус. Рівно о четвертій годині ранку.

– Наскільки сильний? Як би ви його схарактеризували?

– Мені доводилося бачити землетруси й сильніші за сьогоднішній.

– Ви були саме в цьому місці, чи не так?

– Ні, я був у штабі.

– Он там, у казармі?

– Так.

– Розумію, – сказав я обережно.

Він злісно втупився в мене.

– Для командира охорони штаб – це належне місце для служби.

– Так, звісно. Але хто тоді був за головного тут, біля могили?

– Сержант Бакра. Капітан Джакуб перевіряв пости.

– Тобто робив обхід?

– Так, він був черговим офіцером.

– Чи означає це, що він особисто був свідком землетрусу?

– Так, означає.

– Зрозуміло, а чи можна мені поговорити з ним про це?

– Боюся, що ні. Даруйте.

– На це є якась особлива причина?

– Він… е-е-е… до нього немає доступу.

– Він поранений?

– Ні.

– Розумію. А як щодо сержанта Бакри й решти підрозділу?

– Недоступні.

– Вочевидь, сталися якісь негаразди?

– Негараздів не було, – відрізав він суворо.

– Але ж очікуються?

– Не зрозумів вас?

Його мова була уривчастою та в'їдливою: кожне слово – короткий лютий спалах. Мені навіть здалося, що я беру інтерв'ю в кулемета.

– Чи правда, що ваші люди запанікували? – запитав я.

– Звісно, ні.

– Ні?

– Жодної паніки не було.

– Але в такому разі, майоре, що ж сталося? – здивовано спитав я. – Адже щось пішло не так, як годиться. Що це було?

– Я не можу цього обговорювати, – злісно й роздратовано буркнув він.

– Розумію.

Він кинув на мене похмурий погляд.

– Це таємна інформація. Вам слід дочекатися результатів офіційного розслідування. Вибачте.

– Не треба перепрошувати, майоре, – усміхнувся я. – Я все чудово розумію і впевнений, що глядачі також зрозуміють. Але скажіть, майоре, – швидко додав я, перш ніж він встиг мене обірвати, – хто передав вам рапорт про інцидент?

– Інцидент? Який інцидент?

– Про землетрус. Про що ж іще?

– Капітан Джакуб. По рації.

– А як він? Не здався вам схвильованим?

– Він був стурбований, і тільки.

– Чим?

– Станом здоров'я людей.

– А тим фактом, що могила розверзлася, він не переймався?

– І цим теж, – сказав він різко.

– Це, певно, супроводжувалося гучним шумом?

– Так.

– І ви, певна річ, негайно кинулися сюди. Що сталося далі?

– Нічого. Сержант Бакра допоміг людям отямитися. Спокій відновили.

– А-а, – сказав я, – то їм треба було отямитися? І коли ви прибігли, то все вже було гаразд?

– Цілком.

– Проте склеп виявився порожнім?

Він завагався, ніби кулемет на мить заклинило.

– Так, – вичавив майор нарешті. – Він був порожній.

– Ви це особисто перевірили, чи не так?

– Звичайно.

– Чи можемо ми зняти зараз камерою внутрішність склепу? – поцікавився я.

– Боюся, що ні. Місце небезпечне. Цей дах, он, бачите, може обвалитися будь-якої миті.

– От біда, – сказав я. – Однак цей склеп надто розкішний для злочинця. Ви так не вважаєте?

– Його звели для зовсім іншої людини.

– О? Для кого ж?

– Для преподобного пана Йосипа. Це рабин з Ариматеї. Цей склеп він звів для себе.

– Він один із соратників Давидсона?

– Навряд. Він член Синедріону.

– Справді? Впливова людина, мабуть?

– Так, дуже.

– Це дивно, вам не здається?

– Можливо.

Офіцер з підозрою зиркнув на мене. Я подав Ґреґу знак, і він зняв майора великим планом.

– Тож коли ви прийшли сюди, тіло вже зникло?

– Я щойно про це сказав.

– І як ви пояснюєте цей факт, майоре?

Він похмуро глянув у камеру.

– Моє пояснення викладено в моєму рапорті, – відповів він і стиснув губи.

– У цьому я певен, майоре, – сказав я і почекав хвилину, без жодної, щоправда, надії, що він щось додасть. На відміну від Пилата, це був дисциплінований вояка, для якого мовчання не тягар.

– Майоре Санбаллете, – сказав я, – що ви особисто думаєте про Ісуса Давидсона?

Майор Санбаллет був готовий до цього питання.

– Я солдат, – відрізав він, – я не думаю.

– А-а, ну так. Звісно. Але ж ви не лише солдат, ви юдей. І певно маєте особисту думку про людину, яка наважилася назвати себе Богом?

– Це богозневага, – твердо сказав він.

– Ну це зрозуміло, – погодився я. – Але чому він зробив таку заяву?

– Він був божевільним!

– Божевільним?

– Так, це я і сказав.

– Гм, звучить як епітафія: «Він був божевільним!»

– Якщо вам так завгодно.

– Гадаю, майоре, це і є епітафія. Я хочу сказати, ви дійсно впевнені, що він мертвий?

Офіцер роздратовано глянув на мене.

– Абсолютно впевнений.

– Ну що ж, – промовив я, – дякую вам, майоре.

Ми власноруч перетягли обладнання в машину. Ґреґ дістав сигарети, і ми задиміли, поринувши в роздуми.

– Балакучий тип цей майор, – зауважив Ґреґ. – Хотів би я знати, що він там навигадував у своєму рапорті.

– Хоч би що він там написав, – відповів я, – але страху вони натерпілися, це факт.

Розділ п'ятий

Санбаллет зафіксувався на плівці таким собі величним воїном, уособленням римської мужности:

достоту еталон військової прямоти й нехитрости. Споглядаючи його на екрані, я майже виразно чув бій барабанів і посвист флейт. Його фінальна сердита репліка «Абсолютно впевнений» прозвучала як команда «Вогонь!» на плацу перед строєм і послужила мені відправною точкою для наступного ходу.

– Але місто, – коментував я події, – не має такої абсолютної впевненості. Протягом ранку чутки ширились у міру того, як дедалі більше паломників приходили подивитися на порожню могилу й повертались приголомшені. На вулицях і майданах міста напруження посилювалося.

Незадовго до полудня Його Преосвященство пан Каяфа, Первосвященник Юдеї, скликав надзвичайне засідання Синедріону.

Синедріон – це група священників, які мають, якщо доречне таке порівняння, ранг високих урядовців. Спираючись на величезний авторитет стародавнього Мойсеєвого Закону, Синедріон контролює релігійно-суспільне життя народу та має незаперечну владу.

Зустріч відбулася в залі кворумів у Палаці. Пресу й телебачення не допустили. Однак нам таки вдалося поговорити з одним із членів Синедріону після того, як він вийшов із зали засідань.

Палац Первосвященника, розташований у безпосередній близькості від Храму, дещо губився поряд з величною релігійною спорудою, проте видавався доволі показним, бо був звернений до просторої мощеної тераси й обрамлений з двох боків стінами парку. Сходи вели нагору, до тераси й далі, аж до головного входу з досить масивними, обшитими міддю дверима. Над ними з глухої сірої стіни випирав балкон з величезною золотою зіркою Давида на медальйоні з білого мармуру. Вхід охороняв загін елітної гвардії Храму: спеціально відібрані люди, екіпіровані в особливу форму – пурпурову туніку, картаті штани й білу вовняну накидку, скріплену пряжками на плечах. Особливої солідности гвардійцям надавала велика кокарда на загнутій догори тулії кашкета.

Проїжджаючи містом, ми всюди помічали неабияке збудження. Крамниці були відкриті, у них юрмилися люди, але було видно, що ніхто не мав наміру щось купувати. Майже на кожному розі по краях тротуару збиралися гурти – без крику та демонстрацій, люди просто стояли, немов глядачі, які чекали на якусь процесію. Унизу, під терасою Палацу, зібрався чималий натовп, охочий спостерігати за прибуттям священників і дочекатися їхньої появи після засідання. Впадала у вічі велика кількість поліції: стриманої, зосередженої та готової до дій, у захисно-польовій формі, з бойовою

зброєю. Втім, особливої роботи для поліції поки що не передбачалося. Народ зберігав спокій, відчувалася радше напруга, ніж наближення бунту, вичікування та прихований глибинний страх. Ми повільно проїжджали повз них автомобілем, і я раптом згадав, що те саме відчував, чекаючи моменту повного затемнення сонця.

Ми припаркувалися край тротуару, якраз біля сходів, що вели на терасу. Ґреґ одразу взявся до роботи: почав фільмувати натовп і Палац. А Добер заходився коло аудіоапаратури – магнітофонів і мікрофонів. Каппер забезпечив нас особливими перепустками, тож нам дозволили пройти на терасу. Там уже були Мордахей із «Синдикат Інтернешнл» разом із Джимом Фрудом з афінського «Універсала», а також двоє чи троє місцевих журналістів. Вони стояли праворуч. Нам здалеку махнули й кивнули, але приєднуватися не стали. Газетярі до телевізійників завжди мали інстинктивну недовіру, і я знав, що, коли зустріч завершиться, вони, як зграя вовків, кинуться до її учасників, щоб випередити нас.

О другій годині дня великі ворота відчинилися, і гвардійці завмерли з появою духівництва. Я сподівався, що з такої нагоди священники будуть одягнені у свої пишні шати, але вони були в цивільному, у звичайних чорних костюмах. Вони почали спускатися сходами до тераси, збиваючись

у щільну групу, поки репортери тіснили їх, розмахуючи мікрофонами й вигукуючи запитання. Ґреґ знімав загальний план, чекаючи моменту, коли я теж рину в цю метушню. Але я продовжував спокійно стояти, не втручаючись у загальний гармидер. Авжеж, я ризикував, але сподівався, що для нас знайдеться якийсь «запізнілий вояка». Священники, з досадою відмахуючись від галасливих журналістів, рушили вздовж тераси в напрямку потайних воріт Храму на відгородженій території. З натовпу пролунало кілька уривчастих оплесків і один чи два несхвальні свисти. На мить здалося, що ми повністю проґавили ситуацію. Аж тут наш «запізнілий вояка» тихо вийшов із розчинених воріт і попрямував униз, прямо на нас. Я вихопив у Добера мікрофон і кинувся назустріч священнику.

– Перепрошую!

Він різко обернувся, і я побачив перед собою немолоде розумне обличчя, з глибоко посадженими втомленими очима.

– Шалом, сину мій, – промовив він. Його голос був ввічливим і спокійним, голос проповідника, звичного до слова й майстерного в мовленні. – Нехай буде з тобою мир.

– Шалом, – відповів я.

Священник зробив два чи три кроки, і я, крок за кроком, слідував за ним.

– Чи не могли б ви відповісти на кілька запитань?

Він зупинився і глянув повз мене – на Добера та Ґреґа. На вулиці, унизу, натовп швидко розходився, ввічливо спонуканий до цього поліцією.

– Запитань? – перепитав він. – Яких саме?

– Ну, може, почнемо з того, що дізнаємося ваше ім'я?

– Моє ім'я Никодим, – мовив він. – Не зовсім розумію, чим я можу…

– Преподобний Якоб Никодим?!

– Так, це я.

Оце так поталанило! Каппер коротко схарактеризував мені майже всіх членів Синедріону. За винятком одного-двох, усіх їх обрали за крайній консерватизм: люди, на яких можна покластися з повною впевненістю, що в будь-якій екстремальній ситуації вони суворо обстоюватимуть інтереси Синедріону. Якоб Никодим був серед тих одного-двох, хто становив виняток.

«Не тому, що він бунтар, – пояснював Каппер, – аж ніяк, він радше те, що можна назвати живим сумлінням. Відомо, що іноді він дозволяє собі не погоджуватися із Синедріоном».

Я сказав:

– Пане Никодиме, пройдімо в сад, якщо не заперечуєте. Там буде значно спокійніше.

Я взяв його під лікоть і повів геть з тераси. Ґреґ і Добер мовчки рушили слідом. Доріжка, петляючи

в затінку дерев, вивела нас до невеликого водограю на галявині, порослій травою і квітами. Тут ми зупинилися, і я повернувся таким чином, щоб і я сам, і Никодим опинилися обличчям до камери, після чого непомітно подав Ґреґу знак починати знімання.

Щоб поінформувати глядача, кого він бачить поряд зі мною, я почав зі вступу:

– Пане Никодиме, ви є членом Синедріону, чи не так?

– Авжеж, це так.

– Наважуся запитати, чи не могли б ви сказати кілька слів про сьогоднішнє ранкове засідання?

– На жаль, я не можу дозволити собі такої нескромности.

– Але чи було ухвалено якесь рішення, скажімо, «на політичному рівні» щодо чуток про появу Ісуса Давидсона, що всюди ширяться?

Він похитав головою:

– Я простий священник, сину мій. Я нічого не тямлю в політиці.

Він лагідно подивився на мікрофон у моїй руці, потім перевів погляд на камеру. Його поведінка була такою простодушною та наївно ввічливою, що я майже був готовий припинити знімання, сховати камеру і, подякувавши, відпустити на всі чотири сторони. І якби костюм пана Никодима був хоч трохи зношеним або принаймні прим'ятим, я б саме так і вчинив. Як і багато моїх сучасників,

які відкидали традиції офіційної церкви, я був схильний до абсурдної сентиментальности, коли йшлося про бідних священників. Не про керівників церкви, ні: для цієї компанії я – затятий атеїст, і ніщо не приносить мені більшого задоволення, аніж щонайменша нагода збити з них пиху перед телекамерою. Але коли справа стосувалася скромних священнослужителів у поношеному вбранні... Щось таке є в них, можливо, наївна щирість, що притупляє мою пильність і обеззброює. Вони водночас абсолютно беззахисні й непереборно сильні: вони не шукають заступництва сильних світу цього, живуть у вирі людському, бачать увесь бруд і попри все залишаються чистими й незаплямованими. Я не можу прийняти їхньої віри, яка видається мені безнадійно застарілим атрибутом минулих епох. Але вони самі… Вони справляють на мене незабутнє враження. Вони сяють у каламутному відстійнику життя, як крупинки золота в лотку старателя – їх важко знайти, зате легко втратити. Коли я зустрічаю одного з таких, то відчуваю до нього покровительське почуття. Не провину, ні, а заступництво. І, зовсім трохи, – заздрість. Це нагадує несподівану зустріч із частинкою свого дитинства: раптом знайти книжку з картинками, яка роками пролежала в забутті під стосом паперів у шафі; або нарис, який ти написав у тринадцять років і отримав за нього приз, коли все ще було

логічно та вкладалося в чіткі межі чорного й білого. Таке явище як смиренний священник свідчить про інший світ – світ, з якого нас вигнали, а можливо, ми самі полишили його. Це не той світ, який міг би задовольнити нас теперішніх. Але це той єдиний світ, у якому ми колись пізнали щастя, бо то був світ, де віра й розум ще становили одне ціле. І тепер, дивлячись на Якоба Никодима, я згадав про той світ. Никодим стояв біля водограю в цьому тихому парку – простий провінційний священник, обраний до Синедріону на знак визнання його самовідданого служіння в невідомій церковній парафії. І ось тепер він раптом виявив, що втягнутий у високу політику, у якій нічого не тямить. Усе, буквально все в ньому свідчило про смиренне, вільне від гріха життя. Усе, за винятком явної житейської мудрости, що відбивалася в його очах, та усвідомленої гідности в поставі. А також, за винятком того факту – як на мене, факту осудливого, – він був убраний у вельми дорогий одяг. Справді дорогий.

Я сказав:

– Розмова була про Ісуса Давидсона, наскільки я розумію?

– Ми його обговорювали.

– Але не як політичну постать?

– Ми священники, а не державні діячі. Наші турботи пов'язані переважно з вірою, а не з політикою. Справи державні ми охоче залишаємо Риму.

«Досить чесно, – подумав я, – але ви не переконаєте в цьому Пилата. А після подій ночі минулого четверга й поготів».

Я вирішив уточнити:

– Отже, ви обговорювали його як релігійного діяча?

– Можна й так сказати. Так.

– Чи буде оприлюднено заяву, що передбачає релігійний підтекст воскресіння?

– Такого я не уявляю, – звів він брови. – Підтекст цієї події теологічно досить очевидний.

– Що ви маєте на думці?

– Влада перемагати смерть є прерогативою Бога!

– Розумію, – погодився я. – Це абсолютно точно й однозначно, чи не так? Утім, чи не існує деяких доктринальних застережень, які допускають…

– Це аксіома.

– Дякую вам, пане Никодиме, – усміхнувся я. – Отже, якщо виявиться, що Давидсон справді живий, тоді доведеться визнати його Богом?

– Тоді довелося б визнати, – сказав він, акуратно переходячи на умовний спосіб. – Так.

Я згідно кивнув:

– І який тоді був би теологічний підтекст, пане Никодиме?

Священник, примруживши, глянув на мене.

– Висновок був би, звичайно, приголомшливий. Безпрецедентний.

– Чи не це обговорювали сьогодні вранці?

– Ні, звісно ж не це, – він почав дивитися собі під ноги.

Я повільно промовив:

– Він живий?

Священник спробував усміхнутися, однак не вийшло. Кінчиком язика він ковзнув по губах, і в його очах промайнула іскорка страху. Не сумніву! Страху. Того страху, що охоплює людину, яка побудувала все своє життя на одній-єдиній ідеї, яка присвятила їй увесь свій час і всю силу свого розуму та раптом запідозрила, що помиляється. Помилка не тотальна, не в суті ідеї, а в незначній дрібниці, що несподівано стала засадничою. Я згадав кілька рядків з давньоєврейської літературної пам'ятки, що вивчав на курсі всесвітньої культури:

Камінь, який відкинули будівничі, став наріжним *Каменем*[2].

Дивлячись у настрашені очі Никодима, я раптом зрозумів, що ці рядки дивовижно асоціюються з його страхом. Переді мною був уже не провінційний священник, що з головою поринув у справи, у яких геть нічого не тямив. Це був розумний чоловік – учений, який має сумління та чудово розуміє

[2] Псалом 118:22

що й до чого. Він розібрався – і злякався того, що йому відкрилося, що стало таким очевидним.

– Живий? Як він може бути живий? – це запитання він поставив радше собі, ніж мені: метафізичне питання, яке раптом, зовсім несподівано, набуло практичного значення.

Я дав йому час помарудитися над власним запитанням і поставив своє:

– Я чув, що ви були проти розгляду цієї справи в суді. Це правда?

– Звісно, ні! – у цих словах відчувалося непідробне обурення, і воно витіснило страх, принаймні на мить. – Мої зусилля були спрямовані виключно на те, щоб суд відбувся належним чином і з дотриманням законності.

– Авжеж. Але ж відомо, що більшість колег ваші погляди не підтримала.

– Ми в Синедріоні вільні висловлювати власні переконання відкрито. Тільки так може відбуватися правосуддя!

– Кажуть, ніби Його Преосвященство пан Первосвященник різко й рішуче спростував ваші докази.

– Невже? – спитав він байдуже.

– Пане Никодиме, – промовив я, – ви згадали правосуддя. Гадаєте, воно відбулося щодо Ісуса Давидсона?

– У міру наших сил і здібностей, безперечно, так.

– Він був засуджений належним чином і на підставі незаперечних доказів?

– Свідчення свідків заслухали.

Я тяжко глянув на нього.

– Я спитав не про це, пане Никодиме.

Він насупився:

– Я не маю бажання опинитися у двозначному становищі, – промовив він. – Іще одне: чи не могли б ви не називати мене паном Никодимом? Я більше звик до звернення «ребе».

– Звісно, ребе. Перепрошую.

– Дякую.

«Непогана шпилька, – подумав я, – але так просто я не здамся».

Я сказав:

– То як щодо свідчень, ребе? Вони були переконливими?

– Там було багато свідків, які говорили проти нього.

– А їхні свідчення збігалися?

– Здебільшого.

Він сприймав це серйозно – я це бачив – і був чесний у своїх відповідях. Стоячи в яскравих променях сонця, він знову прокручував усе це у своїй пам'яті, перебираючи всі сумніви, пережиті ним у суді, і чіпляючись за кожну нагоду виправдати себе за те, що сказав і зробив. Я чітко усвідомлював, що йому було вкрай важливо переконати

у справедливості судового рішення не тільки мене, а й самого себе.

– Здебільшого, – повторив я його слова, – але не цілком і повністю?

Він глянув у камеру – і відразу відвів очі.

– Були деякі несуттєві розбіжності – другорядні факти, які не мають жодного значення.

– Але ж досить вагомі, щоб скарати на горло невинну людину?

Він сприйняв мої слова як удар нижче пояса й сердито відреагував на них:

– Це абсолютно неетичне твердження.

– Перепрошую, ребе. Ви сказали, що проти Давидсона виступило багато свідків.

– Так. Він був не дуже обачний у своїх діях і висловах.

– І не було нікого, хто б свідчив на його користь. Правильно?

– Це правда, але…

– Але не зовсім звично, чи не так, ребе?

– Загалом, у свідках особливої потреби й не було. Давидсон сам себе засудив.

– Ви хочете сказати, що він зізнався?

– Це було щось більше, ніж зізнання. Це проголошення, – Никодим похитав головою. – Давидсон говорив дуже мало. Але його слова були жахливими. Він позбавив нас можливости врятувати його.

– Розумію. Отже, ви погоджуєтеся з вироком?

– То наш спільний вердикт.

– Жодного голосу проти?

– Жодного.

Я подав знак Ґреґу: великий план.

– Хтось утримався від голосування?

– Ви не маєте права ставити такі запитання.

Страх повернувся на своє місце, тепер уже більший, але все ще контрольований. Я, не дозволяючи Никодиму схаменутися, натиснув:

– А ви, ребе? Ви відмовилися голосувати за його страту?

Він дивився на камеру, як кролик на удава:

– Так, – дуже тихо мовив він у порожнечу. – Я відмовився голосувати.

Я кивнув:

– Отже, це було звинувачення в богозневазі, чи не так?

– Давидсон оголосив себе Сином Бога. Ось тому ми й були безсилі врятувати йому життя.

– Ви хотіли його врятувати? – м'яко спитав я.

– Так.

Я дозволив цьому слову на мить зависнути в повітрі: невиразний відгомін жалю, що повільно зливався із шумом потічків водограю.

– Хіба Бог має сина? – спитав я після короткої паузи.

– Так ми віримо. Ми називаємо його «Той, Хто гряде».

– Тобто Месія?

– Це його ім’я.

– І яка ж мета його приходу?

– Принести життя, – сказав він просто.

– Життя? – здивувався я. – Але ж усі ми маємо життя.

Священник струснув головою та усміхнувся доброю невимушеною усмішкою. Ми ступили на знайому йому територію, і ґрунт під його ногами перестав бути хистким.

– Ні, – похитав він головою. – Ми маємо лише ілюзію життя. Усього-на-всього жменьку років між народженням і смертю.

Я не міг вгадати напевно, куди нас заведе ця філософія, але Топлоу любив такі розмови, тож я вирішив, що програма може дозволити собі невеликий екскурс на цю тему.

– Роки в цій жменьці можуть бути чудовими, – зауважив я.

– Так, для когось вони, можливо, є прекрасними. Для багатих, для можновладців, для молодих і сповнених надій… Хоча навіть для них роки летять надто швидко і зрештою приводять у нікуди. Та є й інші: сліпі, скалічені, злиденні… Є батьки, які змушені дивитися, як їхні діти б’ються за підібраний на вулиці окраєць хліба; є вдова, що оплакує свою самотність ночами; є чоловік з хворою на проказу дружиною; є дитина з вадами

розвитку… Ось для цих людей їхні роки не такі вже й прекрасні.

Никодим зітхнув:

– Є одна мрія, якою марить усе людство. Мрія про свободу. Вона переслідує нас, бо всі ми – в'язні. Єврей і римлянин, цар і жебрак – однакові в'язні своєї плоті. У мить свого народження ми засуджуємося до смерти, – і ми про це знаємо. Саме ця поінформованість робить нас людьми. Ми маємо лише ілюзію життя, але життя, саме життя, для нас недосяжне. Ми бачимо його крізь вікна своїх очей, так само як ув'язнений бачить світ з віконця своєї в'язниці. Бачимо його і пристрасно бажаємо володіти ним. Але коли ми простягаємо руку, щоб схопити, воно прослизає крізь пальці.

Юдеї досягли успіху в трагедії. Вони виплекані меланхолією. Як на мене, такі думки патологічно депресивні, але вони вплинули на Якоба Никодима як потужна ін'єкція адреналіну. Мені навіть здалося, що він став візуально вищим і міцнішим.

– У роки вигнання, – продовжував він, – коли мій народ у Вавилоні тримали в полоні, жив чоловік, на ім'я Ісая, який розумів ці істини. Він був особливим – з тих, кого ми називаємо пророками, – і сприймав вавилонський полон як символ в'язниці смерти. Він говорив про Сина Божого, про Того, Хто має прийти, і говорив про Нього такими словами: «Ось Мій Слуга, Якого

Я підтримую, – Мій Обранець, Якого вподобала Моя душа»[3].

Никодим змінився: тепер він високо тримав голову й речитативом вимовляв слова, стоячи біля водограю, на тлі величної панорами Храму, і вкладав у свій голос усю похмуру гордість свого народу.

«Господь Мене помазав, аби благовістити убогим, – послав Мене лікувати розбитих серцем, звіщати полоненим визволення і в'язням – відчинення темниць»[4].

Я не зовсім чітко уявляв, як це буде на екрані: напевно, дещо гонорово й подекуди непереконливо. Але тут, у палацовому парку, ця промова, вимовлена такою яскравою особистістю, звучала надзвичайно щиро й настільки переконливо, що могла навіть спотворити мій задум. А тому я міцно затис у руці мікрофон і намагався думати про Ґреґа з його камерою.

– Дякую вам, ребе, – промовив я, вкладаючи в голос елемент такої собі нудної байдужости. – Це справді дуже цікаво.

Звичайно, це було непробачно. Зумисне грубе вторгнення в піднесений настрій – такий же дикий прояв невігластва й черствости, як регіт на жалобній церемонії.

Никодим швидко відвернувся, ніби отримав ляпаса, і замкнувся в собі.

[3] Ісаї, 42:1
[4] Ісаї, 61:1

– Звісно, – продовжував я тим самим тоном, – я не досить компетентний, щоб говорити про теологічне підґрунтя сказаного вами, але мені здається, що Ісус Давидсон якнайкраще відповідає вашому опису Месії. Я маю на думці прозріння сліпих тощо. Наскільки мені відомо, він саме на цьому й уславився.

Проте Никодим уже насторожився:

– Багато інших людей і до нього демонстрували подібні акти зцілення. Але ніхто з них не був Ним – Тим, на Кого ми чекаємо.

– Не був Ним і він?

– Ні. Багато в чому він був винятковою особистістю, і на якийсь короткий час у декого зажевріла надія, що, можливо, у ньому справдилися сподівання нашого народу. Але ми помилилися.

– Ви впевнені в цьому?

– Цілком упевнений.

Це було те саме, що говорили Пилат і Санбаллет. І в їхніх устах ці слова звучали так само вимучено й непереконливо.

– Учителю, що робить вас таким впевненим? – спитав я.

Наші очі зустрілися, і він понурив голову:

– Те, що він мертвий.

– Мертвий? Чи – був мертвий?

Голосом людини, що визубрила всі формули, він забубнив:

– Месія не може померти. Месія – переможець смерти, джерело життя.

– Розумію, – кивнув я. – Залишилося з'ясувати ще один маленький нюанс, і я був би вдячний, якби ви мені допомогли.

– Слухаю.

– Ви сказали, що Давидсона звинувачено в богозневазі.

– Саме так.

– А страчений він був як заколотник, тобто як ворог держави, а не віри. Можливо, ви спробуєте пояснити, яким чином людину, звинувачену в блюзнірстві, стратили за державну зраду?

Священник похнюпився, і його голос раптом залунав по-старечому надломлено. Страх уже заволодів ним і став ніби його маскою, а вся його гордість розтала.

– Це була… Тобто я думаю… Це була… Е-е…

– Заздалегідь спланована акція його усунення, – твердо сказав я. – Ви це хочете сказати?

– Я… Е-е… Я не… Будь ласка, дозвольте мені пройти. У мене багато справ, які потрібно… Вибачте, але я змушений залишити вас… Я не можу більше відповідати на…

Я ступив убік і всміхнувся, коли він пройшов повз мене до камери й рушив далі.

– Дякую вам, ребе, – лагідно промовив я. – Я вам дуже й дуже вдячний.

Розділ шостий

У студію ми повернулися близько третьої години, віддали відзнятий матеріал в обробку та піднялися ліфтом в офіс Каппера. Той дістав сендвічі й пиво, і ми, трохи розслабившись у створеній кондиціонером прохолоді, слухали зроблений нами сьогодні магнітофонний запис. Нас не полишало якесь дивне, гнітюче почуття. Подібно до абстракціоністської мазанини, слова вимагали до себе уваги, а натомість не давали нічого. Що справді відклалося в пам'яті, до того ж намертво, – то це сморід таємної змови та зради. Дослухавши до кінця, Каппер зневажливо пирхнув і похитав головою.

– Хай йому грець! Давидсон не мав жодного шансу проти цих хлопців. – Він сів у крісло, зчепивши руки за головою. – І все-таки це полегшує нам життя, Кассе.

– Як саме?

– Невже не зрозуміло? Ми маємо відверто політичну гру. Чесний, але наївний ідеаліст намагається здійснити переворот – як виявилося, тільки для того, щоб цей переворот знищила в зародку адміністрація, що має багаторічний досвід у подібних справах.

– Хочеш, щоб ми залишили все на совісті Пилата й полегшено зітхнули?

– А чом би й ні?

Перш ніж відповісти, я підвівся і підійшов до вікна. Там, за склом, місто було тихе і спокійне – сіре, втомлене полуденною спекою.

– Надто ідеально в нього все це виходить, Ніку. Тому й викликає чимало запитань, – висловив я свої сумніви та незгоду.

– Буває і приємніша робота, звісно. Але тільки не з Пилатом. Однак, порівняно з його звичайними інтригами, цього разу – явний шедевр.

З пів десятка шулік плавно кружляли над храмовим ринком. Над резиденцією губернатора, у сухому повітрі, ліниво й самовпевнено бовтався імперський прапор. Бог був у Себе на небесах, як і належить, та й узагалі, усе в цьому світі було «як слід». А якщо природний перебіг подій іноді змушує вдатися до такого крихітного, цілком невинного лицемірства – ну, там, підтасувати свідчення, щоб забезпечити смертний вирок невинній людині, – що ж, хіба не відомо, що наш світ далекий, ой який далекий від досконалости!

І я промовив в унісон своїм думкам:

– Шедевр дипломатичного вбивства.

– Ніхто не заперечує, Кассе, – озвався за моєю спиною Каппер. – Я згоден. Це брудна справа.

Я обернувся й зустрівся з ним поглядом.

– Але ж це не має здаватися брудним завтра ввечері, у нашій телепередачі, чи не так? А для цього потрібно встигнути все переробити, відполірувати,

упорядкувати, щоб подати глядачеві, не впустивши престижу нашої корпорації. Але тоді це буде вже не вбивство, Ніку. Тоді це буде здаватися необхідним актом на захист держави. Суворим, авжеж. Навіть сумним. Але – справедливим!

Каппер здійняв брови:

– У чому річ, Кассе? Звідки раптом така підвищена чутливість? Мені не подобається ні те, що вони тут накоїли, ні як вони це зробили. Але справу зроблено – погано чи добре, але зроблено. На мій погляд, ми просто не маємо іншого виходу, як підтримати їх.

Кондиціонер працював на повну, проте в кімнаті відчувався застояний запах. У мене розболілася голова, та й узагалі я втомився. Увесь мій досвід підказував, що Каппер має рацію. Єдине, що нам залишалося зробити, то це скомпонувати все в невеликий, заснований на фактах, акуратненький репортаж, який би задовольнив Патроса, підтримав, наскільки це можливо, Пилата й залишив задоволеною юдейську релігійну владу.

З технічного погляду проблем не було. Сам фільм і запис можна відредагувати, щоб звести нанівець нервозність і невпевненість у голосі Пилата, а також поблажливо витлумачити нещасний вигляд Никодима. Трохи вправних маніпуляцій зі сценарієм – і я змусив би все це прозвучати просто чудово.

Але щось у глибині душі наполегливо переконувало мене, що це неправильно. Згадався один епізод із Давидсоном, знятий загальним планом у короткометражці, яку Каппер прокручував мені напередодні. Самотня постать посеред знавіснілого натовпу… Давидсон був оточений юрбою та водночас був відокремленим від неї. І я знову побачив хитрі налякані очі Пилата, які благали мене не тиснути на нього так сильно перед камерою. Можливо, усі вони мали рацію щодо Давидсона. Можливо, він і справді став украй небезпечним, щоб залишати його живим. Я цього не відав, та й не дуже цим переймався. Але я вже знав, що вони обплутали його тенетами правових хитрощів, у стрімкому темпі протягли через судові знущання і швиденько – надто вже поспіхом! – стратили, перш ніж хтось вирішив заявити протест. Мене зовсім не хвилювало, ким він був – єретиком, бунтарем чи релігійним фанатиком. Але я зневажав би себе, якби дозволив їм вийти сухими з води після цього узаконеного вбивства, не змусивши їх принаймні спітніти від страху.

Тому я сказав:

– Вибач, Ніку, але так не годиться.

– Розумію, – сказав він моторошно спокійним голосом. – Чи можу я запитати, що ти пропонуєш як альтернативу?

– Ще не знаю. Я хочу щось зробити. Трохи глибше покопирсатися в цьому питанні. Знайти, якщо

вдасться, когось із друзів Давидсона й вислухати їхню версію цієї історії.

– І що хорошого це дасть, на твою думку?

– Ну, зрештою, ми змогли б дізнатися справжню причину його страти.

– Я можу сказати це зараз і заощадити твій час і сили. А також позбавити зайвого клопоту. Його стратили за зраду.

– Офіційно, так, – погодився я. – Але ти знаєш не гірше за мене, що є щось серйозніше за це. Вагоміше.

– Якщо і є, нас це не стосується.

– Чому?

– Бо це вже релігія!

– То й що? – я здивовано знизав плечима.

Каппер різко нахилився до мене:

– Заради Бога, Кассе. Не змушуй мене нагадувати про офіційну політику корпорації. Релігія категорично виключається. Екран не переносить її, окрім мізерних, добре дозованих, усім зрозумілих і тому придатних для показу матеріалів. А про юдейську релігію мови взагалі бути не може. Ця містика про Месію вкрай небезпечна! Вона зламала Пилата, убила Давидсона та десяток інших до нього. Якщо ти дозволиш вплутати себе в цю справу, вона й тебе поховає.

Я сказав із напускною бравадою, якої, правду кажучи, не відчував:

– Якщо є хоч один шанс, я маю його використати.

Він недовірливо глянув на мене.

– Ти серйозно?

– А чом би й ні?

– Ти хочеш сказати, що готовий ризикувати своєю професійною репутацією через якусь неправдоподібну історію про воскресіння людини, якої ніколи раніше в очі не бачив?

– До цього не дійде, – усміхнувся я. – Просто хочу запропонувати трішки чесної гри. І все.

Каппер роздратовано замотав головою:

– Слухай сюди! Хіба не попереджав тебе Патрос, що ця річ, по суті, політичний динаміт? Варто комусь зробити один хибний крок – і вся країна спалахне вогнем, – він нахилився до мене, упершись долонями в стіл. – Коли того ранку до мене дійшла чутка про воскресіння, я зрозумів: треба діяти негайно. Тому й кинувся телефонувати в Рим. Я знав, який це короткий ґніт і як швидко він згорить. Коли ж я почув, що Патрос посилає тебе, то зрадів, бо був упевнений: з тобою ми вже не змарнуємо свого шансу. «Касс Теннел, – подумав я, – знає, як робити такі справи. Як миттєво зіткати з розрізнених ниток пристойний матеріал і хутко покінчити з усією цією нісенітницею про мерця, що повернувся до життя!» – він скоса глянув на мене. – Бо саме цього ми від тебе чекали, Кассе.

І чекаємо. І Патрос, і хлопці з МЗС, і я. Відточеного, без хиби – і без істерії – репортажу, який проллє світло на всю цю історію та допоможе знизити градус політичних пристрастей.

Він відкинувся на спинку крісла, витягнув руки долонями вгору – у якомусь дивному, закличному жесті – і продовжив:

– І ми все це вже зробили, хай тобі грець! Усе це вже є – на тих самих записах, які ми щойно прослухали. Більш ніж очевидна констатація фактів державою, церквою, армією – усіма відповідальними людьми. Усе, що тобі залишилося зробити, – це скомпонувати матеріал, трохи приправити його місцевим колоритом – і рибка в сітці, а пташка в клітці!

Каппер насупився, його рот викривився від обурення:

– І тут раптом виявляється, що все це Теннелу не підходить… Це, бачите, не для Касса Теннела – тріумфатора в заздалегідь програних справах! Захисника принижених і ображених, який страждає на завищений критерій совісти. Він, бачте, хоче копати глибше! Перелопатити гори напівсирого забобонного мотлоху, який ніхто при здоровому глузді не сприймає серйозно. А завтра ввечері сісти перед камерою, щоб теревенити на весь світ про зниклі трупи, порожні могили та про людей, що блукають довкола місця, де їх було поховано три дні тому.

– Стривай, Ніку, почекай хвилинку, – я ледве встиг вклинитися в його тираду. – Я ж не кажу...

– Ні! – гаркнув він. – І не скажеш! Принаймні в моїй програмі.

– Але це й моя програма, ти ж розумієш, – сказав я, намагаючись надати голосу м'якости.

– Розумі-і-ію, – розкланявся він. – Ти – великий майстер, аякже! Ти стоїш перед камерою та пожинаєш усю славу. Але продюсер я, і це я тягну весь віз! Якщо на фондовій біржі земля почне йти з-під ніг, а банки залихоманить бум повернення вкладів тільки через те, що ти вважав за краще поставитися до чуток так, ніби це реальні факти, то не на твою, а на мою голову впаде весь гнів Патроса!

Я знизав плечима й повернувся до вікна. Високо над містом пара винищувачів виводила в небі хитромудрі піруети.

Позаду мене запобігливо відкашлявся Ґреґ.

– Не можна, звичайно, судити про все за одним фрагментом, що потрапив на екран, – вів далі Каппер, – але ми несемо, так, несемо певну відповідальність перед глядачами. Я хочу сказати, що ми зобов'язані давати їм змогу відрізняти наукову фантастику від документального фільму.

– Терпіти не можу доводити очевидне, – сказав я, – але могила порожня, тіло зникло.

– І що з того?

Я обернувся і подивився на нього:

– Гадаю, ми зобов'язані сказати глядачам про це. Хоч яку позицію ми маємо, але висвітлити це завтра ввечері ми повинні.

Каппер зітхнув:

– Та про що мова!.. Тут узагалі жодних проблем. Тіло вкрали, і можливо, що зробили це саме його учні.

– Але тоді чому про це не сказати прямо? Чому Пилат і Каяфа не оприлюднюють результатів офіційного слідства?

– Оприлюднять, Кассе, дай їм трохи часу. Цілком імовірно, що вони над цим зараз і працюють. Згадай: біля могили була охорона. Гвардійці юдейської армії. І ось тому вони просто зобов'язані вигадати хоч якесь прийнятне пояснення, як могло бути викрадено тіло, щоб не зробити армію посміховиськом у кожній солдатській їдальні, починаючи від тутешніх місць і аж до Британії.

Тут він влучив у саме яблучко. Тільки цим можна пояснити сердиту нетовариськість Санбаллета, ну і, певною мірою, знервованість Пилата. Але з моїх думок усе не виходив Никодим: там, у саду, засмучений і пригнічений, він не скидався на людину, яка дуже стурбована репутацією армії.

– Можливо, твоя правда, – задумливо сказав я. – Звучить цілком логічно. Але я все ж не задоволений. Щось тут не так. Щось вони намагаються приховати, бо це їх лякає. І я б дуже хотів дізнатися,

що саме, перш ніж встигну скомпрометувати себе підтримкою Пилата.

В очах Каппера спалахнуло роздратування.

– Я ж тобі сказав: дай йому спокій. Якщо ти вирішиш сунути носа в цю справу, то перетвориш погану роботу на жахливу.

– Мені дуже шкода, Ніку.

– Так, звісно, – сказав він похмуро, – це ж усе передбачає піднесені почуття, чи не так?

– Якщо дозволите, я зроблю одне маленьке зауваження.

Ми зовсім забули про Ґреґа й тепер, повернувшись, подивилися на нього. Розвалившись у кріслі, він винувато всміхався:

– Замість бігати по колу, намагаючись куснути один одного за хвіст, може, придумаємо щось конструктивне?

– Наприклад?

Він розвів руками, дивлячись на нас невинними очима.

– Ну, скажімо, знайдемо тіло Давидсона. Слабо?

Каппер здивовано витріщився на нього, потім сказав:

– Точно. Хлопець має рацію, Кассе. Знайди тіло. Це ж крок, який напрошується сам собою.

– Хороша ідея, – з напускною скромністю погодився Ґреґ і додав: – Такі ідеї навідують мене час від часу.

– Так, слушна думка, – сказав я. – А з чого ти пропонуєш почати наші пошуки?

– Мабуть, тут я вам допоможу, – сказав Каппер. – Я маю в місті кількох знайомих…

Телефонний дзвінок перервав його.

– Каппер слухає… Хто? Так. Так, він тут, – і простягнув мені рурку: – Тебе.

– Теннел, – сказав я.

– Ти той хлопець із телебачення? – голос був похмурий і хриплий, а тон упевнений і безапеляційний.

– Так.

– Шукаєш Ісуса Давидсона?

– Так, я…

– І як? Знайшов?

– Слухайте, – сказав я, – хто ви?

– Жодних імен, жодних запитань. Гаразд?

– Гаразд. Але…

– Ти пробував говорити з Никодимом?

– Я розмовляв із ним.

– Щось вивідав?

– Не так багато, щоб хвалитися.

– Ага, – сказав він. – І не вийде, друзяко. Тільки не з ним. Цей Никодим – справжня стара валіза, перетягнута ременями.

– Валіза з ременями?

– Напхана вщерть, та нічого не випаде – ремені тримають. Ніколи не ризикує. Ну ти сам бачив.

– Бачив.

– Хотів би поговорити саме з тими, хто тобі потрібний, друзяко?

– З ким, наприклад?

– Ну, скажімо, з Маґдалиною.

– З ким?

– З Маріам Маґдалиною, друже. Вона з тих, хто в курсі.

– А де її знайти?.. – Але він уже відключився, і моє запитання зависло в повітрі.

– Хто це був?

– Постійний глядач, власною персоною. – Я постукав важелем телефону й викликав комутатор: – Цей дзвінок, я щойно розмовляв… Не могли б ви уточнити, звідки він? – Дякую. – Я поклав рурку. – Зараз спробують з'ясувати.

– Щось заслуговує на з'ясування?

– Не знаю, цілком можливо. Хто така Маґдалина?

Каппер кинув на мене швидкий погляд.

– Маріам Маґдалина?

– Знаєш її?

– Так, чув. А що?

– Наш анонімний друг сказав, що вона може повідомити, де знайти Давидсона.

– Маєш на увазі – тіло?

– Не тіло. Самого чоловіка.

– І Маґдалина це може? – посміхнувся Каппер.

– Це те, що він сказав.

– Він тобі сказав, хто вона?

– Ні, а що?

– Вона танцівниця в кабаре – виконавиця танцю живота.

– От і розважитеся, – закотив очі Ґреґ, розсипаючи повітряні поцілунки.

– Принаймні вона була нею, – сказав Каппер. – Працювала в одному кабаре тут, у Старому Кварталі.

– До речі, чудова робота, – зауважив Ґреґ.

– Армійські хлопці тієї ж думки. І туристи також.

– Авжеж, будьте певні, – авторитетно підтакнув Ґреґ.

– Але чимало людей думали інакше. Це ж глибоко релігійне суспільство, не забувайте. Синедріон несхвально дивиться на молоду жінку, яка заробляє собі на життя, виляючи стегнами на публіці.

– Ти кажеш, вона була танцівницею? – запитав я. – Чи означає це, що вона полишила це?

Каппер ствердно кивнув:

– Вона зникла близько року тому, наскільки я знаю. Тиждень вона була тут, заводячи хлопців у глибокий трепет. А потім зникла. – Він пересмикнув плечима. – Різні чутки тоді ходили, звичайно. Говорили, ніби померла. А також, ніби їй запропонував контракт один із провідних клубів Александрії, дуже популярний. Була навіть поголоска, що вона вступила до релігійного ордену.

– Але ж фактів немає?

– Жодного.

– Аж відтоді?

– Нічого, нуль.

– Хм… Видно, вона повернулася до міста, – сказав я. – Той телефонний тип, здається, добре обізнаний.

– Якщо це так, вона не танцює, – сказав Каппер. – Інакше ми б одразу про це дізналися.

– Не обов'язково, – заперечив я. – Танцівниць живота тут хоч греблю гати.

– Але ж не такого рівня, як вона. Вона була особливою. Ми б одразу почули, якби вона повернулася до виступів. – Він із сумнівом глянув на мене. – Маю сказати тобі, Кассе, вона мені здається багатообіцяльним джерелом інформації про Давидсона. Особливо, якщо він справді, як ти схильний припускати, постать релігійна.

– Я в цьому не сумніваюся. Щоправда, ми вже опитували кількох очевидців, але так нічого й не з'ясували. Гадаю, нам треба зв'язатися із панянкою Маґдалиною.

– Я обома руками за, – сказав Ґреґ. – Із величезним задоволенням.

Каппер підібгав губи:

– Спробувати варто, я згоден. Але ось проблема: як її знайти? Він, часом, не повідомив тобі її адреси?

– Ні.

Знову задзеленькав телефон.

– Дозволь мені? – я підняв рурку.

Дівчина на комутаторі перепросила й повідомила, що вони простежили виклик:

– Телефонували з Єрихона, з телефонної будки.

Загалом, мене це не здивувало. Мене, але не Каппера.

– Єрихон? – перепитав він. – Це цікаво.

– Цікаво?

– Слухай, Кассе, Давидсона чудово приймали в Єрихоні. Він був там менш як місяць тому, і люди буквально носили його на руках. Радісні натовпи на вулицях, офіційне вітання самого мера – словом, цілковитий тріумф!

– Якісь особливі підстави?

– Та ні. Справді, ні, – він знизав плечима. – Просто вони провінціали – екзальтовані, безпосередні, а ще скніють від нудьги та скрути. Середній рівень життя нижче рівня моря, і дихають повітрям, що на три чверті складається із чистої сірки. Та хай там як, а це місто було в нього в кишені. Аж поки…

– Ну-ну…?

Каппер похитав головою:

– Давидсон був незвичайний чоловік. Щоразу він збирав навколо себе юрби. З'являється з нізвідки й починає говорити. Бог знає, звідки він черпав свої ідеї, але це щось неординарне. Далеко не пересічне. І, що головне, міг донести їх до свідомости

людей. Десять хвилин його виступу перед натовпом – і вони вже їдять з його рук. Він міг повести їх за собою, достоту заволодівши їхніми серцями. Міг потенційно – але далі цього не заходило. Тієї миті, коли всі впевнені, що жодна сила його вже не зупинить, він зникає. Ніби згортається і йде, залишаючи їх ширяти на хмарах ілюзій. Причому все це та ще дещо він робив зовсім недоладно. Допускав дрібні необачні вчинки, які могли налаштувати людей проти нього. Те саме відбувалось і в Єрихоні. Він з'явився там опівдні, а після полудня це вже було його місто! Він міг би просити що завгодно – і негайно б отримав. Усе, що тільки має людина. А натомість він обрав серед містян найменш гідних і шановних і запросив їх пообідати з ним. Повернувся спиною до натовпу, з погордою поставився до отців міста і пішов пліч-о-пліч із Закхеєм.

– Закхеєм?

Каппер кивнув:

– Місцевий узаконений рекетир. Керує податковою інспекцією в Єрихоні. Усі його ненавидять. Він роками їх оббирає. Живе наче король і направоналіво сипле грошима як половою. А це ж їхні гроші, і вони знають, що це їхні гроші, але нічого вдіяти не можуть.

– І Давидсон зупинився в його домі?

– Так. А чому – тільки Бог знає. Навіть якби він змарнував цілий рік на пошуки, то не зміг би

знайти в Єрихоні менш гідну людину для дружніх стосунків. – Нік розвів руками. – І це не перший випадок, коли Давидсон так безглуздо поводився на очах у людей. Можливо, він нічого не тямив у людях. Абсолютний профан, який не розуміється на людських душах. Досить серйозний недолік для такої людини. І згубний водночас. – Він задумливо потер пальцем перенісся. – Цей хлопець, що тільки-но телефонував, голос у нього був гортанний? Низький такий, хриплий?

– Так, схоже на те.

– Цікаво-цікаво. А він не називав тебе «друзяко»?

– Називав.

Каппер кивнув:

– Це поки що тільки припущення, але, найімовірніше, це був він. – Каппер глянув на свій годинник. – Чому б вам із Ґреґом не з'їздити до Єрихона й не нагрянути до нього? Я дізнаюся адресу. Можливо, віч-на-віч він буде більш говірким. А я тим часом уточню дещо в цій історії. Подивимося, чи зможемо ми вийти на цю дівчину – Маґдалину.

Я, мабуть, мав дещо спантеличений вигляд, бо він засміявся та прудко схопився на ноги.

– Не дивися так розгублено, Кассе. Якщо ми взялися, дістанемося й до цього.

Мене не турбувало, дістанемося ми чи ні. Мене хвилювало інше: що на нас чекає після того, як ми до цього дістанемося.

Розділ сьомий

На екрані монітора сад Палацу Його Преосвященства був справжнім взірцем садового мистецтва: дерева утворювали одне обрамлення всередині іншого, у сонячних променях струменів водограй – і це лише фон. Першим планом на плівці рухалася не досить показна, але вражальна постать Якоба Никодима. Вражальна навіть у фіналі інтерв'ю, коли він кинувся на камеру чубатим розгніваним птахом: його обличчя розпливлося, коли він майже впритул підійшов до об'єктива, так само «попливли» й темні обриси фігури, заповнивши весь кадр і затуливши сад з водограєм.

– Дякую вам, ребе. Я вам дуже й дуже вдячний.

Я прослухав на плівці свої слова, що зав'язали останній гордіїв вузол у цьому інтерв'ю, і звернувся до камери номер один:

«Месія не може померти. Месія – переможець смерти». Це слова одного із членів Синедріону – вченої людини, високоосвіченого фахівця в царині юдейської теології. Смерть Давидсона опівдні минулої п'ятниці є для нього достатнім доказом того, що Месією той не був. А що ж

прості люди? Вони теж сприймають факт його смерти як правомірний фінал?

У деякі масові сцени на вулицях Каппер додав відчуття тривожного очікування, яке проривалося з дивовижною силою навіть у мініатюрних чорно-білих замальовках.

Минуло три дні від цієї смерти, а вулиці заповнені людьми. Чому? Чого вони чекають? І кого сподіваються побачити?

Мене повернули в кадр, і я, напівобернувшись, відкрив глядачам широку панораму міста за собою.

Щоб знайти відповіді на ці запитання, ми вирішили пошукати друзів Давидсона – тих небагатьох простих громадян Єрусалима, чоловіків і жінок, які живуть у лабіринтах цих вузьких вуличок. Ці люди знали його досить добре, щоб ділити з ним їжу, а за потреби й власний дах.

Пошуки виявилися нелегкою справою: люди, близькі до нього, зокрема Петро Йонсон і брати Зеведеї, пішли в підпілля. Влада не має жодних шансів їх знайти і схопити, тому за їхнє затримання призначено винагороду. Ніхто не бачив їх від полудня п'ятниці. Сувора позиція генерал-губернатора та відмова юдейських керівників від будь-яких

коментарів робить людей небалакучими, особливо з іноземцями. Тривалий час ми не могли вийти на слід тих, кого шукали. І все ж ми їх знайшли, але не в Єрусалимі. Це сталося в Єрихоні.

Дорога до Єрихона викликала стільки бентежних вражень, що навряд чи я зможу її скоро забути. Щоправда, перші кілька кілометрів нічим особливим не вирізнялися. Дорога невпинно вела вгору схилом пагорба, проходячи крізь запилені оливкові гаї аж до Витанії. Попри свою романтичну назву – Дім Пісні, – Витанія навряд чи була місцем, здатним викликати захоплення – змарніле, обліплене мухами селище. Пообіч дороги безладно тіснилися хатинки. З валькованих стін клаптями опадав тиньк, на пласких дахах чи то сушилася, чи то підгнивала фруктова падалиця з місцевих садів. Але сама природа навколо пречудова!

За Витанією дорога різко звернула вбік і почала довгий звивистий спуск безплідними пагорбами аж до долини Мертвого моря, що виднілася далеко внизу. Це скидалося на їзду по даху світу. Позаду залишилися оселі, трава і дерева – неодмінні атрибути заселеної землі. Попереду простягалася безлюдна пустка.

Безмежність панорами надавала пейзажу дивовижної величности! Ми дивилися крізь вітрове скло нашої машини на гігантську зруйновану

кручу, усипану щебенем, яка круто, кілометр за кілометром, спрямовувалася вниз, щоб зануритися, нарешті, у парильню найнижчої на землі долини. Ні трава, ні дерева там не росли. Тільки розкидані скельні породи та мертвий ліс телеграфних стовпів здіймалися нам назустріч.

Тут пролягав вододіл юдейської історії. Через цю мертву місцевість ішла армія Ісуса Навина – виснажена, але загартована роками пустельного життя, запорошена пилом зруйнованих стін Єрихона й натхненна релігійним стимулом заслужити прихильність свого віднайденого Бога. Сонячний промінь, що спокійно поблискував на лобовому склі нашого автомобіля, коли ми входили в черговий крутий поворот, раптом вибухав тисячами відблисків на їхніх списах, а шлейф пилу за нами нагадував ту саму хмару, за якою вони йшли лавами з Ковчегом Завіту на плечах. Цілком імовірно, що люди з оливкових гаїв там, угорі, побачивши, як вони виринули з вузької ущелини, прийняли їх за бісів з пекла.

Над нами, вершинами торкаючись неба, височіли гори Моава і, відливаючи золотом у мерехтливому світлі, здавалися дивовижно близькими. Десь тут, у якомусь забутому проваллі, відомому лише гірським орлам, у безіменних могилах спочили їхні перші вожді. Мойсей, який вивів їх з Єгипту, створив з натовпу переляканих рабів народ і дав йому не тільки Закон, а й мрію про Бога. Мрію, яка виплекала

Давида, Іллю, пророка Ісаю; мрію, яку не зламав ані Вавилон, ані Рим. Мрія про священну свободу, яка не давала спокою таким людям, як Никодим, увійшла в серце сина сільського тесляра і згубила його.

Але чи згубила? А може, вона, нарешті, знайшла в ньому того, хто зміг її втілити?

Ми сиділи мовчки, спостерігаючи, як збільшуються похмурі, наче вода в долині під нами, тіні. Високі гори, здавалося, подалися всередину, пресуючи втомлене повітря. Я дивився на стрілки приладів, які нервово тремтіли на щитовій панелі, і спробував зосередитися на запитаннях, які збирався поставити Закхею з Єрихона. Але безжиттєвість навколишнього ландшафту торкнулася й мене. Мої думки розпливалися, мов дим, – невловні, примарні, позбавлені форми та змісту. Я згадав Орфея та його відчайдушну подорож у підземний світ. Можливо, біля підніжжя такого ж схилу й був Аїд, коли Орфей шукав свою кохану, щоб повернути її до життя. Але, попри всю його сміливість і неповторну чарівність музики, воскресіння Евридіки так і не відбулося...

Я переглядав відзняті Ґреґом кадри Єрихона, чекаючи від асистента режисера сигналу для мого вступу. Камера мандрувала вулицею Сонця, широкою головною авеню, яка проходить через центр сучасного міста – від руїн стародавньої

фортеці, що завалилася за часів Ісуса Навина, до Йорданського мосту. Вулиця була обсаджена деревами, що створювали хоч якусь тінь, і прикрашена кількома разючими громадськими будівлями. На міській площі була квіткова клумба, а поруч струмував надзвичайно красивий водограй. На екрані все здавалося масштабним і мирним, але я добре пам'ятав те пекло – спеку, що виходила від землі навіть у тіні, запах сірки в повітрі та різкий солоний присмак на губах, від якого вода робилася солоною, а їжа несмачною. Соляно-сірчані випари від Олов'яного озера на вулицях. І мухи. Від мух нудило в Єрусалимі. А тут, у Єрихоні, вони були стократ огидніші. Величезні й важкі, а ще повільні до бридливости, вони повзали по продуктах, жадібно обсідали очі дітей і, стривожені, здіймалися ледачою гулкою хмарою.

Помічник подав сигнал – час говорити.

Звідси всього три тижні тому Ісус Давидсон вирушив, як згодом з'ясувалося, у свій останній похід до Єрусалима. Похід, що закінчився, як ми знаємо, трагедією. Але починався він тріумфально. Жителі Єрихона шикувалися на вулицях, ось під цими деревами, щоб хоч побачити його. Вони раділи та славили Давидсона, бо вірили в нього як у пророка, визволителя й довгоочікуваного вождя простих людей.

Багато народу було на вулицях і тоді, коли ми в'їжджали в місто. Полуденна сієста закінчилася, крамниці вже працювали. Зараз, дивлячись на екран, неважко уявити ту недавню подію: радісний натовп вітає сучасного Орфея, чиї слова вразили їх і породили надію; Орфея, який вирушав у свою довгу подорож через цю страшну долину до височин столиці.

Серед них був і чоловік, на ім'я Закхей. Пан Регем Закхей, голова податкового департаменту Єрихона.

Його обличчя з'явилося на екрані великим планом, умить викликавши неприємну реакцію. Це було напрочуд потворне обличчя, вкрите віспинами та шрамами. Горбиста шкіра туго обтягувала вилиці й жирними складками спадала на товсті щоки й подвійне підборіддя. Над великим ротом, облямованим сивими вусами, загрозливо нависав чималий ніс. Кущисті чорні брови зрослися в одну суцільну лінію, що простяглася через увесь лоб. Волосся було скуйовджене й сердито стирчало не тільки з черепа, а й з вух і ніздрів. Його обличчя здавалося карикатурною, перебільшеною маскою самовдоволення й підступности – але лише доти, доки ви не побачили його очей. А вони були величезними та променистими, оксамитово-зеленими – такими ж

нетерплячими, як очі дитини. Та й у поведінці Закхея було щось від дитини, можливо, таке враження створювала його наївна збудженість, яка вмить передавалася й вам, навіть з екрана. Здавалося, усередині цієї тілесної маси панував світ музики та сміху – чистий, пісенний світ, світ, сповнений любови й безмежної свободи.

Ми знімали наше інтерв'ю із Закхеєм у його садибі на Яшер-стріт. Коли ми під'їхали, біля будинку стояв величезний фургон для перевезення меблів, і нам довелося чекати, поки троє чоловіків у рогожевих фартухах тягли вниз по сходах ґанку піаніно, а потім завантажували його у фургон. Будинок сяяв розсипом вогнів. Ми пройшли стежкою під гірляндами ліхтарів і ввійшли через парадні двері. У холі стояли відкриті пакувальні ящики, і двоє вантажників сунули на нас сервант. Хтось нагорі вигукував команди, з боку однієї зі спалень долинало човгання меблів.

З кімнати, праворуч від нас, вийшов чоловік.

– Пане Закхею? – запитав я.

– Власною персоною, друзяко. Ви по постіль?

– Ми з...

– Проходьте сюди. Усе готово й чекає на вас.

Чоловік нагорі крикнув:

– Що робитимемо з килимом на сходах?

– Скрутіть. І повстяний також. Завантажуйте їх разом з іншими речами.

Закхей усміхнувся до нас, потираючи руки:

– Усе треба вивезти. Хазяїн полишає місто. Я телефонував адміністраторці дитячої лікарні. Вона чекатиме на вас сьогодні ввечері з ковдрами та всім іншим.

Його голос звучав так само хрипко й гортанно, як і в телефонній рурці в офісі Каппера.

– Пане Закхею, – сказав я, – гадаю, ми повинні пояснити…

– Які проблеми, друзяко? Щось із транспортом?

– Та ні, ні. Але… – я безпорадно замовк, бо з кімнати вискочив чоловік.

– Як щодо тих скульптур усередині?

– У машину, – наказав Закхей. – Їх відвезуть до мистецької галереї. І обережно з ними, друзяко. Там кілька справжніх робіт Праксителя. – Він підморгнув нам: – Додаткове джерело доходів, теє-то як його, випадково придбав три-чотири роки тому. Сам їх не люблю, прожити можна й без них. Але це гроші, друзяко. Чималі гроші.

– Чи могли б ми десь кілька хвилин поговорити?

– Поговорити? Про що?

– Ісус Давидсон.

На якийсь момент він зміряв мене важким поглядом, потім усміхнувся.

– Здається, здогадуюся, хто ти. Спочатку думав, що вже десь бачив тебе раніше. Ти той хлопець, Теннел, у телефоні?

Я кивнув:

– Ви телефонували мені сьогодні опівдні.

– І ви простежили дзвінок, еге ж?

– Ну ніби так.

– Молодець, друзяко. Люблю людей, теє-то як його, з ініціативою. Уже знайшов Маґдалину?

– Ще ні, – зізнався я, – розраховую на вашу допомогу.

– Можливо. Н-не знаю. Треба обмізкувати. – Униз сходами йшов чоловік зі скрученим килимом, і ми притулилися до стіни, пропускаючи його. – Славна, теє-то як його, річ, – сказав Закхей. – Перський, звісно. Краще й не буває.

– Ви переїжджаєте? – поцікавився я.

– Не ламай над цим голову, друзяко. Ми вирушаємо на північ, до Галілеї, першою ж нагодою вранці.

– А це все?

– Усе роздаю. Усе до останнього кілочка. Меблі, книжки, килими – багато чого. Ми розподіляємо, теє-то як його, по всьому місту. Лікарні, притулки, школи – загалом, у такі заклади.

Ми відійшли вбік, пропускаючи габаритний горіховий письмовий стіл.

– Для мерії, – пояснив Закхей, – з моїми побажаннями. Я в минулому завдавав їм іноді нудотного головного болю. Це допоможе хоч якось загладити деякі з тих моментів. – Він усміхнувся

й похитав головою: – Роки спливли на те, щоби придбати всю цю гору речей. Усі предмети найвищого ґатунку, як ти розумієш. Жодного мотлоху. Жодної абищиці з аукціону. Кожна річ – колекційна, раритетна. А тепер це все піде за один вечір. Що, гадаєш, навіжений?

– Наша телефонна розмова…

Закхей почухав потилицю:

– Так. Ну, що ж… Може, пройдемо на кухню? Там, теє-то як його, гадаю, спокійніше буде.

Там ми й відзняли все інтерв'ю – на кухні, сидячи на двох масивних стільцях, під шумові ефекти човгання і кантування меблів.

І ось тепер я спостерігав на моніторі, як він відповідав на мої перші запитання.

– Пане Закхею, чи правда, що ви зустрічалися з Ісусом Давидсоном?

– Щира правда.

– Отже, ви один з його людей?

Він усміхнувся, і напрочуд спокійний вираз його очей пом'якшив потворність рота.

– У певному сенсі, гадаю, можна й так сказати.

– Чи це означає, що ви вірили в нього?

– Звісно.

– Як у Сина Божого?

– Авжеж.

Ані миті вагання. Жодних завчених, заздалегідь підготовлених фраз. Він відкрито й прямо

дивився в камеру та відповідав розкуто, зухвало, безпосередньо. Мені здавалося, ніби я, пробуривши скельні нашарування Пилата й Никодима, раптом натрапив на цілюще джерело.

– Чому? – запитав я. – Чому ви вірите в нього?

– Він звільнив мене, – просто відповів.

– Від чого?

– Від мене самого, – і промовив ці слова так, ніби для нього, збирача податків, обговорювати метафізичні питання перед телевізійною камерою було повсякденною справою.

– І як він це зробив?

– Він пробачив мені! Зустрів на вулиці та, прийнявши мене таким, як є, пробачив мені все, ким і чим я був! – Закхей усміхнувся спогадам. – Я заліз на дерево. Я хотів побачити його, коли він проходитиме тут. Мене розбирала цікавість, розумієш? Багато чув про нього. І хотів на власні очі його побачити. Але мене не пропускали. Я не з тих, кого люблять у цьому місті. Та й не настільки дурний, щоб чекати любови. Адже я роками оббирав їх і не робив із цього таємниці. Фактично, навіть пишався цим. Почати з нуля і досягти самісінької вершини! Ого! Заробив великі гроші, але не нажив друзів. Тож тільки-но вони побачили, що це я, не змовляючись, збилися докупи й затулили мені огляд… Отоді я й видерся на дерево. І саме вчасно. Він опинився якраз піді мною. Галас там стояв, звісно,

чималий: одні його прославляли, інші кричали на мене. І так, що він здійняв очі подивитися що й до чого. І коли побачив мене, сказав: «Ну що, Регеме Закхею, чи не хочеш запросити мене до себе на обід?» – І знаєш що, друзяко? Це було перше добре слово, з яким хтось звернувся до мене за всі ці прокляті сорок з гаком років!

Я підбадьорливо кивнув. Не тому, що він потребував підбадьорення. Він так само пристрасно хотів говорити, як пристрасно цього не хотів Санбаллет.

– Я здолав тяжкий шлях, – вів далі Закхей, – залишений напризволяще з п'ятирічного віку. Для мене не було колискових пісень. Не було школи. Не було нікого, хто б замовив за мене слівце. Я жив за єдиним правилом: зроби все сам. – Він похитав головою. – Я працював на Рим більшу частину свого життя, але ж я той самий єврей, пане Тенелле. Син Авраама. І ми, юдеї, маємо Закон, який наказує: «Любитимеш Господа Бога та любитимеш свого ближнього». Звісно, ми не виконуємо це. Ми тільки вдаємо, що любимо, але не любимо. Ну не по кишені це нам. Це ж зрозуміло, як двічі по два. Адже в людині стільки любови, що її вистачає лише на себе саму і, хіба що, на дружину й дітей. Звичайно, можна, теє-то як його, зберегти трохи любови для кількох близьких людей. Але не більше. Не тому, що людина не хоче любити свого ближнього. А саме тому, що не наважується, бо боїться, що цієї

любови не вистачить на всіх. Любов – це розкіш, друзяко. Я збагнув це дуже рано, але дуже добре.

Очі на його потворному обличчі випромінювали спокій і незворушність. Подумки я перенісся в Рим до Патроса, понад усе прагнучи, щоб він це чув. Я знав, як він ставиться до таких розмов. Патрос любить дію. І якщо іноді й погоджується влити в програму трохи філософії, то чути її хоче від професіонала, а не від такого суб'єкта, як Реген Закхей.

– Священники кажуть нам, що Закон дав Бог, – продовжив він. – А якщо це так, то Бог також для нас розкіш. Він нам теж не по кишені. Ось тому ми й тримаємо Його в Храмі, як дехто зберігає скарби мистецтва в музеях. Ми не можемо дозволити собі тримати Його в себе вдома. Усе, на що ми здатні, – це іноді ходити до «музею», щоб дивитися на Нього. Так ось, Ісус Давидсон це розумів. Він був бідним усе життя. Починав як теся, а чи багато заробиш теслярством? Ніколи не мав свого дому. Мав один-єдиний костюм. Ні машини, ні заощаджень – нічого. Геть нічого. Тридцять три роки прожити й не мати в кишені жодного шеляга! – Закхей з подивом підвів брови. – Не міг дозволити собі навіть піти подивитися на Бога в Храмі – не мав змоги зібрати грошей, щоб заплатити за жертвоприношення, яке священники продають на ринку як вхідний квиток. – Чоловік весело всміхнувся до

мене. – Чув про це, мабуть? Як він повівся з міняйлами?

– Так, – підтвердив я.

Закхей закивав головою:

– Хотів би я це побачити! Люди кажуть, це було потужно. – Він нахилився вперед і вмить посерйознішав: – Такій людині, – проникливо сказав він, – такій людині можна вірити. Він насправді був одним з нас, розумієш? Бог, якого безперервно проповідують священники, був не для нього. Захований у Храмі, доступний лише за наявности «квитка». «Це більше не дім мого Батька!» – ось що він сказав. – Закхей тицьнув пальцем у камеру: – А знаєш, що сталося минулої п'ятниці, коли вони повісили його? У Храмі величезна завіса у Святе святих розірвалася надвоє – згори додолу. Розійшлася просто посередині. А коли народ зазирнув за неї – там нікого не було! – Він вискалився. – Хіба таке не приголомшить, друзяко? Усі ці роки ми несли жертви, щоб пройти всередину та в побожній покорі подивитися на завісу. Священники запевняли, що за нею живе Бог. І весь цей час нас дурили. Там нікого не було. Ні-ко-го! Порожнє місце, пил і павутиння. І він знав про це: «Царство мого Батька, – казав він, – це все, що довкола вас. У вашому місті. У вашому домі. У вашому серці. Вам не потрібні гроші, щоб потрапити туди. Насправді багатіям

з великими статками буде важко ввійти туди. Усе, що потрібно, – лише любов!»

Закхей трохи помовчав. Над нашими головами лунало човгання меблів і гулке тупотіння ніг на сходах.

– Це єдине, що він мав, – промовив Закхей повільно. – Любов. Саме її він і дав мені.

Я дуже виразно уявив ефект, який викличе ця заява в телеглядачів – серед них будуть і багатії, і ті, хто поклоняється Богові, який живе у Храмі. Хай хто там тільки буде!

– Він розділив її зі мною, – продовжував тим часом Закхей. – Сидів за моїм столом, їв мою їжу, дарував мені любов. Якщо ти дійсно хочеш пізнати людину, ось шлях: разом з нею сидіти за столом і споживати ту саму їжу. Ось це він і зробив, друзяко. Це не той Бог у Храмі, дорогий і недоступний. Коли він прийшов, це був Бог у моєму домі, який став одним із нас, який довірив себе в наші руки як добрий друг.

Ґреґ зняв його великим планом – з блискучими вогниками в темних очах на усміхненому обличчі.

– Оце і є любов, – продовжував Закхей, – довіритися своєму ближньому. Широко розкрити свою душу перед ним, щоб він проник туди, і роздати все, що маєш. Не тільки гроші. Усе – мрії, надії… Те, що для тебе таке цінне. Те, через що ти, страждаючи, не спиш ночами. Ти відчиняєш

двері й дозволяєш йому ввійти й роззирнутися. І ти в усьому готовий допомогти. Отак ти впускаєш його, друзяко, і фактично опиняєшся в його владі. Як у тій пісні, пам'ятаєш, що називається «Безмовна капітуляція»?

– Трохи занадто, не вважаєте?

– Можеш вважати це нісенітницею, друзяко, я зовсім не збираюся тебе переконувати. Так, усе це дійсно суперечить усім нашим засадам. Це ніби дати якомусь типові заряджений пістолет і, розкривши мундир, спонукати стрельнути. – Він усміхнувся, похитавши головою. – І найдивовижніше те, що саме так і здобуваєш свободу… Уже ніщо не має значення, розумієш? Ти переступив бар'єр і вирвався на волю. Уперше у своєму житті ти набрався мужности поглянути на себе такого, який ти є насправді. Це як утекти з тюрми, друзяко. Тобі не треба більше прикидатися. Не треба ховатися за парканом, який ти зводив усе своє життя. Ти вільний.

Ось воно! Знову ця давня мрія про волю! Пилат і Никодим побачили її в Ісусі Давидсоні й розгубилися, їх охопив страх. Регем Закхей, побачивши те ж саме, охоче цю мрію прийняв. Принаймні для нього вона стала чудовою бажаною реальністю.

– Пане Закхею, – мовив я, – що ви збираєтеся робити з вашою свободою?

– Жити, – сказав він так, ніби відповідь і так очевидна. Ніби одним цим словом він пояснив

справжню мету нашої появи на світ. І я зрозумів, що він говорить новою мовою: мовою віри, яка наповнює звичайні слова, такі як «любов» і «свобода», абсолютно новим змістом. У його лексиці ці загальновживані слова, пошматовані й потьмянілі в мільйонах розмов, знецінені в судах і офісах, у магазинах, телепрограмах і на політичних трибунах, перетворилися на особливі символи – такі ж таємничі, як слова й терміни фізиків і математиків. Вони сяяли в його промові, наче щойно викарбувані монети, і було очевидно, що для нього вони надзвичайно цінні й наповнені новим сенсом, що хвилює душу. Але яким саме був цей справжній сенс, визначити було нелегко.

Я сказав:

– Наскільки я зрозумів, ви віддаєте цей будинок?

– Абсолютно точно.

– Віддаєте безоплатно?

– Так.

– І меблі?

– Будинок, меблі, рахунок у банку – усе!

– Чи не надто необачно, пане Закхею?

– Я так не вважаю. Ні.

– Але невже ваш будинок і…

– Він мені не потрібен, друзяко! Нічого цього я більше не потребую. Адже то був колишній я, розумієш? Усе це я робив лише для того, щоб надати собі, теє-то як його, важливости, значущости.

Це була моя відповідь людям, які зробили чимало мерзоти, щоб утримати мене в стічній канаві. Але тепер – о, тепер це не має жодного значення. Мені не потрібен будинок, не потрібні гроші, щоб когось із себе вдавати. Я – особистість, тепер уже у своєму… власному переконанні. Я здобув свободу, бачиш? Досконалу й необмежену. Це те, чого потребує кожна людина. І в цьому – усе, друзяко!

Манера, у якій він усе це сказав, була справді дивовижною. І небезпечною. Я почав розуміти сум'яття Пилата й Синедріону. Якщо Ісус Давидсон зміг захопити такими ідеями людину на кшталт Закхея, то він був справді особистістю, за якою потрібно пильно стежити! З нього не можна було спускати очей ані на мить і щойно трапиться нагода, змусити замовкнути. Назавжди.

Я запитав:

– І куди ж ви тепер прямуєте?

– На північ,– махнув він рукою,– побачитися з ним знову.

– Із Давидсоном?

– Саме так.

– А що ви плануєте робити після того, як зустріч відбудеться?

– Гадки не маю, – весело сказав він. – Це йому вирішувати.

– Пане Закхею, – обережно почав я, – ви так кажете, ніби цілком упевнені, що він знову живий.

– Авжеж! Він живий. Жодних сумнівів щодо цього. Ані найменших!

Усе це було, звісно, цікаво, але не надто переконливо. Закхей вірить у воскресіння. До того ж вірить беззастережно. Але свідком воскресіння він не був. Принаймні не більшою мірою, ніж я. Давидсон виявив до нього доброту всупереч громадській думці. І зробив це привселюдно, на очах у всіх. Зрозуміло, що Закхей заради нього був готовий на все. Але якщо ми хочемо переконати глядачів, що Давидсон ожив, нам потрібно дещо суттєвіше, ніж відданість друга, хоч би якою щирою та самовідданою вона була. І тоді, під час інтерв'ю, я наполягав на фактах, але Закхей ухилився від відповіді.

– Ви вірите в історію про те, що Давидсон воскрес? – запитав я. – Ви вірите цьому?

– Звичайно, – відповів він.

Недбала самовпевненість його відповіді знітила мене. Я втомився, а на кухні було душно. І я не був схильний потурати людині, особливо такій, як Закхей.

– У цьому питанні не може бути жодних «звичайно», – різко зауважив я.

– Чому не може? Він же казав, що воскресне з мертвих, і зробив це.

– Хіба ви були при цьому? Чи були ви там, коли це сталося?

– Ні.

– Тоді… може, бачили його після цього?

– Ще ні.

– Отже, це лише чутки, – розвів я руками.

Цієї миті в кімнаті над нами пролунав страшний гуркіт. Він усміхнувся і підвів голову.

– Це вивозять мої меблі, пане Теннеле, – сказав він. – Ви вважаєте, я вирішив усе це роздати на підставі чуток?

– Ну гаразд, – сказав я після короткої паузи. – У такому разі, мабуть, ви володієте якоюсь секретною інформацією?

– Можна й так сказати.

– Перевірена?

– Надійна як банк, друзяко.

– Хто вам її надав?

– Маґдалина.

– Ви маєте на увазі дівчину, яка була танцівницею кабаре?

Він кивнув:

– Вона телефонувала мені сьогодні вранці.

– І повідомила, що він живий?

– Так.

– І це ви називаєте надійним джерелом? – здивувався я. – Телефонний дзвінок від дівчини з кабаре? Вибачте, пане Закхею, але вам варто пошукати когось надійнішого.

Він знизав плечима:

– Хочеш вір, хочеш – не вір, друзяко.

– Але послухайте, – звернувся я до нього, – не можу ж я вийти завтра ввечері в ефір і ось так запросто повідомити людям, що Ісус Давидсон живий тільки тому, що вам про це телефоном повідомила танцівниця кабаре.

– Ну й що з того, що танцівниця? – не зрозумів він. – Вона бачила його та розмовляла з ним. Як на мене, це дещо таки означає.

– Бачила його? – перепитав я. – Тобто сьогодні вранці?

Він кивнув:

– О п'ятій чи близько того. У саду біля могили.

– І ви стверджуєте, що він розмовляв з нею?

– Точно. Передав їй повідомлення для всіх своїх друзів. Він хоче зустрітися з нами в Галілеї.

– Пане Закхею, – сказав я, – мені необхідно побачити цю дівчину.

Він із сумнівом подивився на мене:

– Не бачу сенсу. Адже я щойно сказав, про що вона повідомила…

– Це чутки, – відрізав я. – Цього замало. Мені перед камерою потрібний свідок-очевидець.

– Еге ж, прикро, – промовив він. – Навіть не знаю, пане Теннеле.

– Вона, звісно ж, у Єрусалимі? – допитувався я.

– Так. Вони досі там. Маґдалина і Петро Йонсон, і брати Зеведеї – усі вони там. Отож розумієте… Вони зачаїлися на якийсь час, і це правильно.

Важко їм буде, тее-то як його, коли вони спробують рушити на північ: і Синедріон, і поліція, і армія – усі збилися з ніг, намагаючись їх затримати. Я не хотів би щось розповідати на камеру, щоб не зашкодити їм. – Він раптом глянув на мене з надією: – А ти не можеш, тее-то як його, затриматися? Я про те, що після зустрічі на півночі ми значно більше знатимемо про все. Наступного тижня, чуєш? Це може бути…

– Надто пізно, – перебив я його. – Передача виходить в ефір завтра ввечері.

Він похитав головою:

– Не подобається мені все це, пане Теннеле. Вони вірять мені, розумієш? Я не буду зраджувати…

Мені довелося витратити ще хвилин десять, щоб переконати Закхея, що він нікого не зрадить. Але навіть тоді він був надто обережний. Узяв із мене слово, що, якщо дасть адресу Маґдалини, я не наполягатиму, щоб вона виступила перед камерою. Далі я пообіцяв, що, навіть якщо вона погодиться на інтерв'ю, я не розкрию місце її перебування. І щойно я присягнувся, як він одразу повністю розслабився. Напруження зникло з його обличчя, він кивнув і нашкрябав адресу на папірці та вручив мені.

– Дякую вам за довіру, – сказав я.

– Не треба дякувати мені, пане Теннеле, – усміхнувся він. – Дякуйте Ісусу Давидсону.

– Я хотів би, щоб ви розповіли мені про неї, про Маґдалину, – попросив я.

І після цього все пішло як по маслу.

У фургон уже вантажили останні речі, коли ми покидали будинок. Закхей вийшов з нами до машини і стояв на тротуарі, поки ми сідали. Я опустив скло і простяг йому руку.

– Ну що ж, прощавайте, і дякую за допомогу.

– Ти надійно сховав адресу?

Я ствердно кивнув.

– Не забудь, друзяко, це її особисте рішення: говорити чи мовчати.

– Домовилися.

Він міцно потиснув мені руку. Вуличні ліхтарі безжально випукло освітили його таранкувате обличчя й величезний виступ носа.

– Шалом, – попрощався він.

– Шалом, друзяко, – відповів я. – Живи так, щоб видертися на якомога більше дерев.

І тоді він щиро розсміявся.

Добер витиснув зчеплення, і ми поїхали, залишивши його стояти – зі спорожнілим будинком за спиною і відлунням звучного сміху на притихлій вулиці.

– Хлопець хоч куди! – сказав Ґреґ.

– Так.

– Ніколи б не спало на думку, що він релігійна людина.

– Авжеж, – погодився я та подумав, що нам, напевно, доведеться переглянути свої уявлення про те, якою має бути релігійна людина.

Розділ восьмий

– Авжеж! Він живий! – переконано, навіть дещо зухвало проскрипів голос Закхея з екрана. – Жодних сумнівів щодо цього! Ані найменших!

Це був момент великої переконаности, як розчерк пера в підписі. Саме час зробити паузу.

Я відкинувся на спинку стільця, щойно зображення почало згасати й на екрані спалахнула біла п'ятикутна зірка, сповіщаючи про початок комерційної реклами. Застережні червоні вогники заставок «ведеться запис» і «йде зображення» блимнули та зникли. Одна з дівчат пройшла між камерами із чашкою кави для мене. Я підвівся, потягнувся й тихо вийшов з яскравого світла. Режисер приєднався до мене, і ми стояли вдвох, потягуючи гарячий напій.

– Поки що все чудово, – сказав він.

І цієї миті, ніби за сигналом, на столі задзеленькав телефон. Я підійшов і зняв рурку, внутрішньо готуючись до гнівної тиради Патроса. Але це був лише Нік Каппер, який телефонував з продюсерської кабіни.

– Усе йде якнайкраще, Кассе! – сказав він, і це для мене справді було похвалою, з огляду на той скептицизм, з яким він поставився до цієї історії. – Я тут знайшов декого, хто допоможе тобі поставити крапку в цій справі.

На екрані телевізора великим планом хлопець із дівчиною злилися в неземному поцілунку під фонограму мелодії на скрипці, що натякало на необхідність полоскати рот. Я жестом попросив приглушити звук.

– Справді? – запитав я. – І хто це?

– Хлопця звуть Клеопа, – сказав Каппер. – Каже, що минулого вечора Давидсон був у нього вдома. Провів з ним чимало часу.

– Вартий уваги?

– Гадаю, так. Такий собі маленький жвавий чоловічок. Чесний до кінчиків нігтів.

– Та чи погодиться стати перед камерою, як гадаєш?

Каппер хихикнув:

– Цей стане. Проблема буде потім – відтягнути його від камери. За останню чверть години він тут нам добряче натуркав голови.

– Де він зараз?

– У буфеті. Міріам повела його туди випити чаю. Хочеш спробувати його?

– Не знаю, Ніку. Доведеться імпровізувати. Можуть виникнути непередбачувані труднощі.

– Як знаєш, Кассе. Але минулого вечора не він один спілкувався з Давидсоном – з ним був іще один свідок. Навряд чи ти можеш дозволити собі відмахнутись від цього хлопця.

– Це я зрозумів, – сказав я, – але питання в тому, як втиснути його в межі передачі.

– Доведеться щось скорочувати, звичайно. Що там із цим хлопцем, водієм вантажівки, як там його?

– Дідум.

– Так, він. Гадаю, ти можеш вилучити його без жодної шкоди для сюжету. Усе буде набагато конкретнішим, якщо його прибрати.

Я дивився на монітор і згадував. На екрані тривав анімаційний ролик з рекламою холодильника – допотопний сюжет з маленькими злими гномиками, що обліпили застарілу модель зі шкалою налаштування, встановленою на «розморожування». Гномики вмикали світло в морозильнику й відрами лили воду на продуктові полиці. Було щось патологічне в їхній божевільній діяльності, але аж ніяк не гноми змусили мене замислитися. Мені знову ввижалася вантажівка, доверху наповнена лісом, і кремезна постать Хоми Дідума в потертих джинсах і шкірянці, який відчайдушно сперечався з охороною.

Було пів на дванадцяту ночі неділі, коли ми в Гетсиманії звернули з дороги на Витанію та

поїхали вгору пологим схилом у напрямку Дамаських воріт. Уся дорога від Єрихона абсолютно пустельна, та коли ми піднялися на височину, то здалося, що ненароком потрапили на знімальний майданчик: нас засліпило яскраве світло потужних дугових прожекторів, а дорогу перекрив шлагбаум, установлений у найнедоречнішому місці. Біля воріт – солдати, озброєні кулеметами й автоматами. Невелика група туристів збилася в купку під світлом фар вантажівки. Щойно ми наблизилися, з будки до шлагбаума вийшов капрал і з автоматом напоготові чекав на нас. Добер пригальмував і зупинився в епіцентрі світла.

– Документи, будь ласка, – попросив капрал.

Я простягнув паспорти і спеціальні перепустки. Він, не поспішаючи, перевірив їх і повернув нам:

– Дякую.

– Щось сталося? – поцікавився я.

– Звичайні запобіжні заходи.

– У зв'язку із чим?

Він засміявся, але його молоде обличчя залишалося неприродно блідим.

– Тривога. Що ж іще? – яскраве світло відбивалося на мідній кокарді його кашкета й відливало холодним блиском на стволі автомата. – Уже повертаєтеся до студії, чи не так?

– Ще ні, – сказав я. – Спершу нам треба де з ким побачитися тут, у місті.

– Мені шкода, але в'їзд до міста заборонено до ранку. Виїзд теж. Розпорядження генерал-губернатора.

– Але послухайте, – заперечив я, – це дуже важливо. Ми робимо передачу про події, пов'язані з Ісусом Давидсоном, і ми повинні…

– А, – сказав він, – то ви не в курсі?

– Не в курсі чого?

– Комендантської години. Як я вже сказав, звичайні запобіжні заходи. Люди часом бувають надто збуджені. Коять багато дурниць. Тому потрібно наглядати за ними. Захистити, так би мовити, від них самих.

Краєм ока я помітив іще двох солдатів, які стали з іншого боку нашої машини. Це були два здоровані, і рухалися вони з якоюсь недбалою, майже лінивою акуратністю, яку я вважав досить загрозливою.

Ґреґ тихо пробурмотів:

– Десятий легіон, Кассе. З цими хлопцями ніяк не домовишся.

Я знав, що він має рацію, але все ж таки вирішив спробувати ще раз.

– Слухай, капрале, – сказав я, – ти ж бачив наші перепустки.

– Вони в порядку. Нас попередили, що ви під'їдете сьогодні десь уночі.

– Це спеціальні перепустки, ти ж знаєш.

– Так.

– Тоді в чому річ?

Він похитав головою:

– Перепрошую, але ви не зможете в'їхати в місто сьогодні вночі.

Я подивився на людей, які скупчилися біля вантажівки, на виразні чорні смуги, намальовані на білій стіні будки.

– У вас тут є телефон?

Він ствердно кивнув.

– Не заперечуєте, якщо я ним скористаюся? Я хотів би перекинутися кількома словами зі старшим офіцером.

Капрал ледве здригнувся:

– На вашому місці я б цього не робив.

– І все ж я хочу спробувати.

– Звісно. Не можу вам перешкоджати. Але якщо прислухаєтеся до моєї поради, ви…

– Дякую, – сказав я і вийшов з машини.

До стіни будки був прикріплений аркуш із телефонними номерами. Я набрав казарму й попросив покликати головного офіцера.

– Хто запитує? – голос телефоніста звучав насторожено.

Я назвався.

– Зрозумів. Добре, я з'єднаю вас із черговим офіцером.

– Ні, – сказав я, – мені потрібний…

На лінії гучно затріщало, і я почув владний голос.

– Черговий офіцер слухає.

– Моє ім'я Теннел, – сказав я. – Я зі спецбригади ІТ і…

– Якої бригади?

– Імперського телебачення. Я хотів би поговорити з головним офіцером.

– Полковником Масером? Ви хочете говорити з полковником?

– Так, хочу.

– Не може бути, – здивування в його голосі перевищило межі ввічливости, але жодних ознак паніки.

– Може, – нетерпляче сказав я. – І просто зараз.

Настала невелика пауза.

– А про що йдеться, пане Теннеле?

– Це надзвичайно термінова справа.

– Дуже на це сподіваюся, шановний. Хто ж у здоровому глузді турбував би Старого серед ночі через дрібниці? Якщо це не збройне повстання.

– Ну от і з'єднайте мене, – наполягав я. – Усю відповідальність я беру на себе.

– Сподіваюся, друже. Але, знаєш, так просто не вийде. Змушений тебе попросити бути трохи конкретнішим.

– Послухайте, – сказав я. – Ми перебуваємо на блокпості біля Дамаських воріт і хочемо потрапити в місто. Це ж простіше простого.

– То й відповідь проста, друже. Не можна.

– Це мене не влаштовує. Я сьогодні повинен бути в місті. Там є людина, у якої я маю взяти інтерв'ю. Невідкладно.

– О? І хто це? – його голос раптом залунав жваво й зацікавлено.

– Ні, – сказав я, пам'ятаючи свою обіцянку Закхею, – цього я вам сказати не можу. Дозвольте мені поговорити з полковником.

– Скажу тобі один секрет, – сказав він. – Старий не любить телебачення. Він тебе живцем з'їсть.

– Спробую не змарнувати такого шансу, – сказав я.

– Вибач, але, боюся, нічим не зможу допомогти.

– Тобто ви не з'єднаєте мене?

– Правильно, – сказав він чемно. – Чекай до ранку, друже. Ворота відімкнуть о пів на шосту.

– Тоді може бути запізно, – промовив я. – Я ж сказав, що це терміново.

– Мені дуже шкода, приятелю.

Я розіграв свій останній козир:

– Сьогодні вранці я розмовляв з генерал-губернатором – до речі, він буде в моїй передачі, – і в нього значно більше розуміння, ніж у вас. Дивно, чи не так?

Це його не вразило.

– Справді? – незворушно перепитав він.

Я поклав рурку й обернувся. Біля дверей будки стояв капрал. Він підняв брови:

– Без успіху?

– Без.

– Так, – сказав він, – іноді в цьому світі важко знайти розуміння.

Ґреґ чекав мене біля шлагбаума:

– Як бачу, спіймав облизня?

Я кивнув:

– Навіть слухати не захотів.

– Ну гаразд, купив не купив, а поторгуватися можна.

– Нагадай мені надіслати солідне пожертвування фонду постраждалих від чергових офіцерів.

– Будь певен, нагадаю, – відповів він.

Позаду нього в химерному світлі прожекторів вимальовувався фасад Дамаських воріт, обрамлених чавунними стійками. Десь за ними, у лабіринті вузьких вуличок, була наша єдина жінка-свідок. Але я не був певен, що вона все ще буде там вранці, після комендантської години, коли ми нарешті дістанемося до її будинку. Цілком імовірно, вона буде вже на півдорозі до Назарета, і нам не вдасться поговорити з нею до виходу передачі в ефір.

– А все Пилат і його панічні заходи, – вирвалося з досадою. – На момент відкриття воріт тут стільки людей збереться! Справжнє вавилонське стовпотворіння. У такому пеклі, якщо вона вранці спробує вийти з міста, ми не матимемо жодної надії помітити її.

– Якщо має хоч краплю розуму – вона розчиниться в гущі юрби й вислизне непоміченою, – погодився Ґреґ.

Він дав мені сигарету й чиркнув сірником:

– Завтра буде довгий і нелегкий день, Кассе.

Я згідно кивнув.

– Між іншим, – сказав Ґреґ, – для тебе є невеличкий утішний приз. – Він показав у бік вантажівки. – Бачиш того чолов'ягу, що розмовляє з Добером?

Я глянув на кремезну міцну постать: потерті джинси, широке обличчя, гладко зачесане волосся.

– Не дуже вражає, еге ж? – запитав Ґреґ. – Але він для нас знахідка!

– І хто це?

– Насамперед його звуть Дідум. Хома Дідум. А це його вантажівка, що страждає від надмірної ваги, – пожартував Ґреґ, натякаючи на вантаж в кузові машини. – Він столяр.

– Чудово, – сказав я. – І чого ви чекаєте від мене? Радости?

– Чом би й ні? – зауважив Ґреґ. – Це один із хлопців Давидсона.

Ензими стрибали по екрану телевізора, обманюючи довірливі душі чудовими властивостями прального порошку, здатного зробити білизну білішою за білу, а його господиню найщасливішою жінкою у світі.

– Ну і що ти про це думаєш?

Я заплющив очі. Інтерв'ю з Хомою Дідумом дивним чином перекреслило мої плани. Капрал пояснив нам, як проїхати до студії манівцями, що оперізують місто, і ми вмовили Дідума поїхати з нами. Перед камерою він виявився доволі говірким. Але саме його заяви заплутали мене.

– Мені нічого приховувати, – казав Дідум. – Він мертвий, і все для мене скінчилося.

Така відверта заява, висловлена бездушним голосом, приголомшила мене. Як-не-як, він був близьким другом Давидсона, одним з дванадцяти, що були з ним від самого початку. Я думав, що він шалено підтримуватиме версію воскресіння. Але коли я це сказав, він захитав головою.

– Останні два тижні були дуже нелегкі, – промовив він. – Страшенно нелегкі. Величезний тягар тиснув на всіх нас. Особливо на жінок. Вони й так дбали про все. Коли людям у такому стані втовкмачити щось у голову, вони мимоволі повірять, і самі почнуть ширити чутки.

– Ви вважаєте саме так? Чутки?

– Так. Приймають бажане за дійсне, – сказав він. – А я бачив його мертвим. От і все.

– А ви знаєте, що це якраз і не жінки? Регем Закхей з Єрихона переконаний, що…

– Та й нехай. А я не впевнений, – уперто перебив він мене. – Маґдалина вважає, що бачила його

сьогодні вранці. Обіймала його, як вона стверджує. Розмовляла з ним і таке інше. От коли таке станеться зі мною, тоді я повірю. Але доки не побачу його живим, доки сам не доторкнуся до нього, щоб переконатися, що це справді він, а не привид, – доти я не вірю жодним байкам про людину, яка воскресла з мертвих.

– Але невже ви не очікували його воскресіння? Наскільки я знаю, він не раз казав вам, що повстане з мертвих?

– Насмілюся сказати, – болісно скривився він, напружившись у студійному кріслі і стиснувши своїми великими руками бильця, – я не такий обізнаний, як ти, і таке інше. Багато з того, що він говорив, було надто незрозуміле й зарозумне для мене.

– Але ж він справді так говорив? – я тиснув на нього, бажаючи почути його відповідь. – Він казав, що повернеться?

– Так. Він казав це.

– А тепер ви не вірите, що це сталося?

– Ну, не зі слів же Маґдалини!

– Його могила порожня. Вам це, звісно, відомо?

– Так.

– Чи це було викрадення, як гадаєте?

Дідум насупився:

– Хіба таке вперше трапляється?

– Тоді кому, на вашу думку, знадобилося викрадати тіло?

– Не знаю, чоловіче, – його голос був млявим, байдужим. Очевидно, все, що було для нього важливим, закінчилося в п'ятницю ввечері. Усе інше, що сталося після того моменту, здавалося неважливим і позбавленим будь-якого сенсу – так, нудні подробиці офіційного заповіту щодо розподілу майна.

– Чи міг Йонсон бути викрадачем? – запитав я. – Чи хтось інший із тих, що залишилися?

– Не верзи дурниць, чоловіче, – стомлено сказав він, явно втрачаючи терпіння.

Я глянув на нього навіть з певною симпатією. Було щось привабливе в його впертій прозаїчності, позбавленій будь-якої фантазії. Цей безкомпромісний реалізм видавав у Хомі людину, незамінну у важких ситуаціях, – розсудливу, чесну й вірну. Відчайдушно вірну й віддану до нестями.

– Ви хотіли б, щоб він повернувся? – спитав я. – Чи хотіли б побачити його знову живим?

Дідум кивнув, його очі потемніли:

– Якби ж ви його знали так, як ми. Були з ним упродовж трьох років… – Він раптом глянув угору, і обличчя стало якимось беззахисним. – Ми вірили в нього, розумієш? Ми думали, що він справді Бог.

– Чому? Що змушувало вас так думати?

– Коли хтось з'являється зненацька, зовсім нізвідки, і починає творити чудеса, хіба ти, чоловіче, не думав би, що він Бог?

– Гаразд, – обережно сказав я, пам'ятаючи про Патроса та глядачів, – дива не зовсім моя царина. Я радше волів би досліджувати очевидне, ніж…

– А тобі, чоловіче, ніколи не доводилося бачити, як ці дива чиняться? Не чути про це від когось, хто знає когось, хто там був, а бачити на власні очі. Доводилося?

– Ні. Ніколи.

– Ну от, – зітхнув він, – а мені доводилося. І не раз!

– Це, звісно, все змінює, – погодився я, не зумівши позбутися поблажливих ноток у голосі.

Дідум це помітив і обурено смикнув головою:

– А-а, ну, вперед, – сказав він. – Що… кортить викрити?

– Вибачте. Я не думав…

– Ось ми зайшли в село, розумієш? І там нам трапився сліпий жебрак. Увесь обліплений мухами, він підпирав стіну синагоги та жалібно простягав бляшанку для милостині. І тоді Давидсон іде через дорогу до цього бідолахи, просто торкається його повік і каже кілька слів. І жебрак широко розплющує очі, мов мала дитина, якій дали подарунок, – він бачить! Він бачить, чоловіче! І жодного тобі клопоту! – Він струснув головою, наче спогад і досі збивав його з пантелику. – Глухі, кульгаві, прокажені, німі – байдуже, яка недуга. Один дотик, слово – і з ними все гаразд. І так постійно.

Розумієш? Постійно! Не час від часу, а щодня, чоловіче. Щодня.

– Так, – сказав я, – це, звісно, вражає.

– Вражає?! – брови його злетіли. – Це не те слово, чоловіче. Це було надприродно. Пригадую, якось ми були в човні. Там, у Галілеї, на морі. Уже настала ніч, і вітер страшенної сили хльоскав наші обличчя. А він іде по воді – просто прогулюється хвилями, як ти чи я гуляємо полем. А ще одного разу нас застиг шторм. Задувало й гуркотіло так, наче море сказилося, а він лише сказав три слова – і все заспокоїлося. Вітер ущух, місяць засяяв, а на морі – тиха гладінь. Коли бачиш людину, яка чинить таке, чоловіче, то що ти ще можеш зробити, окрім як повірити, що це Бог?

– А тепер, – запитав я, – ви змінили свою думку про нього?

Дідум тужливо глянув на мене.

– Він помер, чоловіче.

– І це щось змінює?

– Бог не може померти.

Це була та сама перешкода, яка зупинила й Никодима. Реальний факт смерти, через який жодна людина не може переступити.

– Який він був? – продовжував я. – Як людина, я маю на увазі.

– Не знаю. Різний. Не схожий на інших людей.

– Хочете сказати, він був генієм?

– Можна й так сказати. Так.

– Він був доброю людиною, пане Дідуме? Розумним, приємним, чуйним?

Він похмуро глянув прямо в камеру:

– Це не ті слова, – повільно сказав він. – Добрий, розумний – ці слова не показують того, ким він був. Так, він був таким, мав усі ці риси – але слова не можуть передати його сутності.

– Ну гаразд, а яким він був на вигляд? Наприклад, високим? – поцікавився я.

– Він завжди здавався високим. Коли перебуваєш поряд, він ніби височить над усіма. І саме це я й маю на думці, говорячи, що словами неможливо його описати. Бо, скажімо, порівняно з таким хлопцем, як Петро Йонсон, він був лише середнього зросту.

Я усміхнувся:

– Мені казали, що Йонсон справжній гігант.

– Авжеж, – погодився він. – Петро таки здоровань. Високий і широкий, як та шафа. Але поруч з Учителем, не знаю чому, він здавався якимось зіщуленим.

– Це ви так називали Давидсона – Учитель?

Він кивнув:

– Ви – римляни, а я лише юдей. Жид. Адже ви так нас називаєте, правда ж? Брудні жиди.

– Ні, – заперечив я, – зачекайте…

– Та все нормально, чоловіче. Не перепрошуй. Прізвиська – це ж не лайка. Ви підкорили нашу

країну, але не підкорили нас. Ми не вважаємо себе підвладними Риму, щоб ви знали. Ми вільний народ, чоловіче, і не кожну людину вважаємо своїм Учителем. Але його ми називали саме так. І це звучало правильно. І справедливо.

Він дивився на мене зухвало. Але за цією зухвалістю виразно проступало тужливе почуття, неприкрите бажання того, що могло статися, але не сталося.

– Пане Дідуме, – сказав я, – а до чого це мало привести? Чого ви чекали від нього?

– Щоб він очолив уряд, звичайно, – здивовано відповів він. – Чого ж іще? Адже ми думали, що він – Месія.

– Отже, це те, що має робити Месія? Керувати країною?

– Не просто країною, чоловіче. Світом. «Влада на Його плечах» – ось як ми говоримо про Месію.

Дідум сидів, зіщулившись у своєму кріслі, маленький і самотній у світлі юпітерів. Такий звичайний, такий незначний чоловік з безбарвним голосом міркує про світове панування.

– Але невже ви не могли зрозуміти, – спитав я, – що це неможливо? Сільський теся і жменька людей проти Синедріону та Риму?

– Я ж сказав: ми думали, що він Бог, – уперто повторив він.

– Так, звісно, – сказав я і, почекавши секунду-другу, додав: – Що відбувається зараз, пане Дідуме?

Тепер, коли він мертвий і ви полишені на самих себе. Чи є у вас якесь майбутнє? Як у групи, я хочу сказати.

Він знизав плечима:

– Тепер це не має значення. Усе намарно. Кінець.

– І що далі?

– Повернуся до роботи. Зберу думки докупи й почну заново.

Йому не вдалося вкласти ентузіазм у свої слова. Для нього, судячи з усього, після полудня минулої п'ятниці настав майже кінець світу.

– А що стосовно Юди Іскаріота? – запитав я.

Він подивився на мене:

– Ви про що?

– Він же помер, чи не так?

– Так.

– Це правда, що він зрадив Давидсона? Повідомив про нього Синедріону?

– Усе вже було вирішено, – сказав він. – Ми всі це відчували. Це лише питання часу. Він зробив свій вибір на свято Пасхи, і це не спрацювало.

– Ви про його в'їзд до міста?

– Так. Я міг би йому сказати, що це не спрацює, але його наче заклинило. – Він глянув на мене похмуро, безнадійно. – Коли він оголосив, що збирається це зробити, ми вже знали, що це край прірви. Вони намагалися відмовити його – Петро й деякі інші. Ми зупинилися в печері над дорогою

до Єрихона, і вони кілька годин сперечалися з ним. Але я бачив, що переконати його не вдасться. Він пропускав їхні слова повз вуха. Смертне бажання було в ньому, і уникнути цього було неможливо – ні йому, ні нам. – Він похитав головою. – Знаєш, що я тоді сказав, чоловіче? Я сказав: «Спокійно, мужики. Він готується до змін, і ми не маємо іншого виходу, як іти з ним». Це схоже на те, що відбувається іноді з деревом, на яке нападає жук-короїд. Воно приречене на загибель, чоловіче. Нехай воно навіть зовні має нормальний вигляд, але всередині жук виточив усю деревину. Нічого не залишається, як зрубати це дерево. І байдуже, хто візьме в руку сокиру. Дерево також це розуміє. І нема про що тут більше говорити.

– Але чи справедливо проводити таку аналогію? – запитав я. – Невже він…

– Слухай, чоловіче, – жорстко обірвав Дідум. – Він казав, що він Син Божий, і ми вірили йому. І що? Він помилявся, як виявилось, от і все.

– Ви вважаєте, він був безумцем?

– Я не знаю, – тихо сказав Дідум. – Мабуть, так. Юда Іскаріот був у цьому твердо впевнений.

– І тому він і пішов до Синедріону?

– Напевно. Принаймні це одна з причин. Іскаріот вірив у Царство, так само як і кожен з нас. Навіть більше, ніж багато хто, мабуть. Цілком імовірно, він думав, що Учитель уже переступив

межу й перебуває на шляху до цього Царства. Я не знаю. – Він хитнув головою в прикрому здивуванні. – Ми до цього не були готові. Ось у чому проблема, чоловіче. Ми могли слухати його розповіді, і це дуже цікаво. Але зрозуміти, що це означало, нам було не до снаги. Навіть таким тямущим хлопцям, як Йоан Зеведей та Юда Іскаріот. Мабуть, саме це й підкосило його зрештою: намагався донести до нас істину про життя, про свободу, про Царство – і бачив, що ми не можемо це вмістити. Чи не це й убило його: він не міг донести до нас, своїх друзів, суті свого вчення.

Я сказав, можливо, дещо їдко:

– О, заспокойтеся. Уже не секрет, хто саме вбив його. Він став жертвою безчесної гри влади, священників і політиків. Синедріон сфабрикував звинувачення проти нього, і Пилат…

– А-а, ця компанія, – насмішкувато перебив він. – Вони не варті того, щоб про них говорити. Це не вони занапастили його, ні. Він міг би вислизнути від усіх них будь-якої миті, якби захотів. – Він нахилився вперед, і у світлі прожекторів чітко позначилися темні кола під очима. Обличчя Хоми Дідума було трагедійною маскою, що якимось чином опинилася за межами театру. – Ні, це не Каяфа зі своїми підлабузниками. І це не Іскаріот. Давидсон сам підійшов до краю прірви і знав це. Розіграв свій останній козир і побачив, що програв.

Дідум на хвилину замислився і продовжив:

– Ми зрозуміли, що все скінчено, того останнього четверга, коли вечеряли з ним. Уже тоді ми усвідомлювали, що все втрачено. Печатка на ньому була настільки виразна, що ми відчували, як віє холодом. Я не хочу приховувати, чоловіче: ми були дуже налякані тоді, того вечора. Нам було страшно з ним. Ми сиділи й дивилися один на одного, не наважуючись поглянути на нього, а їжа здавалася сухою та несмачною. Це було схоже на трапезу з небіжчиком.

Тепер він плутався, підбираючи потрібні слова, подібно до людини, яка намагалася вибратися з-під руїн будинку, що завалився їй на голову.

– Знаєте, що він нам сказав тієї ночі? Він підніс хліб, переламав і дав нам його. І сказав: «Їжте. Це тіло моє – мене самого – моє справжнє, за вас переломлене». А потім, коли ми майже впоралися з їжею, він запропонував нам вина. І сказав: «Пийте, усі пийте. Це моя кров».

Дідум несподівано зронив голову на груди й затулив обличчя руками. Я почув м'яке клацання камери: це Ґреґ змінив лінзи та продовжив знімати. У сліпучому світлі студійних юпітерів повисло почуття жаху, а його постійний супутник холод сиротами розповзався по тілу, щоб торкнутися нас усіх. Було воскресіння чи ні, але присутність Ісуса Давидсона виразно відчував кожен з нас. Можливо,

це через людину, яка відклала свій робочий інструмент і плани на життя, щоб піти за мрією, а зараз пригнічена сиділа в нашій студії.

Я відчув, що в мене все пішло шкереберть. Здавалося, ніби всі ми – продюсер, режисер, звукооператор – були залучені до якогось загального кошмару: неспішне, болісне розкручування спіралі надії. За межами яскравого кола світла темрява була напруженою і страшною. Я розгублено озирнувся, і мій погляд зупинився на студійному годиннику: секундна стрілка байдуже, коло за колом, оббігала циферблат. Я зосередився на годиннику і, відчувши приплив сил, сказав – тільки заради того, щоб щось сказати, повернутися у звичну колію:

– Мабуть, він був винятковою людиною.

Тут Дідум підвів очі, і мене вразив неприкритий біль, який був у них.

– Наступного дня він помер, – безбарвний, байдужий голос геть не відповідав душевній агонії, що струменіла з очей. – Він помер у п'ятницю опівдні. І це ми вбили його.

– Це ворожий до нас свідок, Кассе, – продовжував Каппер у рурку. – Я тобі весь час це повторював. Гадаю, тобі не слід залишати його в передачі.

– Я не знаю, – сказав я, знову відчувши почуття жалю, змішаного зі страхом, яке сколихнули в моїй душі слова Хоми Дідума. Чи був він справді

ворожий до нас? Не йняв віри у воскресіння Ісуса Давидсона – так. Але, з іншого боку, Давидсон мав величезний вплив на нього. І щось містичне в його особистості виявилося саме в історії, яку Дідум розповів нам. Я подумав, що один факт слід прийняти як очевидний: якщо Давидсон був саме такою людиною, як його описав Дідум, то єдиним фіналом, здатним надати сенсу всій цій історії, було воскресіння. Так я й сказав Капперу.

– Можливо, ти й маєш рацію, Кассе, – відповів він, – але відколи це події почали претендувати на сенс? Хоч би під яким кутом ми розглядали історію Давидсона – це трагедія. А трагедія, як усім нам відомо, у своїй суті є безглуздям. Добру людину, сповнену найвищих ідеалів, засуджують до смерти з віроломства й заздрощів – це жахлива нісенітниця! Тому все це й переконливо. Люди можуть сприйняти те, що сталося, як відображення власних переживань. Якщо ти хочеш наприкінці додати елемент дива, ти не можеш дати Дідума з його текстом. Він надто правдоподібний, і за такого розкладу ти нізащо не змусиш глядача повірити в чудовий фінал цієї історії.

– Він знав Давидсона, – уперто повторив я, – і він розповів нам дещо про нього. Це важливо, Ніку.

– Цей хлопець, Клеопа, теж знає його, – заперечив Каппер. – Знає, Кассе! Теперішній час. А не просто – знав його.

Режисер подавав мені наполегливі знаки відірватися від телефону. Рекламна пауза добігала кінця.

– Він на твоєму боці, – сказав Каппер.

– Так і Дідум на моєму, тільки в перевернутому вигляді, шкереберть.

– Я так не вважаю, Кассе.

– Ну гаразд, слухай, – сказав я. – Факт, що він не вірить у воскреслого Давидсона, дуже важливий. Якщо вони намагаються сфабрикувати воскресіння, тобто якщо вони вкрали тіло й поширюють чутки про живого Давидсона, то малоймовірно, щоб один з них – один з їхнього тісного кола, а саме Дідум, – вирішив звести все нанівець своїм неприхованим невір'ям. Як тобі таке?

– Хочеш сказати, що невіра Дідума у воскресіння Давидсона не спростовує, а підтверджує істинність цієї події?

– Саме так!

– М-м-м, – із сумнівом промимрив Каппер. – Трохи субтильно для глядача, Кассе. Я все ж таки вважаю, тобі краще обійтися без нього.

Режисер провів рубом долоні по горлу й люто втупився в мене.

– Гаразд, вирішуй, Кассе, – сказав Каппер. – Клеопа чи Дідум – хто саме?

Відеооператори розташовувалися на своїх платформах. Мікрофон на довгій штанзі знову завис

над моєю головою. На роздуми, як завжди, часу не було.

– Обидва, – твердо сказав я. – Мені потрібні обидва.

– Про це не може бути й мови, Кассе. Ти не гірше за мене знаєш, що ми в лещатах…

– Я хочу їх обох, Ніку. Переговори з Патросом. Скажи, що нам конче потрібен додатковий час.

– Він ніколи на це не піде.

– Він погодиться. Це великий матеріал. Я не збираюся псувати його через брак якихось п'яти хвилин.

– П'ять хвилин?! Та він радше зробить собі харакірі, Кассе. Ти ж знаєш його!

– Проси в нього лише дві хвилини. А коли ми почнемо, він нас уже не вимкне.

Я заспокійливо кивнув режисерові.

– І ще, Ніку, я хочу зробити перестановку.

Каппер завив.

– Наступним даємо сюжет з Маґдалиною. Потім Каяфа. Потім Дідум. А твого нового хлопця я пущу під завісу. Годиться?

– Але, Кассе, ти не можеш пересунути Каяфу. Адже ми домовилися, що він повинен мати останнє…

– Дякую, Ніку. Вибач за клопіт.

Я поклав рурку й сів за столик. Останній кадр реклами зник з екрана. Заблимали попереджувальні

сигнали. Режисер докірливо похитав головою та дав відмах. Я подивився в об'єктив камери.

Наступним нашим кроком було відвідування Маріам Маґдалини – дівчини, яка зателефонувала Регему Закхею в Єрихон і повідомила, що Ісус Давидсон ожив і хоче зустрітися зі своїми послідовниками в Галілеї…

Розділ дев'ятий

Як виявилося, мої побоювання, що Маґдалина вирушить на північ і я не встигну її перехопити, виявилися безпідставними.

Ми скористалися розкладачками й заночували в офісі Каппера, попередньо залишивши на комутаторі прохання розбудити нас о п'ятій ранку. Але десь трапився непередбачений збій, і телефон залунав уже після шостої, тож до будинку біля Водної брами ми прибули із чималим запізненням. Місто було відкрите вже понад годину, і коли ми стукали у двері, надії, що нам хтось відчинить, було небагато. Але Маґдалина була вдома.

Через Пилата з його комендантською годиною та непоступливість чергового офіцера ми проґавили інших: Йонсон і брати Зеведеї, як і всі решта, пішли на світанку. Але вона досі залишалася

в місті – вирішила затриматися на кілька днів, щоб оповіщати всіх співчутливих їхній справі. Разом з нею в будинку були ще дві чи три жінки, тож вона залишила їх «на чергуванні», а сама поїхала з нами у студію.

Спочатку вона не наважувалася їхати, але, дізнавшись про нашу зустріч із Закхеєм, усміхнулася і трохи розслабилася. Я також повідомив їй, що ми вже взяли інтерв'ю в Хоми Дідума, і це мало вирішальне значення. Дівчина поцікавилася, що саме він говорив, і коли я стисло переказав наші розмови, кивнула на знак згоди.

– Ми повинні все розставити на свої місця, хоч би чого це коштувало, пане Теннеле, – рішуче заявила вона. – Це необхідно як для Хоми, так і для всіх інших. Хай би що він зрештою вирішить, ми не можемо залишити його з таким тягарем на душі.

І ось я, відкинувшись на спинку крісла, спостерігаю за кадрами на моніторі: неонові вивіски численних кабаре в Старому Кварталі миготять, переливаючись світлом. Кілька місяців тому місцеві телевізійники зняли документальну стрічку про нічне життя столиці, і відеотека послужливо надала нам ці фрагменти. Фільм відобразив безладне життя цього кварталу в його найгіршому прояві: камера п'яно шарахалася з боку в бік, лавіруючи серед людей, які заполонили вузькі вулички, вихоплюючи розклеєні всюди афіші

й дозволяючи скласти певне уявлення про їхній зміст. Спітнілі обличчя чоловіків, які розглядають світлини дівчат, самі дівчата в обтислих спідницях спокусливо усміхаються в отворах дверей. Потім камера припала до самої землі, досліджуючи крізь розмиті обриси ніг друзки розбитих пляшок, затоптану пілотку, жіночу рукавичку в калюжі блювотини… «Мірамар», «Шовк», «Тамбор», «Панті Клаб» – усі ці назви кабаре були уособленням хіті, мовчазно оспіваної блискучими вогнями. Камера виробляла якісь химерні па – то пірнала вниз, то розгойдувалася мало не на всю ширину вулиці, то раптом перестрибувала на сусідній провулок, поки, нарешті, не заспокоїлася, застигнувши на величезній фанерній постаті майже оголеної дівчини з довгими ногами у дверному отворі одного з найбільших нічних клубів.

Каппер наполягав саме на такій послідовності кадрів у нашому фільмі. Переглядаючи це зараз, я знову засумнівався в доцільності такого рішення.

– Контраст, – сказав тоді Каппер, – він має бути в програмі, Кассе. Серед священників і розкаяних грішників, яких ми зняли, конче потрібно трохи чесного бруду. Немає кращого способу ощасливити пересічного глядача.

Глядача й, напевно, Патроса, який жадібно цмокатиме губами, побачивши цю гидоту. А чи потрібно це самій передачі – то вже справа десята.

Камера пробивала собі дорогу всередину кабаре через крихітне фоє, повз десяток усміхнених солдатських фізіономій. Потім вона різко злетіла, піднесла нас над головами публіки та хмарами тютюнового диму і сконцентрувалася на невеликій, яскраво освітленій сцені. Світло згасло, спалахнули прожектори. Щоб враження було повним, ми ввімкнули звукову доріжку, і нам у вуха вдарив гуркіт барабанів у супроводі такої какофонії вереску, криків і свисту, що звук довелося негайно зменшити. На сцені в сліпучому світлі прожекторів з'явилася дівчина в бальній сукні. Вона була середнього зросту, чорнява, обличчя приховувала біла маска. До дівчини відразу ж приєднався опасистий лисий чоловік, одягнений у строгий костюм банківського конторника. Він розвернув дівчину так, що вона опинилася у профіль до камери та, закинувши руки за голову, застигла в позі неживої статуї, тоді як «конторник» почав маніпуляції із застібками на її сукні.

Я підготував стислий огляд основних етапів кар'єри Маґдалини. Хронометраж я розрахував так, щоб розповідь про неї закінчити саме тоді, коли дівчина опиниться у світлі прожекторів. Тут я мав намір перервати, але Каппер і слухати про це не захотів:

– Розігріти глядачів, роздражнити, а потім не дати побачити головного?! Чи ти при своєму розумі, Кассе? – обурився він. – Що в тебе вселилося,

хлопче? Вони ж вишикуються в чергу, щоб отримати назад свої гроші як відшкодування збитків, якщо ми позбавимо їх цього маленького задоволення!

Ось тому нам і довелося досить довго показувати «конторника»: поки він знімав з дівчини сукню, білизну… І лише після цього – швидка зміна кадру на інтерв'ю в студії. Треба визнати, контраст вийшов приголомшливий. Хоч би якою глядачі уявляли її собі та очікували побачити в студії, Маґдалина мала вразити їх усіх.

Вона сиділа в кріслі з невимушеною витонченістю, спокійно склавши руки на колінах. Стрункa та приваблива, з розкішним рудим волоссям і енергійним вродливим обличчям. На ній була сукня вільного крою та скромні туфлі. Сукня не була ні новою, ні особливо модною – звичайна готова річ, куплена на сезонному розпродажі два, а може, три роки тому. Але носила вона її з гідністю. Величезні чорні очі, бездоганний колір обличчя й недбало зібране руде волосся – усе це ніби очікуване. Несподіванкою була її безтурботність і вираз якоїсь особливої лагідности, яка миттєво затьмарила стереотипний образ дівчини з кабаре. Перед нами була напрочуд сильна й цілісна натура з яскраво вираженою індивідуальністю: вона могла спокійно мовчки сидіти в кутку наповненої людьми кімнати й домінувати над ними самим лише фактом своєї присутности. Неможливо навіть уявити, що вона

здатна розгубитися або втратити самовладання. Вона не реагувала на інших – це вони реагували на неї. Я не пам'ятаю, щоб хоч коли зустрічав людину, яка так досконало володіла собою.

Ми ввели її в кадр і, повільно наближаючи камеру, використали наявний у нас час, щоб змусити глядача дивитися на неї та пройнятися її спокійною впевненістю. І це була та сама жінка – така впевнена в собі й безтурботно спокійна, – що в'юнко танцювала під сліпучими прожекторами на сцені кабаре!

– Панно Маґдалино, – сказав я тоді, – насамперед дякую вам за те, що завітали до нас.

– Я рада тут бути, – кивнула вона.

– Це дуже люб'язно з вашого боку.

Це був звичайний обмін чемними словами, який геть нічого не означав. Але цей вияв ввічливости необхідний. Я його зробив, бо знав, що глядачам потрібно дати одну-дві хвилини, щоб вони змогли потрапити під чари її зовнішности й зосереджено сприймати те головне, про що вона говоритиме. Вона була зіркою моєї передачі, моїм головним свідком, і я хотів, щоб вона залишилася в їхній пам'яті й після того, як образи Пилата й Никодима померхнуть і щезнуть.

– Річ у тім, – почав я обережно, – що ми намагаємося встановити істину про Ісуса Давидсона.

– Так, розумію, – сказала вона низьким чистим голосом.

У ній не було нічого прісного. Хоч би як Давидсон упливав на неї, та він не приручав і не вихолощував її дух. Я зустрічав новонавернених людей і раніше, які в запереченні свого колишнього способу життя подеколи відкидали й саме життя, тож вони були тьмяними й безбарвними. Маґдалина не була схожа на них. Вона прийняла все, що залишив їм у дар Давидсон, – прощення, свободу, – вхопила обома руками з такою самою готовністю, з якою колись обрала собі професію, що зробила її сумнозвісною.

– Гадаю, ви його добре знали? – запитав я.

– Так.

– Наскільки добре, панно Маґдалино?

– Дуже добре.

– А який характер мали ваші взаємини? – спитав я, обережно добираючи слова.

– Довірчий, – усміхнулася вона.

– Зрозуміло.

Вона всміхнулася інтонації мого голосу: кутики її вуст піднялися, а брови трохи сіпнулися. Це була щира відкрита усмішка без жодного натяку на фальш.

– Що вам зрозуміло, пане Теннеле?

– Річ у тім, що ви…

– Я знаю. Я танцівниця кабаре, тобто була нею. А він – Бог.

– Ну так, щось на кшталт цього, – промимрив я.

Вона спокійно подивилася на мене.

– А ви, я бачу, і думки не припускаєте, що танцівниця може довіритися Богові?

Я проігнорував її запитання. За сценарієм ще зарано дозволяти їй ставити запитання, особливо теологічні.

– Але чи Бог він? – моє запитання прозвучало риторично. – Саме це ми якраз і намагаємося з'ясувати.

– О так! – вигукнула вона з такою щирою впевненістю в голосі, ніби це було так само природно й очевидно, як денне світло. – Він Бог. Благословенний. Життя світу!

– Життя? – схопився я за слово. – Але ж ми говоримо про мертву людину?

– Я – ні. Він був мертвим, безперечно. Але тепер він знову живий.

Я кивнув:

– Це слова, які не сходять з язиків, але…

– Це не чутки, – твердо заперечила вона. – Це правда. Ви говорили, що хотіли дізнатися істину про нього. Тож ось вона: він живий.

– Ви заявляєте це так упевнено, панно Маґдалино?

– Авжеж, я впевнена.

– Як ви можете бути такою беззаперечною?

– Тому що я його бачила, – сказала вона просто.

Спостерігаючи за нею зблизька, великим планом, я відчув у її голосі таку переконаність, що

вона, здавалося, здатна впливати фізично. Я сподівався, що це вразить навіть Патроса.

Та хай там як, а моє завдання якраз і полягало в тому, щоб похитнути її переконаність і, якщо вдасться, бути до неї таким самим безжальним, яким я був до Пилата й Никодима.

– Панно Маґдалино, я бачу, ви були дуже прив'язані до нього? – Я не раз ставив такі запитання, і підтекст моїх слів був цілком прозорий.

Але вона обеззброїла мене одним ударом:

– Я прив'язана до нього більше, ніж до будь-кого, бо люблю його, – пролунала відповідь. Вона дивилася прямо в об'єктив камери, а її слова пролунали як шлюбна обітниця нареченої на весіллі.

– Так, – знітився я. – Розумію.

І тут я здригнувся, почувши через динамік власний голос. Він прозвучав незграбно, як у школяра, що не вивчив урок. І це був я, Касс Теннел, який збивав з пантелику знаменитих акторів і розвінчував славу видатних діячів кількома вдало дібраними фразами! Я, Касс Теннел, для якого не було нічого святого – ні горя, ні таємниці, ні смутку – нічого! І ось я тут, у студії, спостерігаю, як єврейська дівчина, танцівниця кабаре, без особливих зусиль поставила мене на місце. Ні, не поставила. Вона поклала мене на обидві лопатки!

У моєму світі люди не роблять заяв про любов, принаймні після досягнення десятирічного віку.

Любов – не те слово, яке легко вимовляють або яке осмислено злітає з наших вуст. За межами нашого дитинства воно відразу ж втрачає свою чистоту і стає, у кращому разі, пристойним синонімом слова «секс». Ми сором'язливо користуємося ним навіть у ліжку, тому що вже давно не віримо в його глибокий зміст, у ту чистоту, вірність і відданість, закладені в нього. О, ми знаємося на ділах любови! І водночас ми надто незрілі й фальшиві, щоб прийняти справжню сутність любови, прийняти її як дар, даний для того, щоб ним володіли.

Вона глянула на мене й засміялася.

– Бідолашний. Бачу, я вас спантеличила.

– Ні, – заперечив я. – Це саме те…

– Я маю на думці не цей вид любови, – сказала вона. – Це щось зовсім інше, хоча я допускаю, що воно якимось дивним чином виростає з людської любови. Але це новий вид любови: любов, якою він звільняє вас у цьому світі.

З вуст когось іншого ці слова прозвучали б нестерпно нудотно. Але тон, яким вона їх вимовила, і хвилювання, що промайнуло в її очах, надали цим словам особливого виміру. Слова Маґдалини справили глибоке враження. Але самі вони не розкривали закладеного в них сенсу. Це все одно, що попросити дитину розповісти про фантастичний світ, який вона для себе вигадала. У мене виникло відчуття, ніби я опинився за межами знайомого

мені світу, стою, стривожений і схвильований, і не можу зрозуміти, як я сюди потрапив і що мене так збентежило.

Але я придушив це несподіване відчуття:

– Боюся, що це дещо вище за моє розуміння, панно Маґдалино.

– Я здогадуюся, – із сумом відповіла вона. – Я ще не дуже добре можу про це розповідати. І мені нелегко пояснити це людям так, щоб вони зрозуміли. Він попереджав нас про це. Люди у відчаї – так, ці зрозуміють. Люди в біді, при небезпеці. Але не ті звичайні чоловіки й жінки, у яких усе гаразд і жодних проблем. Вони й виявляться найскладнішими. Він навіть для себе вважав це досить важкою справою, не кажучи вже про таких, як я, що намагаються достукатися до них.

– Можливо, ви розповісте нам трохи про нього, – запропонував я. – Якою людиною він був? Чи могли б ви сказати, що він був щасливий, наприклад?

– Щасливий? – вона із сумнівом наче спробувала це слово на смак. – Ні. Ні, мабуть. Це не те слово, яке можна вжити щодо нього. Воно надто вразливе. Ви розумієте, про що я?

– Н-ні, перепрошую, – зізнався я, – не зовсім...

– Як і ми, – сказала вона. – Ми потрапили в цей світ, як у величезну пастку, з якої не вибратися. Ми перебуваємо під владою того, що нам непідконтрольне. Щастя приходить до нас. І ми щосили

намагаємося утримати його. Але зробити це ми не в змозі. Достатньо слова чи погляду, щоб зруйнувати його. Лист, телефонний дзвінок, нещасний випадок з другом… Щастя – це те, що ми відчуваємо всупереч обставинам, а не завдяки їм. Воно приходить до нас не так вже й часто, але коли приходить, ми все одно не можемо ним насолоджуватися через страх, що воно знову зникне. – Вона усміхнулася. – З ним нічого такого не було. Він не був у пастці. Він вільний. Не жертва обставин, а господар. Він мав владу керувати обставинами, щасливо підносячись над ними – як саме щастя!

– Ви кажете, він вільний. Тобто до того, як він помер?

– І до того, як помер. Ви ж знаєте, що означає його ім'я? Ісус – Єшуа – Переможець. Саме так його й можна схарактеризувати. Він той, хто переміг.

– Але ж він не переміг. Зрештою, його перемножено.

Вона неспішно хитнула головою, сколихнувши полум'я рудого волосся.

– Ні. І ми так гадали. Опівдні минулої п'ятниці наче так і було – навіть для нас. Але тепер усе змінилося!

– Від учорашнього ранку?

– Так.

– Чи не могли б ви розповісти нам, що там сталося – біля гробниці?

– Він вирвався на волю. Хоч би що вони робили, їм не вдалося його втримати. – Вона засміялася, схвильовано сплеснувши руками. – Вони опечатали склеп, як ви знаєте, і поставили охорону, ще й кінну. Усе це було сміховинно. І водночас викликало жалість до них. Це як зв'язувати сплячого лева бавовняною ниткою. Лев прокинувся – і навіть не помітив, як нитка порвалася.

Я спіймав себе на думці, що якщо культ Давидсона стане модним, то найбільшою проблемою буде розвінчання такого образу – наївного й надто надуманого.

Але в її устах слова знову і знову розкривали своє справжнє значення. Принаймні коли Маґдалина їх вимовляла, вони звучали щиро й переконливо.

– Ви стверджуєте, що бачили його там, поза могилою?

– Я справді бачила його.

– Живого?

– Авжеж.

– Панно Маґдалино, – різко сказав я, – перепрошую, але це просто неможливо.

Вона залишалася абсолютно спокійною:

– Це диво, пане Теннеле. До нього чудеса приходять природно. Соромно згадувати, якими недолугими ми були, що не могли відразу це побачити.

– Це якраз зрозуміло, – сказав я. – Я й сам не вірю в чудеса.

– Він здійснив їх безліч, пане Теннеле. Величезну кількість.

– Так мені й казали.

– Проблема в тому, що люди неправильно їх тлумачили.

– Хочете сказати, не вірили?

– О ні! Вони вірили як годиться. Коли ви бачите, як кульгавий встає та ходить, чуєте, як глухонімий, якого ви знаєте від його народження, раптом починає співати, – у вас небагато вибору, чи не так? Коли таке відбувається перед великим натовпом, доводиться в це повірити. – Вона знову похитала головою. Цей жест змішаного розчарування та хвилювання я вже почав асоціювати з людьми, які знали Давидсона. – Але сенсу, значення, важливості того, що він робив, – вони не могли зрозуміти. Вони думали, що він просто людина, яка робить надприродні речі.

– Звичайно, – сказав я. – Хіба не так?

– Ні! У тому-то й річ. Він не звичайна людина. Він Бог. Бог у плоті – і чинив те, що було природним для нього. Люди постійно повторювали: «Як може цей сільський ніхто творити чудеса?» А треба було запитати: «Як може Бог ходити Ізраїлем як людина?» Ось воно, головне диво, пане Теннеле, – що він взагалі перебував серед нас! Коли це усвідомиш, усе інше стане цілком зрозумілим.

– Навіть воскресіння?

– Особливо це. Смерть не може втримати Бога.

Ні Никодим, ні Хома не наважилися вимовити цих слів. «Бог не може померти» – це глуха стіна, крізь яку вони не спромоглися пройти. Але «смерть не може втримати Бога» – ось що стверджувала жінка, яка зробила крок по той бік стіни. Жінка, яка живе вже в іншому вимірі, – без страху смерти. Це й було таємницею її впевненості, на якій вона стояла твердо й безтурботно. Я подивився на неї з несподіваним сплеском співчуття – згадав страждальні очі Хоми Дідума. На неї чекало жахливе особисте горе, якщо і для неї ця мрія одного дня зів'яне й помре.

Я сказав:

– І ви бачили його там, у саду біля могили?

– Авжеж, це так. Я бачила його та розмовляла з ним, – я вловив нотки терпіння в її голосі й усміхнувся, дивлячись на екран. Вона, звісно, мала рацію. Варто хоч раз прийняти неймовірну ідею про Бога, Який живе у світі як людина, і все інше здаватиметься абсолютно логічним. Але це була не мертва книжна логіка – логіка шляху від народження до смерти. Ні. Це вже якась нова логіка. Логіка звільнення, яка безстрашно почалася з акту смерти й оскаржує її право на остаточність. У контексті цієї логіки моя нудна одержимість фізичним феноменом «знову явленого» Давидсона була дратівливо наївною.

Я почав розуміти, чому слово «свобода» постійно виринало в моїх розмовах з людьми, які його знали. Спочатку я сприймав його як релігійне, а не політичне слово. Але що це за релігія, яка сприймає моральні питання добра і зла, заснованими та зосередженими на свободі й любові? Яка вислизала від інтелектуального розуміння священників, а натомість стала зрозумілою танцівниці кабаре?

Я сказав:

– Як ви того дня опинилися в саду так рано? Чи було це узгоджено з ним заздалегідь, ще до того, як він помер? Заздалегідь домовлена зустріч?

Вона засміялася:

– Нічого настільки драматичного. Просто ми скористалися першою ж нагодою навідати його могилу. Припускаю, ви знаєте, що в нас існує суворе правило не працювати в суботу. Тож довелося чекати світанку наступного дня, щоб піти туди.

– Так, звісно. Але чому ви пішли? Чи було це зумовлено винятково сентиментальними почуттями?

– Певною мірою, так, – відверто зізналася вона. – Але й практичними міркуваннями теж. Ми взяли пахощі й миро і… О, зараз це звучить, звичайно, абсурдно: група жінок у глибокій жалобі йде готувати труп до поховання. Але ні про що інше ми тоді думати не могли – лише про це. Ми мусили стояти й дивитися, як його вели на смерть. І поховання в п'ятницю було дуже поспішним – усе потрібно

було закінчити до заходу сонця. Учора вранці ми вирішили зробити все як слід. Принаймні поховати його як належить. – Вона всміхнулася. – Усе це здається дивним, пане Теннелле. Але для нас дуже важливо дотримуватися наших єврейських похоронних звичаїв.

– Я розумію, – сказав я.

– Ми дуже хвилювалися, чи зможемо ввійти до склепу, адже вхід був закритий величезною кам'яною плитою, та ще й гвардія охороняла й усе таке. Та коли ми прийшли туди, охорони не було, а вхід був відкритий – плита більше не закривала його. І коли ми зазирнули всередину, виявилося, що там порожньо!

Я кивнув. Це вже звучало знайомо.

– Вам не спало на думку, що це могли бути розкрадачі могил?

– Це перше, що спало на думку. Пам'ятаю, як Саломея, одна з нас, висловилася досить їдко – так, як вона завжди говорила, якщо чимось роздратована: «Навіть коли бідна душа мертва, вони не можуть дати їй спокій».

Я швидко поглянув на неї:

– Вони?

– Ну так, Синедріон.

– Ви вирішили, що члени Синедріону забрали тіло?

– Так, авжеж. Кому ще це могло знадобитися?

– А навіщо це Синедріону? – здивувався я.

– Не знаю. Мабуть, щоб не дозволити перетворити могилу на місце поклоніння. Якби не Йосип, який запропонував свій родинний склеп, вони поховали б його в негашеному вапні на тюремному дворі. Так зазвичай і роблять.

– Я цікавився цим.

Вона кивнула:

– Пан Йосип особисто ходив до генерал-губернатора й отримав дозвіл на поховання. У Синедріоні, гадаю, багатьох це дуже засмутило.

Я міг зрозуміти їхню тривогу. Загиблий герой у величній могилі був готовим знаменом для розпалювання майбутніх заворушень.

– Але все, звичайно, сталося інакше, – сказала вона. – Ми кинулися назад до будинку й повідомили про це чоловікам. Тоді Йоан Зеведей з Петром Йонсоном одразу ж побігли прямо до склепу, щоб переконатися. Я кинулася слідом, але, звісно, відстала від них.

Я сказав:

– Я хотів би тут дещо уточнити. Це дуже важливо. Ви стверджуєте, що чоловіки були вражені звісткою про порожню могилу?

– І розгнівані. Особливо Петро. Я ніколи не бачила його таким несамовитим.

– Тоді правильніше було б сказати, що ці чоловіки, які були його найближчими сподвижниками,

зовсім не очікували, що він може воскреснути з мертвих?

– Ніхто з нас не очікував цього, пане Теннеле. Ніхто.

– Хоча Давидсон не раз саме це й обіцяв вам?

– І все ж таки… Ми не очікували побачити його знову живим. Мені боляче це визнавати, але це щира правда.

– А чоловіки були з вами весь цей час? З вечора п'ятниці?

– Так.

– Дякую, – сказав я. – Будь ласка, продовжуйте. Що сталося, коли ви вдруге опинилися біля гробниці того ранку?

– Я побачила Петра, який виходив зі склепу. Я ледь впізнала його: він здавався постарілим і ніби побитим. Йоан узяв його під руку, і вони разом повільно побрели назад. Вони проходили повз мене, але, гадаю, мене не бачили. Вони брели як уві сні.

– І ви пішли за ними?

– Ні. Я залишилася. Не знаю чому. Я плакала, була дуже нещасною і…

– Я цілком розумію, панно Маґдалино. Це було надмірне напруження для вас.

Вона пильно подивилася на мене і сказала:

– Ви ж не вірите в це, так? Ви не вірите, що він знову живий?

– Я охоче дозволю переконати себе.

Вона похитала головою:

– Ви вважаєте, що я несповна розуму. Трохи з'їхала з глузду, так? Ви гадаєте, що шок був занадто сильним для мене. Згодна, це шок – побачити порожню могилу. Жахливий шок.

– Так, – підтвердив я, – звичайно.

– Я уявляла, як вони шматували його тіло, коли серед ночі витягали його з могили. Потім викопали десь яму, кинули туди, засипали й втоптали землю над ним. Хвилину-дві після того, як чоловіки пішли, я залишалася в саду наодинці зі своїм горем і думала, що збожеволію, – вона усміхнулася щирою, цілком розсудливою усмішкою. – І тоді він підійшов і заговорив до мене.

– Ісус Давидсон? Ви впевнені?

– Авжеж. Він з'явився несподівано й запитав, чому я плачу. Він говорив так… так звично й невимушено. Спершу я не здогадалася, що це він. Кумедно, чи не так? Знайомий голос здається чужим, коли не очікуєш його почути. Але тут він назвав мене на ім'я… «Маріам», – сказав він. І я відразу зрозуміла, хто це, обернулася й тоді побачила його.

І знову це прозвучало з такою переконливою простотою, ніби вона щойно прокинулася від кошмарного сну та впізнала знайому кімнату й обличчя батька, який схилився над нею. Спостерігати за нею і слухати її голос було схоже на переживання грецької трагедії – той самий катарсис, тільки

тепер він настав наприкінці драми зі щасливим завершенням. Але такий фінал, щоправда, здавався відверто образливим для розуму освіченої публіки. Адже доки закінчення чарівної казки про мертву людину, яка повернулася до життя, не буде визнано так само правдивим і гідним довіри, як її перша, трагедійна, частина, доти вся ця історія позбавлена сенсу, а її герой просто абсурдний.

– Він сказав ще щось? – запитав я.

– Він дав мені усне доручення. До Петра й чоловіків. Він назвав їх своїми братами. Він був поруч, і я була така щаслива, тому що бачила його, але водночас боялася, що він може знову зникнути. Я кинулася до нього й міцно тримала, переконуючись, що це справді він. Однак він м'яко звільнився та сказав, щоб я йшла додому і переказала його слова.

– Що це за послання? Ви можете нам сказати?

– О так. Це не таємниця. Тепер ми покінчили з усіма таємницями. Усі – будь-хто і кожен – повинні знати про це, розумієте? Якщо, вбивши його, вони не змогли змусити його замовкнути, то вже ніщо не спроможне цього зробити. Він сказав: «Іди і скажи моїм братам, що я повертаюся до мого Отця і вашого, мого Бога і вашого Бога. Скажи їм, що я йду спочатку в Галілею, і вони повинні прийти туди й зустріти мене там».

– І ви передали їм його послання?

Вона кивнула:

– Я бігла весь зворотний шлях. Я була так схвильована, що спочатку не могла вимовити ані слова.

– А вони зрозуміли, що він мав на думці, панно Маґдалино?

– Звичайно. Це ж те, що він обіцяв. Він говорив нам про все це задовго до свого воскресіння: як він прийшов від Бога і як мав намір повернутися до Нього. Він говорив з нами відверто, і не один раз, а багато.

– І все ж спочатку, коли ви виявили, що могила порожня, ви навіть не припустили можливости воскресіння.

– Це правда, – підтвердила вона. – Він провіщав нам, що саме так мало бути, і ми хотіли вірити йому. Тільки навряд чи хтось із нас вірив, що це станеться насправді. – Вона похитала головою. – Тепер, озираючись на останні два роки, я думаю, що ми сотні разів розбивали йому серце своєю неспроможністю зрозуміти ні його істини, ні того, що він робив для нас.

Я згадав, як Хома Дідум висловив майже таку саму думку – про відсутність їхньої віри, що й занапастило Ісуса Давидсона. Для Дідума це був остаточний крах. Але не для Маріам Маґдалини.

– Отже, чоловіки пішли на північ? – запитав я.

Вона кивнула головою.

– А ви? Коли ви вирушите?

– Скоро. Завтра, мабуть. Або післязавтра.

Я сказав:

– Це те місце, де все й почалося, чи не так? У Галілеї.

– Так.

– Там ви зустрілися з ним уперше?

– Так. У Тиберії. Я була вкрай знесилена. У барі я працювала до цілковитого виснаження. – Вона спокійно дивилася на мене. – Це геть не така легка робота, пане Теннеле, як ви, можливо, собі уявляєте. Лікар прописав мені повний спокій. Ви знаєте, що це означає, – сільське повітря, харчування, багато вільного часу для відпочинку. І я поїхала туди, до моря, у всіма забуте містечко, затишне і спокійне, як сама церква. – Вона знизала плечима й усміхнулася. – Звучить, звісно, ідилічно, але за кілька тижнів відпочинку мені ні на йоту не покращало. Навпаки – стало гірше. Депресія, відсутність апетиту, поганий сон. Я досягла тієї межі, коли зникає інтерес до життя. Природа дивовижна, добре до мене ставлення. Але все це ніби на якійсь відстані від мене. І я не могла цієї відстані подолати. Я була там – і водночас мене там не було. Я почувалася примарою.

Вона на мить замислилася, занурившись у спогади, потім продовжила:

– Лікар казав, що все це через мою роботу в кабаре. Забагато ночей на сцені. І ті очі – безліч очей,

які стежать за тобою з напівтемряви. Ти, звісно, їх не бачиш – прожектори захищають від цього. Але ти їх відчуваєш. І це відчуття не з приємних. Ти там з власної волі: під яскравим світлом, у своєму крихітному, напруженому особистому світі. Тільки насправді він не особистий. Ти ніби під мікроскопом. Згодом починаєш втрачати відчуття реальности. Напевно, вам це здасться смішним, пане Теннеле, але мене це позбавило душевного спокою. Мені стало по-справжньому страшно.

Я кивнув:

– І тоді ви зустріли Давидсона?

– Так. Я не хотіла йти. Я нікого не хотіла бачити. Мене вже нічого не цікавило. Та вони наполягали. Про нього говорили як про того, хто здатний допомагати людям, і мене переконали, що варто спробувати.

– Так. І що ж сталося, – спитав я, – коли ви його зустріли?

Вона подивилася з ледь помітним подивом:

– Він зцілив мене.

– Ви хочете сказати, що він провів курс лікування? Якийсь вид терапії?

Вона заперечливо похитала головою:

– Це не зовсім так, пане Теннеле. Вам не варто намагатися вписати його до якоїсь усталеної визнаної категорії, як, скажімо, суперпсихіатр або хтось на кшталт цього. Коли я говорю, що він

зцілив мене, я маю на думці саме зцілення. Мене привели до нього, і він звільнив мене!

Звільнив! Знову це слово. Вони всі використовували його просто, без жодних пояснень, ніби варто тільки вимовити – і все стає саме собою зрозумілим.

Згадавши Закхея, я обережно запитав:

– Ви хочете сказати, що він простив вам?

– Авжеж. Він простив мені, він звільнив мене, він зцілив мене – усе це означає одне й те саме, пане Теннеле, а зрештою складається в одне поняття – життя.

«Отже, ми знову тут, – подумав я. – Знову курс метафізики для широкого загалу».

– Він прийняв мене такою, якою я була, – продовжувала молода жінка. – Як особистість. Багато води спливло, поки хтось мене такою визнав.

– Гадаю, у це важко повірити, – засумнівався я. – Ви ж були відомою танцівницею. Кожен у Єрусалимі знав, хто така Маґдалина.

– Маґдалина! – повторила вона з нотками явної зневаги в голосі. – Танцівниця. Ім'я на афіші. Тіло позує в променях прожекторів під гуркіт барабанів. А я людина, пане Теннеле. Жива істота, яка потребує спілкування, потребує любови. Ось такою він і прийняв мене.

– А люди, з якими ви перебували в Галілеї, – сказав я, – адже вони, певно, сприймали вас як особистість?

– Вони були дуже добрими до мене, – усміхнулася вона.

– Це ж чудово, – не стримався я. – Бути добрим до людини в біді.

– О, я така їм вдячна, пане Теннеле. Вони робили все можливе, щоб допомогти мені. Але цього було замало. Та, видно, і не буває так, щоби достатньо. Ніколи не буває. Ви й самі це чудово знаєте.

Я це знав. Кожен знає. Доброта може іноді відвернути трагедію. Але коли трагедія вже сталася, доброта – найкраще, що в нас є, – виявляється безнадійно недостатньою. Вона може пом'якшити удар, але зцілити – на жаль! – вона не може.

– І все ж, – сказав я, – коли цей чоловік прийняв вас…

– Це інше. Невже ви не бачите різниці?

– У чому?

– У тому, що він – Бог! – сказала вона. – Тільки Бог має таку могутність, щоб бути над добротою: прийняти нас такими, якими ми є, і зробити знову цілісними.

– А що саме він робив? – допитувався я. – Чи могли б ви дати нам хоч якесь уявлення…

– Я розумію, – сказала вона, – я розумію, чого ви чекаєте від мене. Шокова терапія, ін'єкції, лікарські таємниці – те, що викликає довіру.

– От бачите, – говорив я, відчуваючи незручність, – ви повинні визнати, що це було б…

Вона рішуче обірвала мене:

– Правда в тому, пане Теннеле, що він не робив нічого цього – у тому сенсі, про який ви говорите. Він просто глянув на мене і промовив моє ім'я. Він навіть не доторкнувся до мене. Але я раптом відчула легкість, спустошення й навіть вирішила, що втрачаю свідомість. А потім я заплакала – і всю напругу змило, немов хвилею. Я відчула, що все обертається і зосереджується навколо мене – будинки, трава, дерева. Усі начебто потіснилися, звільняючи місце для мене. Обличчя моїх друзів були чисті й сповнені життя, і я чула їхні голоси та міський гамір. Я більше не була примарою – я знову стала живою частинкою всього цього, людиною з почуттям власної гідности. Це було маленьке відродження, – сказала вона. – Тепер я це розумію. Це ніби народжуєшся заново.

– І все це сталося, – обережно мовив я, – бо ви йому довірилися?

– Так. Саме так. Тому що я довірилася йому.

– Панно Маґдалино, я, на жаль, не впевнений, що зрозумів усі ваші слова. Але принаймні одне я збагнув досить добре: ви стали тією людиною, якою є зараз, – я про вашу умиротвореність, ваше щастя і, головне, ваше величезне бажання жити, – завдяки одному життєво важливому факту, а саме: Ісус Давидсон був тим, ким він себе назвав.

Вона щасливо закивала.

– Так, пане Теннеле. Тому що він є той, хто є, а я – це я.

– Чи не згрішимо ми проти істини, стверджуючи, що якби він не ожив, то й у вас не сталося б повернення до життя?

– І в мене, і в усіх нас.

Я кивнув, ігноруючи це зауваження:

– Отже, для вас дуже важливо, що ви побачили його в саду вчора вранці?

– Звісно.

– А після цього ви його більше не бачили?

– Ще ні. Але дехто з наших бачив.

Я усміхнувся:

– Панно Маґдалино, ми вам дуже вдячні. Ви описали все це так живо та…

– Правдиво? – швидко спитала вона, відповівши усмішкою на усмішку.

На мить я завагався:

– Так чи інакше, але про це варто поміркувати.

Я взяв свій текст і повернувся до камери номер один.

– Гадаю, ви погодитеся зі мною, що це дивовижна історія. І до того ж дуже зворушлива. Правда це чи ні – інше питання. Не тому, що хтось тут сумнівається в щирості панни Маґдалини. Адже цілком очевидно, що вона вірить у те,

що бачила Ісуса Давидсона живим після його смерти й розмовляла з ним. І значення цієї події справді не можна переоцінити.

Однак панна Маґдалина надзвичайно вразлива й глибоко емоційна натура, вона пережила стан, близький до нервового зриву, а минулої п'ятниці ще й була свідком страти людини, до якої відчувала глибоку прихильність. За її словами, вона була біля могили на самоті, коли, як вона заявляє, побачила воскреслого чоловіка й розмовляла з ним. Вона стверджує, що й інші люди бачили його після цього – і тоді це дійсно може виявитися правдою. Але доки не почуємо інших очевидців, ми повинні заради об'єктивности зберігати ясний і незатьмарений розум.

Це був мій рятівний пункт, своєрідна страховка на випадок можливої реакції Патроса. Каппер наполіг, щоб я додав це застереження до своєї промови.

– Ти сприймаєш це інакше, Кассе, – сказав він. – Ти у вирі подій. Ти носишся як навіжений, розмовляєш із людьми всі ці останні тридцять шість годин, а ще ти втомився й збуджений. Усе сталося надто швидко, і ти просто не міг переварити все це. – Він добродушно усміхнувся. – І до того ж вона дуже приваблива жінка.

– Це не має жодного стосунку до нашої справи, – сказав я.

– Можливо, й не має, але допомагає. Байдуже, віриш ти чи ні у воскресіння Давидсона, але будь-який дурень, який побачить тебе в цій передачі, одне знатиме напевно – ти до нестями захоплений Маґдалиною. Остаточно й безповоротно. Ти віриш кожному її слову.

Я розкрив рота, щоб заперечити, але Каппер поспішив пояснити:

– О, я не докоряю тобі, Кассе. Вона першокласна жінка й дуже переконлива. Особливо, коли сидить ось тут, навпроти тебе. І в цьому вся суть, розумієш? Але це не означає, що і для Патроса буде так само переконливо. Він сидітиме перед екраном телевізора в Римі, спостерігаючи все в чорно-білому кольорі та у двох вимірах. Може трапитися так, що до нього це теж дійде. А може, й ні. І тому, про всяк випадок, ми повинні вжити запобіжних заходів.

– А тебе вона не переконала? – запитав я прямо.

Однак він ухилився й не відповів:

– Ідеться не про мене, Кассе. А про Патроса.

– Але…

– Слухай, ми обидва поклали свої голови на плаху через цю історію, Кассе. Тож робімо все можливе, щоб цим головам було принаймні зручно лежати.

– Проте є одна обставина, що не викликає жодних сумнівів, – сказав я вже в камеру. – Учора вранці склеп виявився порожнім, а тіло

Давидсона зникло. Із цим згодні всі. Щоб отримати пояснення цього факту з релігійного погляду, ми вирушили до Його Преосвященства пана Первосвященника.

Розділ десятий

Одразу після недільної наради Синедріону секретарка Каппера почала домагатися для мене зустрічі з Первосвященником. І марно. У понеділок вранці, незадовго до одинадцятої, вона повідомила про чергову спробу.

– Мені дуже шкода, пане Теннеле, – сказала вона, – але я не можу прорватися через комутатор. Увесь час одна й та сама відповідь: «Його Преосвященство наразі недоступний».

На вимогу Каппера я сам узявся за телефон, сподіваючись, що, можливо, мені вдасться здолати цей бар'єр. Дівчина на комутаторі в Палаці почала говорити мені те саме, що й секретарці Каппера, однак я не став її слухати. Я пояснив, хто я такий, згадав імена кількох важливих персон і зовсім трохи, ледь помітно налякав її цим, тож після деякого вагання вона з'єднала мене з капеланом Його Преосвященства.

– Інтерв'ю з Його Преосвященством? – перепитав капелан. – Боюся, це неможливо. – Судячи з тембру голосу, капелан був іще зовсім молодим,

інтонації ж видавали в ньому досвідченого знавця залаштункових інтриг. Я вмить відчув до нього неприязнь. – Його Преосвященство не приймає…

– …відвідувачів зараз, – закінчив я за нього фразу. – Так, я знаю. Але це вкрай необхідно.

– Вибачте, – сказав він. – Ні.

– А коли він прийматиме?

– Важко сказати. Десь наприкінці тижня, можливо. А найімовірніше, наступного тижня. У нас зараз відбувається головне релігійне свято.

– Я в курсі.

Його голос утратив частку своєї незворушности:

– Тоді, можливо, ви також знаєте, що Його Преосвященство дуже стомлений? За останні кілька днів йому довелося витратити надто багато часу та зусиль для розв'язання важливих питань. І тепер конче необхідно, щоб він відпочив і відновив сили.

– Усі ми маємо важливі справи з огляду на наші обов'язки, ребе, – сказав я. – Життя вимагає їхнього розв'язання. І саме сьогодні вкрай важливо, щоб я поговорив з паном Каяфою.

– Повторюю, це неможливо. Абсолютно.

Я не відступав:

– Я починаю думати, що ви недооцінюєте важливість мого питання.

– Можливо, для вас воно й важливе, – погодився він. – Ми всі схильні надавати власній праці особливого значення.

Я насилу стримався.

– Не лише для мене. Я вважав винятково важливим для юдейського суспільства загалом і для пана Каяфи зокрема, щоб офіційне трактування подій від влади Храму пролунало в моїй сьогоднішній програмі. Його Високоповажність генерал-губернатор охоче погодився розповісти про політичне підґрунтя чуток про Ісуса Давидсона. Чи не здасться дещо дивним, що Первосвященник відмовляється від співпраці? Як гадаєте?

– Питання не у відмові від співпраці, пане Тенелле, – сказав він, – а, як я вже згадував, у тому, що Його Преосвященство виснажений. Як людина світська, ви навіть не можете уявити собі напруження, якого вимагають від Його Преосвященства події такого штибу та значення.

– Ви маєте на думці свято?

– Авжеж.

– Його Преосвященство так виснажило святкування, що він і говорити не може?

– Уявіть собі, так.

– Я так не вважаю, – сказав я. – Мені чомусь здається, що причина не у втомі, а в страху.

На якусь мить запала тиша, потім він промовив:

– Це твердження неетичне й абсурдне.

– Можливо. Я навіть припускаю, що в абсурдності воно не поступається вашим відмовкам. Але якщо відмова в аудієнції зумовлена не страхом…

– Пане Теннеле, якби вам довелося спілкуватися з Його Преосвященством, ви б розуміли, наскільки недолуга ваша заява. Первосвященник Юдеї не боїться нікого, окрім Бога!

– Саме про це я й говорю, – погодився я.

Він завагався:

– Боюся, я не зовсім…

– Послухайте, ребе. Я перебуваю в Єрусалимі трохи більше як двадцять чотири години. І цього часу вистачило, щоб зрозуміти: для величезної кількости людей Ісус Давидсон є не хто інший, як Бог!

– Сподіваюся, ви не припускаєте, – сказав він холодно, – що я вислуховуватиму богозневагу, хай навіть від людини не нашої віри.

– Інакше кажучи, ця думка лякає і вас? – резюмував я.

– Давидсон мертвий. – Я вловив нотку невпевнености, що порушила незворушність його голосу, наче вузлик, що трапився на рівній нитці. – А ми не маємо звички боятися мерців, пане Теннеле, хоч би ким вони були.

– Звичайно, – сказав я, – але за умови, що вони залишаються мертвими. А якщо ні? Якщо людину, яка померла опівдні минулої п'ятниці, бачили живою та неушкодженою вчора вранці? Що скажете? Хіба не можна припустити, що навіть ваш Первосвященник дещо наляканий цією особою?

– Не верзіть дурниць, якщо мені дозволено так висловитися, пане Теннеле. Безпідставні нісенітниці!

– Ви вважаєте, що Давидсон і досі мертвий?

– Безперечно.

– І це офіційна позиція канцелярії Палацу, наскільки я розумію?

– Звісно.

– Зрозуміло. Але тоді, хоч убийте, не розумію, чому Його Преосвященство відмовляється з'явитися перед камерою і на весь голос про це заявити.

Я почув, як він роздратовано зітхнув:

– Я можу тільки знову і знову повторити, що Його Преосвященство…

– Утомився. Так, я в курсі. Так само, ребе, утомився і я. Утомився від усіх цих хитромудрих вивертів і залаштункових комбінацій. Вважаю, що ви чините дуже мудро, боячись Ісуса Давидсона. Проте я ніяк не збагну, чому ви так явно це демонструєте й навіть не намагаєтеся приховати свій страх. Передайте Його Преосвященству, що моя програма сьогодні о дев'ятій вечора. Скажіть йому, що ми використовуємо супутниковий зв'язок. А це всесвітнє покриття, ребе! Ви ж зможете донести до нього цей факт? Трансляція на весь світ! І повідомте йому ще одне: якщо він відмовляється з'явитися в нашій програмі, то ми вважаємо, що маємо право зробити власні висновки й поділитися

ними з глядачами. А ці висновки не обов'язково будуть приємними для вас.

– Пане Теннеле,– сказав він уже стурбовано, але все ще намагаючись зберегти добру міну при дуже недобрій грі. – Я не знаю, чого ви прагнете домогтися такими методами, але дозвольте запевнити вас, що ми не…

– Усього найкращого, ребе, – ввічливо сказав я та поклав рурку.

За годину він перетелефонував. Його голос знову набув рівного темпу. Він повідомив, що Його Преосвященство залюбки надасть нам аудієнцію: о другій годині пополудні в Палаці, і попросив нас бути пунктуальними. Я відповів, що так і буде.

Витончене, худорляве й аскетичне, з акуратно підстриженою бородою обличчя Каяфи, Первосвященника Юдеї, безпристрасно дивилося на мене з екрана телевізора. Високий лоб і виточений профіль безапеляційно вказували на аристократичне походження й водночас на давнину роду. Характер особистости Його Преосвященства визначали очі – зловісні й холодні, як у змії.

– Ваше Преосвященство пане Каяфо, – почув я власний голос, – почнімо з екстреної наради Синедріону вчора вранці.

Він статечно схилив голову:

– Воля ваша.

У своєму шовковому вбранні, з маленькою ярмулкою на голові він виглядав цілком невимушено та водночас якось насторожено. За його спиною виднілися стіни, оперезані книжковими полицями.

Дизайн кабінету Первосвященника мав єдину мету – пригнічувати відвідувачів. Книжки на полицях, візерунки на килимі, крісла, що стояли під таким кутом, щоб центром уваги був Каяфа, – усе підпорядковувалося цій меті та служило винятково їй. Каяфа панував у цьому кабінеті, тримав увагу на собі, але не тому, що був цікавою особистістю чи привабливою людиною. Він сидів у центрі «силового поля», як павук у павутині, і від нього йшло реальне відчуття загрози. Він сам уособлював небезпеку. Розглядаючи його зараз на екрані, я згадав, як ми затрималися на порозі, повністю усвідомлюючи, яка постать сидить перед нами. Ґреґ устиг прошепотіти мені на вухо: «Обережно, Кассе! Цей тип кусається».

– Чи могли б ви розповісти, про що там ішлося? – запитав я.

Він знизав плечима:

– Це стосувалося богозневаги Давидсона.

– Щось на кшталт автопсії?

– Якщо хочете.

Я кивнув.

– Це правда, що в ніч на минулий четвер ви в Синедріоні наполягали на його страті?

– Це мій обов'язок, пане Теннеле.

– І що ви особисто завітали до генерал-губернатора, щоб отримати його санкцію на вирок?

– Цілком правильно. І він, радо зазначу, охоче посприяв нам у цьому.

Я залишив це спеціально для Пилата – нехай запам'ятає та збереже в пам'яті, якщо, звісно, захоче.

– Чому? – спитав я. – Чому було так важливо, щоб він помер?

Його брови здивовано піднялися:

– Не для мене особисто. Я священник Бога, пане Теннеле. Як такий, я не бажаю смерти жодній людині. Але як Первосвященник Ізраїлю я несу певну відповідальність. В інтересах нашої нації було необхідно, щоб він помер.

Не кліпаючи, Каяфа дивився в камеру, слова з його вуст зривалися сухі й безбарвні. Можна було подумати, що ми обговорюємо план викорчовування нерентабельного виноградника.

– Але, Ваше Преосвященство, хіба він не звершив великих справ заради нації? Принаймні на обивательському рівні, для простих людей. Зцілення, наприклад, а також його добре ім'я як…

– Він був релігійним шарлатаном, пане Теннеле, – голос Каяфи різав як хірургічний скальпель. – Єретик і підбурювач черні. Такі люди несумісні з юдаїзмом.

Я сказав:

– Але цього разу був і політичний аспект, чи не так?

– Політичний аспект є завжди. – Тонкі губи на мить розтягнулися, що мало б означати посмішку. – Це те, чого нас навчив Рим.

– А чи не могли б ви висвітлити політичний аспект справи?

– Навряд чи. Я вважаю, Його Високоповажність генерал-губернатор надав повну картину.

Каппер попереджав мене, що Каяфу важко вивести з рівноваги. Після нервозности Пилата його холоднокровна владність, безумовно, вражала. Він відповідав на мої запитання з майже зневажливим спокоєм, не поспішаючи, добираючи відповідні, на його думку, слова й не дозволяючи втягнути себе в дискусію.

– Повернімося до вчорашньої наради, – сказав я. – Чи обговорювалися чутки про його воскресіння?

Він похмуро подивився на мене:

– Не в наших традиціях скликати Синедріон, щоб марнувати час його членів на обговорення чуток. Нас цікавлять тільки факти.

– А хіба не факт, що могилу Давидсона вчора вранці виявили порожньою?

– Так, дійсно, – він не приховував своєї нудьги.

– І якої думки Синедріон щодо цього факту, Ваше Преосвященство?

– Звичайне, якщо не сказати цинічне, пограбування могили. Хтось із його зграї проник вночі до склепу та викрав тіло.

– Зрозуміло.

– Ми й очікували чогось подібного.

– Он як?

Каяфа зітхнув:

– Він поводився надто необачно, не раз передбачаючи власне воскресіння.

– Але навряд чи викрадення тіла якимось чином можна витлумачити як воскресіння.

– Можна організувати все так, що буде дуже схоже, пане Теннеле.

– Цілком можливо, що так і є. – Я хвилину помовчав, а потім сказав: – А як щодо землетрусу?

– Я нічого не знаю про це, – випалив він трохи швидше, ніж слід було б. – Я точно не відчував жодного землетрусу. Не помітив його, наскільки я знаю, і Його Високоповажність.

– Авжеж, так він і мені сказав.

Цього разу я витримав паузу трохи довше.

– Боюся, у деяких наших співгромадян… надто багата уява, – продовжив він нарешті. – Чудеса, знамення й таке інше.

– Як-от завіса в Храмі, розірвана навпіл у момент його смерти в п'ятницю?

– О, – сказав він, презирливо скрививши губи, – це!..

Я кивнув на знак згоди:

– Дивно, чи не так?

– Це було святотатство, – сказав він. – Акт вандалізму.

– Ви хочете сказати, що хтось прокрався до Храму й розірвав завісу?

– Звичайно. Хтось із його банди. Адже це найочевидніше пояснення. Ці неосвічені люди, яких він зібрав навколо себе… – він стиснув губи, погляд став важким. – Це все плоди його бурхливих промов і фальшивих чудес. Він був витонченим демагогом, грав на почуттях легковірних дурнів. Ви не уявляєте, які абсурдні легенди про нього кочують містами Галілеї: піші прогулянки по морю, загнані в сіті косяки риби, насичення п'яти тисяч людей скоринкою хліба… Вигадки, пане Теннеле! Огидні блюзнірські вигадки!

Я швидко скерував розмову в інший бік:

– Якщо я правильно зрозумів, охорона повелася не найкращим чином? Я про ту, що біля могили.

Він обдарував мене швидкоплинною зміїною посмішкою, показавши дрібні, дуже білі на тлі темної бороди зуби.

– О так… охорона. Я сподівався, що ви звільните мене від цього запитання, пане Теннеле. Боюся, що це найделікатніше місце.

– Було виставлено посилену охорону, чи не так?

Він подивився на мене й похитав головою:

– Я бачу, що повинен зробити щиросердне зізнання, пане Теннеле. Чисельність охорони була більш ніж достатньою. Але, на жаль, є факт, який неможливо заперечити: охоронці спали. І поки вони спали, могилу пограбували.

Ця заява буквально приголомшила мене. Звісно, я очікував, що він буде безжалісний у своєму прагненні максимально очорнити людину, з якою розправився таким нелюдським способом, і зробив це не власноруч, а руками Пилата. Але такий віроломний цинізм перевищив мої очікування.

– Повірте, для мене це дуже важке визнання, – сказав він незворушно. – Воно зачіпає військову гордість юдеїв. Але нічого не вдієш. Правда понад усе, пане Теннеле. Ми можемо бути не надто хорошими воїнами, але принаймні маємо бути чесними людьми.

«Ага, спробуй розповісти це майору Санбаллету», – подумав я. Мені цікаво, до якого віддаленого й безперспективного гарнізону його перевели вчора вранці.

Та вголос я сказав:

– Важко повірити, що вони спали, Ваше Преосвященство. Якщо один-два, то це ще якось можна зрозуміти. Але щоб спав увесь контингент…

Він пересмикнув губами:

– Ви ставите мене в скрутне становище, пане Теннеле.

– Я б хотів почути відповідь.

Він кивнув:

– Будемо говорити відверто. Таке ставлення до служби зовсім не рідкість у наших краях: певний наслідок нерозумного, скажімо так, святкування великодньої суботи. Я в жодному разі не шукаю виправдань. Але люди відчували значне напруження протягом усього тижня, і коли час святкування закінчився в суботу о шостій вечора…

– П'яне заціпеніння, – різко випалив я. – Ви це хочете сказати?

Він знизав плечима й розвів руками:

– Найменш доречний гріх.

– Але зрозумілий, – сказав я.

– Ви досить поблажливий.

– І до того ж правдоподібний, цілком придатний для виправдання.

Він блиснув очима. Але перш ніж він встиг заговорити, я сказав:

– Ми можемо підбити попередні підсумки нашої бесіди: Давидсона стратили належним чином, і його тіло поховали у склепі. Уночі в суботу або рано-вранці в неділю, коли охорона була, скажімо, недієздатною, могилу пограбували, а тіло викрали. Усе правильно?

– Абсолютно правильно. Коротке резюме офіційної заяви, яку ми передали пресі для публікації в завтрашніх випусках.

– Чи слід розуміти, що це офіційна позиція Храму?

– Так.

Я всміхнувся:

– Тоді, Ваше Преосвященство, що ви скажете, якщо я повідомлю, що в нас є свідки, які підтвердять, що бачили Ісуса Давидсона живим протягом останніх двадцяти чотирьох годин? І що він розмовляв з деякими з них?

– Нісенітниця, – буркнув він з презирством, – ось що я можу сказати. Нісенітниця. І до того ж злісна та безвідповідальна.

– Нам це не здалося ні злісним, ні безвідповідальним, – м'яко зауважив я.

Каяфа стиснув губи:

– Я знову буду з вами гранично відвертий, пане Теннеле. Так, у нас було багато клопоту із цим Давидсоном. Вважаю, що можу з повним правом сказати, що ми були надзвичайно терплячими й м'якими в цій справі…

– М'якими, Ваше Преосвященство? Але ж ви його стратили.

– Ми вдалися до страти як до крайнього засобу. І тільки тому, що він сам не залишив нам альтернативи. Він мандрував країною протягом трьох років. Ми могли заарештувати його будь-коли. Причин для цього було більш ніж достатньо. Протягом усього цього часу він не демонстрував

нічого, окрім явного неприйняття державної релігії. До того ж він цілеспрямовано ображав деяких видатних учених-теологів і не пропускав нагоди підірвати наш авторитет і паплюжити істинну віру.

Я сказав:

– А чи можливо в цьому випадку говорити, скажімо, про великого реформатора?

– Сільського теслю, який сидить у шинку та п'є з обраними друзями – людьми з нижчих верств нашого суспільства, – навряд чи можна уявити як релігійного реформатора, пане Теннеле. – Він нахилився вперед, згорбившись. – Цікаво, чи розумієте ви всю делікатність сьогоднішнього становища в цій країні? Ми – гордий народ, який не дуже доброзичливо ставиться до іноземної окупації. Гадаю, буде чесно сказати, що мир і добробут нації може підтримувати лише сильна інституція релігійної влади. Варто поставити під сумнів авторитет Храму, і всі мислимі лиха не забаряться з'явитися. Ось чому ми врешті-решт були змушені вдатися до рішучих заходів проти Давидсона. Бо ще рік, максимум півтора, і він своїм вченням зруйнував би моральні підвалини нашого народу – сукупність моральних норм суспільства й особистої моральности, яка є зовнішнім проявом наших глибоких духовних переконань. А це те, на що він нападав, пане Теннеле. На Закон Божий, якого ми дотримуємося та завдяки силі якого ми змогли зберегти

ідентичність нашої нації в умовах безперервних інтервенцій, полонів і окупації.

Він на секунду замовк, щоб перевести дух, і продовжив, оскільки я вирішив дозволити йому висловитися:

– Ми ревно-релігійний народ, пане Теннеле, який прагне зберегти своє місце у світі. Однак багато хто втомився й відійшов від релігії. Ми не можемо не помічати, що світ вважає банальним і навіть абсурдним багато з того, що ми робимо. Нашу відданість святині нашого Закону, яким ми послуговуємося в будь-якій справі – від приготування їжі до головного церемоніального служіння в Храмі, – сусідні народи не сприймають, а наш Закон вони вважають збіркою релігійних забобонів. Субота, якої ми дотримуємося; фарисеї – наші офіційні святі люди, які професійно, за покликанням публічно демонструють виконання найдрібніших приписів Закону, щоб люди могли бачити це й наслідувати їхній приклад, стаючи зразковими членами суспільства; наше щире поминання великих історичних подій, через які Бог відкрився нам; наше суворе ставлення до їжі – усе це є підставою для кепкування. Але для нас усе це має величезне значення, і ми переконані в неминущій цінності наших традицій. Саме наше існування засноване на цьому. Ми нечисленна нація, пане Теннеле, і наші сусіди завжди були значно сильнішими

за нас. І все ж таки ми їх усіх пережили. Єгипет, Персія, Греція – ми бачили падіння цих великих держав, тоді як ми виживали й залишалися нерозбещеними. Не тому, що ми сильніші, а тому, що залишалися вірними Божому Закону. Саме тому ми мали змусити замовкнути Давидсона. Він сам порушив Закон і підбурював наш народ робити так само. Подивіться самі: він відкрито навчав, що, порушуючи Закон, людина може істинно шанувати Бога. Сподіваюся, я сказав достатньо, щоб переконати вас у жахливих наслідках, які могла мати така філософія. – Він відкинувся на спинку крісла із холодною посмішкою на тонких губах і сталевим блиском у примружених очах. – Він не був реформатором, пане Теннеле, він був революціонером. На щастя для нас, не дуже вправним.

«Хай там як, але ти йому не рівня, друже мій», – подумав я, а вголос сказав:

– Ну що ж, мабуть, це доцільно – щоб одна людина померла заради збереження нації.

Він кивнув:

– Саме так. У цьому вся суть. Якщо ви це розумієте, то зрозумієте й те, чому ми не можемо дозволити божевільним чуткам про його воскресіння ширитися країною. Ісус Давидсон мертвий. Якби мені дозволили трохи гумору в цій штучно створеній атмосфері напруженості, я сказав би: це не просто факт, це – холодний і бездиханний факт.

Я неприязно глянув на нього.

– У вас досить похмурий гумор, Ваше Преосвященство.

– Можливо-можливо. Але нешкідливий, пане Теннеле, повірте. Він набагато нешкідливіший за всю цю брехню про воскресіння.

Він хльостав мене своїм манірним і самовпевненим голосом, ніби давав ляпаси. Відчуваючи, як усередині невпинно наростає роздратування, я вже насилу змушував себе говорити рівним, спокійним тоном.

– Кажуть, що він проголосив себе Месією.

– Він зробив багато заяв, але сувора реальність шибениці спростувала їх усі до єдиної. Ми не можемо перехитрити смерти, пане Теннеле.

Те, що він постійно називав мене на прізвище, було добре продуманим способом позбавити мене рівноваги. Я розгадав його тактику. Це один з тих методів, яким я сам часто користувався. І це не викликало в мені симпатії до нього.

– Так, – сказав я, – ми не можемо. А що як Ісус Давидсон був людиною, здатною це зробити? Можливо, він якраз і володіє винятковим правом Месії: пожертвувати власним життям і віднайти його знову?

Каяфа подивився на мене звуженими очима:

– Мені приємно, що ви дещо дізналися про нашу віру, пане Теннеле. Відверто кажучи, не очікував такої ерудиції від язичника. – Він, звівши та

з'єднавши в щіпку кінчики пальців, погладжував ними бороду. – Мені не хотілося б здатися педантичним, – сказав він, водночас являючи собою образ справжнього педанта, – але ваші відомості не зовсім точні. Влада над смертю, безсумнівно, є прерогативою Месії. Але ваша інтерпретація цілком хибна. Месія сильніший за смерть. З чого з абсолютною неминучістю випливає, що він не може померти. І якби ми мали бодай найменші сумніви в ідентифікації Давидсона, його смерть минулої п'ятниці розвіяла б їх назавжди.

– А ви їх мали – сумніви щодо нього?

– Ні, не мали.

– І ви ні на хвилину не припустили, що він може бути Месією?

– Ні на хвилину.

Я побачив спалах роздратування в його очах:

– У світі повно нерозумних людей, яких дуже легко звести на манівці, пане Теннеле. Людей, які готові повірити всьому, навіть відверто абсурдному, якщо повторювати їм це часто.

Я кивнув:

– Згоден. Але я говорю про інтелігентних людей, чоловіків і жінок, які мають здоровий глузд. Про тих, хто починав зі скептичного ставлення до його заяв, а зрештою став його відданим послідовником.

– Це мені знайоме з досвіду, – спокійно заперечив він. – Багато інтелектуалів виявляють дивну

наївність у питаннях релігії. Мені здається, пане Теннеле, вам слід було б прислухатися до думки професійних теологів і не зважати на тих, хто не має спеціальної підготовки в цій сфері. Такі люди схильні сприймати бажане за дійсне. Можу вас запевнити, що, коли прийде Месія, саме ті, хто присвятив своє життя вивченню Закону, першими дізнаються про це й вітатимуть його.

– Не сумніваюся, – погодився я.

Каяфа був задоволений, що його позицію прийнято. Вперше в його посмішці промайнуло щось схоже на теплоту:

– Ми дали йому шанс підтвердити свої заяви. Навіть на суді, хоча звинувачення проти нього були незаперечними, ми надали йому можливість явити нам якийсь знак на доказ, що він саме той, за кого себе видає.

– Ви спонукали його назвати себе?

– Так, ми це робили.

– І що він говорив?

Посмішка зблякла, повернувши його обличчю вираз холодної черствости:

– Він використав потаємне ім'я Бога.

– Перепрошую, боюся, я не зовсім…

– Заборонене ім'я, священне, яке вимовляє тільки Первосвященник і лише у святилищі Храму.

– По той бік завіси?

Він кивнув:

– Саме там. Це ім'я Бог відкрив Мойсею. Ім'я, що мало звільнити наш народ з єгипетського рабства. Відтоді вважається тяжким гріхом те, що людина вимовляє це ім'я намарно. Той, хто назвав цим ім'ям себе, виявляє немислиме, граничне блюзнірство. Тому – анафема.

– Саме це зробив Давидсон на суді?

– Так. – Його обличчя, бліде й обурене, заповнило екран.

– І тому, що він назвав себе Богом, він мав померти?

– Це неприпустима богозневага, пане Теннеле. У нас більше не залишалося вибору.

– Мабуть, – сказав я обережно, – не залишалося. І все ж, перепрошую, Ваше Преосвященство, але мені здається, що якщо він дійсно був Месією, то в нього так само не було іншого вибору. Я хочу сказати, що ви просили його назвати себе, і він це зробив. Хіба це не логічно?

Мені здалося, він увесь заглибився в себе, втягнув голову в плечі, а його очі стежили за мною з-під напівопущених повік.

– Ви ж не натякаєте на те, що ми...

– Я ні на що не натякаю, Ваше Преосвященство, – якомога м'якше вимовив я. – Просто здається дивним, що людину на суді, де на карту поставлено її життя, навмисно змушують винести собі вирок.

– Це грубе викривлення фактів! – різко випалив він.

– Вибачте, Ваше Преосвященство. Але ви мусите визнати, що навіть для людини, не знайомої з тонкощами юриспруденції, це є або принаймні дуже схоже на...

– Я нічого не мушу визнавати, – його голос звучав зарозуміло, проривалися нотки гніву та… неприхованого страху. – Та якби він був Месією, хіба таке взагалі було б можливим – суд над ним, на якому вирішувалося б питання його життя чи смерти?

– Гадаю, ні.

– Та це немислимо, пане Теннеле! Абсолютно немислимо! Коли Месія прийде, він буде наділений могутністю і владою. Увесь світ схилиться під його ярмо, а слава його охопить усе людство. – Слова, які він вимовляв, мали на нього магічний вплив: його голос підвищився й перейшов у монотонно-урочистий речитатив, подібний до того, що я вже чув від Никодима. – Його прихід буде схожим на рух сонця до зеніту, і ніхто не зможе протистояти йому. Небосхил буде покривалом його, а земля – підніжжям. Острови будуть радіти його приходу, а пагорби аплодувати від радости! – Він різко перервався та злісно подивився на мене скляним поглядом на неприродно блідому обличчі. – Людина, яку ми стратили за богозневагу й державну

зраду, не відповідала такому образу, пане Теннеле. Він був жалюгідний і нікчемний. Назарянин, бунтівник! І компанія, що оточувала його, була дуже далека від ангелів небесних, супутників Месії. Його друзями були волоцюги й ворохобники – покидьки нашої нації. Його слова були сповнені божевілля й не містили мудрости, а його кінець, як і початок, не можна назвати славним.

– Гусінь і метелик, – сказав я тихо.

– Не зрозумів, пане Теннеле?

– Вибачте, Ваше Преосвященство, просто думки вголос.

– Справді? – він саркастично звів брови. – Про метеликів?

Я сказав:

– Вам, Ваше Преосвященство, часом не доводилося чути історію про короля, який перевдягнувся простим чоловіком і, ніким не впізнаний, жив серед своїх підданих? Чому б не припустити, що Бог вирішив зробити те саме? Звісно, теологія не моя справа, але…

– Приємно чути таке зізнання, пане Теннеле!

– Гаразд, – усміхнувся я йому. – Тоді припустімо, що Бог справді піклується про нас. Про простих людей. По-справжньому піклується, я хочу це підкреслити. Настільки, що вирішив стати одним з нас: народитися серед нас, розділити з нами наше життя й усі його тяготи – сльози, біль,

розчарування. Вирішив зректися своєї слави, своєї величі, щоб страждати разом зі своїм народом. І насамкінець – померти…

– Я протестую, пане Теннеле! Це звучить абсолютно безглуздо, навіть з урахуванням вашої професійної схильности до вигадок.

– Померти на шибениці, – вів я далі, – і бути похованим у склепі. А потім – потім вирватися на волю і знову жити! Постати вже у своїй справжній величі. Усе те прекрасне, про що ви зараз говорили, описуючи образ істинного Месії, його могутність і слава – усе це стосується нового життя і схоже на народження прекрасного метелика з тіла непоказної гусениці.

Спостерігаючи за ним, я чекав. Ґреґ узяв його великим планом, і мені залишалося тільки гадати, які пристрасті кипіли за завісою його непроникної пихи. Гнів, страх, сумніви вирували в ньому як вулкан, і лише завдяки винятковому самовладанню лава не виплескувалася назовні. Тільки дрібні, як мряка, бісеринки поту на лобі видавали, яких зусиль коштував йому цей крижаний спокій. Я витримав паузу та продовжив:

– Ваш Месія справді вражає, Ваше Преосвященство. Але я з більшою радістю готовий вітати Бога, що з'явився з людської «лялечки», ніж вашого царя, який прийде, щоб покласти ярмо на всіх нас.

Каяфа видав подобу усмішки:

– Цікава, хоч і не зовсім вдала фантазія, пане Теннеле, та й не дуже оригінальна. Однак…

– Хіба це фантазія, Ваше Преосвященство? Ви не припускаєте, що вчора ця фантазія стала реальністю?

Він зробив нетерплячий жест.

– Я розумію, – сказав я. – Але ми почули свідчення про воскресіння Давидсона, і вони справили на нас дуже сильне враження.

Він зітхнув:

– Я не питаю імен ваших інформаторів, але ризикну припустити, що головне джерело – жінка. Ба більше, я пішов би далі та сказав, що ця жінка – фігура дуже одіозна. Так?

– У певному розумінні.

Він кивнув:

– Я так і думав. Давидсон мав надзвичайно сильний вплив на жінок, принаймні на таких, як Маріам Маґдалина.

– Я не сказав, що то була Маріам Маґдалина.

– Не сказали. Але я знаю, що то була вона. Розумієте, неможливо контролювати таку націю, як наша, не маючи надійних джерел інформації, пане Теннеле. Так, він дуже впливав на жінок такого типу, а це вже негоже. Коли його заарештували, його люди, про що ви, мабуть, чули, залишили його. Цей набрід, як і слід було чекати, тікав не

озираючись. Ніхто із чоловіків не був присутній на його страті, проте було кілька…

– А Йоан Зеведей, хіба його не було там? – швидко заступився я.

Він насупився:

– Він єдиний. Але це любитель гострих відчуттів, пане Теннеле. І завжди таким був.

– Це правда, що він ваш кузен, Ваше Преосвященство?

– Так, правда, хоча це справи не стосується, – він обдарував мене своєю мертвотною посмішкою. – Знаєте, нема роду без вироду.

– Перепрошую, що обірвав вас. Ви говорили про жінок…

– Так, жінки. От вони всі були там. На страті. І це не тільки дуже сумно, а й неприродно.

– Сумно, це безперечно.

– І неприродно, – додав він твердо. – Що це за релігійне вчення, де жінкам надається така свобода?!

«Гм, слова, гідні справжнього юдея», – подумав я, згадавши, як демонстративно ізольовані жінки в синагогах: маючи делеговане чоловіками право на мовчазну згоду, вони там радше сторонні спостерігачки, ніж парафіянки.

Я сказав:

– Деякі з грецьких культів…

– Саме так! Грецькі вірування! А ми ж знаємо, чим вони є насправді, чи не так? Ліцензована

розбещеність – ось, мабуть, найпоблажливіший епітет для цих вірувань.

– Кажуть, вони дуже поетичні, Ваше Преосвященство, – стримано зауважив я.

– Це сучасне визначення, синонім розбещености. Вони огидні, пане Теннеле, ці грецькі культи. Нечестиві обряди, що супроводжуються мерзотною музикою, – і все це видають за релігію. Огидно!

Я подумки всміхнувся: роль ображеного у своїх моральних засадах юдея він грав блискуче.

– Але навіть ці язичники, – вітіював він, – навряд чи наважилися б відкрито підтримувати стосунки з такою аморальною жінкою, як Маґдалина. Хтива, розпусна істота із жахливою репутацією.

– Однак маю зауважити, Ваше Преосвященство, що вона не справила на нас такого враження. Ми побачили цілком гідну та приємну людину.

Він випростався у кріслі:

– Пане Теннеле, не бачу сенсу обговорювати таку жінку. Її лиха слава говорить сама за себе!

Але я був сповнений рішучости не дозволити йому перехопити в мене ініціативу.

– Як добре ви її знаєте, Ваше Преосвященство! Вам доводилося особисто зустрічатися з панною Маґдалиною?

– Ні. І не маю жодного бажання коли-небудь зустрітися з нею. Відомостей про її поведінку більш ніж достатньо, щоб…

– А от Ісус Давидсон, – перебив я його, – навпаки, знав її дуже добре й прийняв до кола найближчих друзів. Він відвів їй вельми почесне місце.

– Почесне, пане Теннеле? Сумніваюся, що це слово тут доречне. Сама її присутність серед чоловіків була далеко не почесною.

Він сидів тепер дуже прямий і високий: суддя на прокурорському кріслі з важким тягарем на плечах незаперечного права судити. І я подумав: «Ось таким, мабуть, і Давидсон бачив тебе, коли ти рано-вранці в п'ятницю зачитував йому смертний вирок».

І я сказав:

– Не можу погодитися з вами, Ваше Преосвященство. Вислухавши її повідомлення про…

– О, благаю, – ображено вигукнув він, – не впадаймо в наївність! Коли дванадцять здорових і міцних чоловіків, причому деякі з них одружені, залишають свої домівки та блукають дорогами, і коли в їхніх мандрах до них приєднується аморальна жінка з лихою славою – коли таке відбувається, пане Теннеле, можна зробити певні висновки, і вони будуть абсолютно однозначними.

Я бачив слину, що висихала на його губах, і знав, що він милувався собою. Було щось ненормальне в його здатності миттєво переходити від захопленого речитативу про месіанські мрії до відверто каральної атаки на жінку, якої він не

бачив на власні очі. Він нагадав мені одного психопата, який, скоївши особливо звіряче вбивство, прийшов додому й цілу годину ніжно сюсюкав зі своєю канаркою.

– Я прошу мені вибачити, пане Теннеле, – мовив він з добре зіграним засмученням, – але ж я попереджав вас, чи не так, що дискусія про Маріам Маґдалину навряд чи виявиться корисною. Чиста правда: що глибше розслідуєш справу Давидсона, то непривабливішою вона стає.

Я сказав рівним голосом:

– Мене хвилює не наявність користи, Ваше Преосвященство. Мене хвилює відсутність милосердя.

Його сердиті очі холодно блиснули, зустрівшись із моїми:

– Ну годі, пане Теннеле, я не можу дозволити вам повчати мене щодо мого обов'язку. Я бачу, що ви людина з добрим серцем. І це вам робить честь. Милосердя є одним з дарів Божих, і це вельми цінний дар. Але милосердям не можна прикривати зло як ширмою. Милосердя, пане Теннеле, не потурає аморальности. Це радше властивість розуму, яка робить нас здатними засуджувати зло, не відчуваючи ненависти до того, хто чинить це зло. І не буде немилосердним назвати Маріам Маґдалину аморальною жінкою, оскільки так воно і є.

– Я можу лише повторити, що на нас вона справила інше враження. І, до речі, я схильний

ставитися дуже й дуже серйозно до її заяви про те, що вона бачила Давидсона й розмовляла з ним учора вранці.

Каяфа зітхнув:

– Ви маєте право так думати. Але мушу висловити своє розчарування, пане Теннеле, що така інтелігентна людина, як ви, до того ж досвідчений журналіст, воліє вірити словам виконавиці непристойних танців, яка доєдналася до ватаги волоцюг, – він спробував надати останнім словам максимально презирливого та зневажливого звучання, – а не зваженому та, я б сказав, кваліфікованому судженню пана Пилата й моєму також. – Він простягнув руки в закличному жесті, який, мабуть, слід було сприймати як звернення до людства, що сидить біля телеекранів. – Політичні та релігійні наслідки її заяви про те, що вона нібито бачила Ісуса, непередбачувані, пане Теннеле. Генерал-губернатор і я це розуміємо. Вірю, що ви також не можете цього не розуміти. Але чи розуміє це вона, пане Теннеле? Чи здатна вона зрозуміти це, вона – неосвічена, темна жінка, яка потопає в гріхах?

– Вона не стверджує, Ваше Преосвященство, що вона це розуміє, – різко обірвав я. – Вона просто впевнена в його воскресінні. І якщо воно дійсно було… то я дуже сумніваюся, щоб ви чи пан Пилат змогли б знайти визначення, політичне чи релігійне, у яке можна було б умістити цю подію.

Каяфа похмуро кивнув:

– Те, що ви кажете, пане Теннеле, – а ви тут маєте рацію, – тільки підтверджує, що воскресіння – це щось неможливе!

– Так, щось неможливе, – сказав я. – Або… диво?

Він гнівно стиснув губи й підняв брови. Ми затримали його такого кілька секунд великим планом і потім, саме тоді, коли він хотів заговорити, перевели камеру на студію. Це було необхідно для ефекту, який, я сподівався, залишиться в пам'яті глядачів: чоловік, спантеличений чимось зовсім для нього несподіваним, приголомшений появою у справі нового аспекту – дива, яке він, як священник, мав би враховувати від самого початку. Але цей аспект він так і не зміг узяти до уваги.

Розділ одинадцятий

В офіс Каппера ми повернулися відразу після четвертої. Секретарка принесла нам каву, і першу чашку я випив майже одним ковтком. Кава була міцною та запашною – вона влила в мене порцію енергії після виснажливої розмови з Каяфою. Мене, геть позбавленого толерантности до лицемірних служителів культу, інтерв'ю з Каяфою вщент спустошило. Я налив собі ще чашку та спробував розслабитися.

– Як він тобі? – запитав Каппер.

– Каяфа? – мене пересмикнуло. – Важка людина, м'яко кажучи.

– Чи то брила льоду, чи то галон оцту, – озвався Ґреґ, трохи подумав і додав: – з домішкою жовчі.

– Так, схоже. Якби ми під'єднали його до детектора брехні, то за п'ять хвилин у Палаці повибивало б усі запобіжники.

Каппер ствердно кивнув:

– А загалом тобі вдалося його розколоти?

– Не так щоб дуже. Але за допомогою нехитрого монтажу можна зробити так, ніби я зміг.

– Як гадаєш, він стурбований? У сенсі через Давидсона.

– Як на мене, він намагається не турбуватися. Він оприлюднив заздалегідь заготовлену байку про викрадення тіла, зробив короткий історичний екскурс в теорію юдейської релігії та продав Пилата. Останнє він зробив легко та без напруження.

– Знаючи Пилата, це неважко було зробити.

– Зовсім неважко. Усе, що його зараз непокоїть, – змусити населення проковтнути це. – Я закурив. – Скажу тобі, Ніку, що мене вразило: він з незрозумілою нещадністю накинувся на Маґдалину.

– Що тут незрозумілого? – здивувався Каппер. – Він же високоморальний служитель культу!

– Він покидьок на всі двісті відсотків! – люто випалив Ґреґ.

– І це теж. Ці два поняття зазвичай ходять парою, – Нік відкинувся в кріслі, заклавши руки за голову. – Гаразд, а чим ти зараз заклопотаний, Кассе? У тебе достатньо матеріалу для передачі?

– Не знаю. Сумніваюся. Але й не бачу, що ще можна зробити. – Я спостерігав, як секундна стрілка настінного годинника над його столом стрибала по колу. Так завжди в нашій справі: нам постійно бракує часу, щоб належним чином закінчити роботу. Мали б ми ще двадцять чотири години – можна гідно оформити й відшліфувати всі ці матеріали. Але в мене залишалося всього п'ять годин на роботу з камерою. Єдина втіха – моя вечірня програма випередить офіційну заяву Каяфи, яка з'явиться тільки в ранкових газетах.

– Біда в тому, Ніку, – сказав я після роздумів, – що ми у своїй програмі не можемо представити жодної респектабельної людини, що стояла б на боці Давидсона.

Каппер ковтнув кави:

– І це тебе непокоїть, Кассе?

– Не мене. Це стурбує глядачів. І може їх відштовхнути. Якби Маґдалина була щасливою заміжньою жінкою з трьома дітьми й чоловіком, який працює в банку, – це докорінно змінило б справу. А так, знаєш, хай би як вони хотіли їй повірити, усе одно сумніватимуться.

– Через її професію?

Я кивнув:

– Ти знаєш, що це за люди – наші телеглядачі. Вони обманюються, вважаючи себе прогресивними й неупередженими, а насправді це затяті реакціонери, як і годиться обивателям. Вони ловитимуть кожне її слово, але ні на мить не забудуть, що вона – екстанцівниця кабаре.

– А Каяфа? Що вони подумають про нього, як гадаєш?

– Вони зненавидять його самого, – стомлено сказав я, – але повірять йому беззастережно, цілком і повністю. Їхні голови, як комп'ютери, запрограмовані на те, що священник завжди говорить істину. І якщо Каяфа каже, що Маґдалина – пропаща жінка, а Давидсон – мертвий єретик, то саме цьому вони й повірять.

– Це ще не найгірше, – сказав Каппер. – Мені Його Преосвященство подобається не більше, ніж тобі, Кассе, але ти маєш визнати, що його доводи абсолютно слушні.

– О так, вони слушні! – розлютився я. – У цьому-то й проблема. Вони надто слушні, надто розумні!

Каппер підібгав губи:

– Якщо вони повірять йому, це допоможе нам уникнути багатьох серйозних неприємностей.

– Слухай, – сказав я, – та він же бреше! Усе це нісенітниця про п'яну охорону й викрадення

тіла – це ж усе брехня, Ніку. Хоч би що трапилося біля могили вчора вранці, одне я можу сказати напевно: не було там жодних розкрадачів могил, принаймні в радіусі ста кілометрів!

– Можливо, й не було. Але це досить гарне розв'язання проблеми. Жодної невизначеності наприкінці. Жодних фокусів-покусів. Може, це й не зовсім коректно, але принаймні має сенс.

– Хочеш сказати, що воскресіння не має сенсу?

Він пересмикнув плечима:

– А хіба має?

Я потер обличчя долонею – суха шкіра саднила, очі пекло від втоми.

– Ти досі вважаєш, що я помиляюся?

– Я не знаю, Кассе. Я просто не знаю. З теорією воскресіння ти переступив межу. Це вже не робота над репортажем. Це стало справою, яку ти хочеш виграти.

Висловлена таким чином думка, звичайно, не дуже мені сподобалася, але проігнорувати це я не міг. Я починав роботу з бажанням чесно розповісти про Давидсона – тобто об'єктивно, з різних боків розглянути цю подію. Мене покорчило від ввічливого цинізму Пилата, не сподобався спосіб, за допомогою якого спекалися Давидсона: відправили його на шибеницю, попередньо зганьбивши, і швиденько затягнули зашморг. Усе, що я хотів зробити на цьому етапі, то це відшукати щось

добре, що можна було сказати про Давидсона: адже він керувався мотивом більш піднесеним, ніж банальне прагнення політичної влади. У бесідах із Закхеєм і Маґдалиною я знайшов цей мотив – ідеалістична концепція нового суспільства, заснована на винятковій турботі про простих людей. І слухаючи їхні розповіді про це, спостерігаючи за ними й бачачи, як усе це оживає і стає реальністю в них самих, я непомітно для себе почав бажати, щоб це було правдою.

І якоїсь миті я відчув, що маю зробити вибір не просто між Пилатом і Закхеєм або Каяфою і Маґдалиною, а між двома світами, які вони уособлювали. Між світом, який я знав і в якому жив – високопробним політичним механізмом брехні й корупції, з владою, що тримається на насильстві, – і світом Давидсона, який він обіцяв своїм послідовникам. Тепер, борючись із напругою і втомою, я казав собі, що якби я повірив, що Давидсон ожив, то лише тому, що я повірив у реальність його світу, який мимохідь побачив у непохитній світлій упевненості Закхея та в глибокій зворушливій щирості Маріам Маґдалини.

Каппер пильно спостерігав за мною.

– Якщо поглянути на все об'єктивно, – промовив він нарешті, – то перше, що ти маєш визнати, – у тебе немає нічого, схожого на достатньо переконливе свідчення.

«Як багато потрібно свідчень, щоб вони стали переконливими? – міркував я. – Адже це те, у що або віриш, або ні».

– Уся біда в тому, що ти дозволив втягнути себе в цю справу, – вів далі Каппер. – Я тебе попереджав. Ти повинен стояти вище й осторонь цього, Кассе, зважуючи й роблячи неупереджені висновки. Але ти цього не робиш. Більше не робиш. Ти – всередині цієї справи: переймаєшся, намагаєшся показати її в такому ракурсі, у якому тобі хочеться її бачити. І все через дівчину з вогняним волоссям і її здатність надзвичайно захопливо розповідати свою історію.

– Це не тільки вона, Ніку, – поспішно заперечив я, – є й інші. Закхей, який відмовився від прибуткового бізнесу. Санбаллет, який мовчазно й покірно виконує заповідь: честь мундира понад усе. Никодим і Пилат, які тремтять від страху. Хома Дідум з його розбитим серцем. І тепер оцей холоднокровний диявол Каяфа, який за допомогою брехні щосили намагається викрутитися зі скрутного становища. Усе це, як не крути, складається в дещо! І ти не можеш утекти від цього.

– Я не збираюся тікати від чогось, Кассе. Єдине, що я хочу сказати, – сьогодні ти в жодному разі не повинен категорично стверджувати перед камерою, що це воскресіння. Принаймні не на підставі здобутих свідчень.

Він мав рацію, звичайно. Свідчення не були переконливими. Я опинився в становищі адвоката, який знає, що його підзахисний невинний, але не має достатніх доказів, щоб переконати в цьому присяжних. За таких обставин йому залишається лише одне: розслідувати справу самому! І я наважився на це. Я прочинив двері за межі свого світу й роззирнувся. І мені відкрився новий світ – світ, про який говорив Давидсон. І хоч би що тепер сталося, я вирішив залишити свою ногу в отворі прочинених дверей, щоб не дозволити їм зачинитися.

– Я не можу погодитися, – сказав я.

Каппер важко зітхнув:

– Бодай ти нагло зслиз, Кассе! У нас має бути репортаж, що ґрунтується на фактах, а не передача із серії «очевидне – неймовірне». Гаразд, пройдімося по фактах. Пилат сказав: жодного воскресіння не було. Никодим вторить, що його не могло бути. Каяфа підтримує цю позицію та додає до всіх чуток, причому абсолютно безкорисливо, власне розумне тлумачення. Можливо, це й не зовсім правильне тлумачення, але воно принаймні може акуратно спустити ситуацію на гальмах, доки не буде знайдено єдиного правильного пояснення.

Пилат, Никодим, Каяфа – усі силяться якнайщільніше зачинити двері. Духовенство й держава налякані примарою свободи. Хто ж я такий, порівняно з ними, щоб намагатися втримати двері

відчиненими? І ким, коли вже на те пішло, був Давидсон, який першим ризикнув розчахнути ці двері?

Я встав, перетнув кімнату і, підійшовши до вікна, зверху поглянув на місто. Чи живий Давидсон, як вірить у це Маріам Маґдалина? І якщо так, то де він зараз? Десь тут, у лабіринті стародавніх вулиць, ховається в будинку одного зі своїх друзів? Чи далеко звідси, від Елеонської гори, пробирається путівцями до Назарета й далі на північ? Який має вигляд після трьох днів смерти? І які плани мав, коли, йдучи, передав своїй крихітній групі учнів, що чекатиме їх там, біля блакитних вод Галілеї?

Із цими питаннями нам доведеться зіткнутися, коли їх ставитимуть глядачі. Які відповіді ми зможемо їм дати, коли почнуть дзеленькати телефони та хлине потік листів до редакції? І чи прозвучать ці відповіді хоча б наполовину так переконливо, як чітке коротке пояснення Каяфи?

Унизу піді мною, біля Яффських воріт, вишикувалася довга черга до міжміських автобусів, що вирушали до Вифлеєма, Каріота й Вірсавії. Люди терпляче стояли під полуденним сонцем із сумками та кошиками. Чоловіки, які їдуть додому після роботи, матері з дітьми, фермери, які відстояли день на ринку й повертаються до клопотів, що чекають на них удома. Скрізь у світі, усюди є такі самі люди, що стоять у черзі на автобус. Що вони

подумають сьогодні ввечері, коли сидітимуть перед своїми телевізорами? Як вплине на них звістка, що в Єрусалимі минулої п'ятниці опівдні повісили Бога, а тепер, воскреслий, він розмовляє зі своїми послідовниками десь у Тиверіаді?

У тіні баштової брами припаркувався армійський бронетранспортер: його спарені кулемети насторожено вдивлялися в небо. Гарматна обслуга сиділа, розвалившись, у затінку: міцні вишколені хлопці в польовій формі кольору хакі та чорних беретах із сірими тканинними стрічками. Я спостерігав, як вони розмовляли й курили – самовпевнені у своїй юнацькій зарозумілості, такій далекій від похмурого терпіння людей, які стояли в черзі. Я подумав про величезну військову силу, яку вони уособлювали, і в мене з'явилося запитання: яку армію Бог в особі людини, що повстала з мертвих, міг би протиставити римським легіонам? Я згадав Закхея, що сміявся, закинувши голову, посеред тихої вулички, Хому Дідума, що зіщулився в кріслі під студійними юпітерами, і світлу, вразливу у своїй наївності Маґдалину. «Ми живемо давньою мрією про свободу», – сказав мені Никодим. Чи могли б чоловіки й жінки, подібні до них, тріумфувати там, де Рим зазнав поразки, і побудувати суспільство, що спирається не на танки й ракети, не на страх перед колонами хлопців у формі, а на любов, свободу й доброту? Якщо люди, подібні до Пилата

й Каяфи, примудрилися вбити Бога, то чи міг Бог, оживши знову, їм теж дати життя – так само як і всім людям? Чи міг він визволити нас із пастки, у яку ми самі себе заманили, і звільнити всіх нас?

Тим часом солдати затоптали недопалки й полізли в бронетранспортер. Розвернули кулемети, спрямували дула в землю, заревів мотор – і потворний «засіб пересування» поповз під ухил на своїх металевих гусеницях і загуркотів униз по дорозі, прорізаючи своєю тінню чергу на зупинці, як косою. Я простежив, як «воно» зі скреготом зникло за рогом у блакитному серпанку відпрацьованих газів, і напівзабуті рядки зі старої єврейської поеми спливли в пам'яті: «Господи, врятуй мого коханого, мого коханого від левів».

– Марно все це, Кассе, як гадаєш? – Каппер стояв біля мене, і його слова прозвучали відлунням моїх думок.

– Я вважаю, що Маґдалина таки бачила його, – уперто сказав я.

– Ну і продовжуй собі так вважати, – м'яко сказав Каппер. – Але сьогодні ввечері дій напевно, гаразд? Немає потреби сьогодні робити висновки. Дозволимо глядачам вислухати обидві сторони, і нехай вони вирішують.

Це була слушна порада: розумна, надійна, строго за сценарієм. Ба більше, це було моє кредо, якого я дотримувався у своїй роботі: неупереджено,

об'єктивно, відсторонено – правило, якого я хотів дотримуватися й у цій історії. Я спостерігав, як світло змінювалося й густішало над дахами будинків, і втомлено запитував себе: чому ж тепер я не хочу дотримуватися цього правила?

Коли я повернувся до Каппера, на його худорлявому інтелігентному обличчі блукала загадкова напівусмішка, а очі благали мене бути розважливим.

– А як ти гадаєш, Ніку? – спитав я, роблячи останню спробу. – Не як продюсер, а як людина. Що ти насправді про це думаєш?

Його усмішка моментально зів'яла, і я помітив крихітну іскорку сумніву в його очах. Чи це була досада? Потім він усміхнувся й плеснув мене по плечу:

– Гадаю, тобі треба подрімати кілька годин, Кассе. Ти підготував чудову програму. Ти ж не хочеш зіпсувати її своїм виснаженим виглядом? Хіба ми можемо допустити, щоб клієнти стали скаржитися, що ти постав перед камерою як воскреслий небіжчик?

Гадаю, це був єдиний раз, коли Каппер сфальшував.

Я не став заперечувати проти відпочинку:

– Гаразд, Ніку. Але тобі слід було вибрати більш вдале порівняння. Цього разу.

Розділ дванадцятий

Каппер зателефонував до студії під час прокручування сюжету з Каяфою та повідомив, що Патрос погодився дати додатковий час.

– Скільки? – запитав я.

– Чотири хвилини.

– Це ж мізер.

– Я знаю, Кассе, але це все, що я міг зробити. Знав би ти, скільки я крови собі зіпсував, щоб отримати бодай це.

– Спасибі, Ніку, – сказав я вдячно. Отримати чотири хвилини від Патроса – нечувана розкіш. – А що в них іде на римському каналі після нас?

– Іспанська музика. Фламенко. Двадцять п'ять хвилин.

– У записі чи наживо?

– У записі. Та ще й повтор.

Це була просто неймовірна удача. Якби після нашої передачі в програмі було щось політичне чи спортивне, Патрос викинув би нас з ефіру без вагань. Але музична передача – це щось зовсім інше. Патросу, як то кажуть, ведмідь на вухо наступив, та й узагалі він був байдужим до музики. Саме тому в нас з'явився шанс, що, якщо нам не вистачить чотирьох хвилин, він дозволить узяти ще трохи часу. Потім, звісно, здере з нас шкуру, однак програму не зупинить.

– Чудово, – зрадів я. – Трохи скоротимо й ризикнемо. Дідум після цього. І на завершення – Клеопа. Гаразд?

– За Дідума, на додачу до Каяфи, доведеться відповідати, Кассе.

– Я знаю. Але якщо чесноти цього Клеопи бодай частково відповідають тому, що ти мені казав, він і буде нашою відповіддю. Свідок-очевидець, до того ж респектабельний. Це те, що нам потрібно.

– Ну-у, я не знаю, – із сумнівом промимрив він.

Ми досить ретельно пропрацювали фінальну частину – до та під час перегляду фільму цього вечора. Як і завжди, це нагадувало роботу в частково зруйнованій клініці для нервовохворих, де всі поголовно страждають на гостру параною. Чоловіки з навушниками на головах кричали своїм невидимим помічникам. Техніки-освітлювачі – це сумнозвісне плем'я флегматиків – постійно сперечалися з командою операторів, яка своєю пристрастю проясняти зміст слів жестами поступається хіба що пілотам-винищувачам при розборі польотів. Секретарі асистентів стурбовано прокладали собі дорогу через студію між купами сплутаних високовольтних кабелів. А в самому серці цього хаосу, просто в центрі студії, під сліпучим світлом прожекторів, два техніки в білих халатах роздратовано шурували довгими викрутками в розібраних, як на показ, нутрощах камери № 1.

Здавалися вони при цьому, як глузливо зауважив Каппер, сантехніками, що видають себе за лікарів.

Нагорі, у технічному залі, було спокійніше, але дух параної витав і тут: мерехтіли численні телеекрани, демонструючи одночасно ролики з різними сюжетами нашої програми; дівчата, не відводячи очей від секундомірів, бурмотіли, мов молитву, зворотний відлік, звіряли текстівки окремих частин телефільму; монтажери, оператори, асистенти, диспетчери – кожен робив свою справу, додаючи свою лепту до загальної плутанини. Через нерівномірні несподівані інтервали хтось стукав по динаміку, і тоді гулка какофонія студії стрімко, мов гарчливий тигр, вривалася в кімнату.

Але ми з Каппером звикли до цього та вже давно перестали нервувати. Мабуть, ми навіть вважали це цілком нормальним і по-своєму заохочувальним явищем. Ми зручніше влаштувалися із чорновим варіантом сценарію, закурили й розпочали роботу.

– Першим буде Пилат, – впевнено сказав Каппер. – Краще починати з відчуттям міцної основи під ногами, хай які химерні польоти фантазії ми дозволимо собі після цього. Потім армійський хлопець, як там його, постійно забуваю?

– Майор Санбаллет, – підказала йому секретарка.

– Так, він. Потім… дай-но гляну… Никодим? – він скинув брови й подивився на мене.

– Никодим наступний у будь-якому разі, – спокійно погодився я.

Він кивнув:

– Потім Закхей: починає діяти на твоєму боці, так би мовити. І після нього, навіть не знаю, на що він годиться, наш друг Дідум.

– А хто діє на твоєму боці? – усміхнувся я.

– На боці здорового глузду, так буде точніше, – сказав він з м'яким докором і перевірив свій список: – Залишаються Маґдалина та Каяфа. Я б цей порядок і зберіг.

Я енергійно замотав головою:

– Перший – Каяфа. Останнє слово я хочу залишити за Маґдалиною.

– Вибач, Кассе. Я не можу цього прийняти. Хай би яку неприязнь я до нього відчував, але Каяфа – Первосвященник!

– А як це стосується нас?

Він терпляче зітхнув:

– Хай би що ми думали про людину, та ми зобов'язані, згідно із загальноприйнятим етикетом, поважати її статус. Почавши з Пилата, як представника держави, ми, це ж зрозуміло, повинні закінчити Каяфою – представником духовної влади.

– О, заради Бога, Ніку! – благав я. – Не варто гаяти часу на протокол, ухиляючись від суті справи. Моє завдання – подати цю історію настільки переконливо, наскільки це можливо, а не…

– А моє завдання – зробити те мале, що я можу, аби завадити тобі виставити себе повним ідіотом!

Тут раптом щось голосно заволало в нас над головами, і ми сиділи, сердито витріщаючись один на одного. Ефект від кількох годин сну, які мені вдалося вихопити, почав випаровуватися. Я знову відчув, як у тіло повертається втома, подібно до того, як повертається висока температура, терпляче перечекавши тимчасове полегшення від чотирьох таблеток жарознижувального. І лише присутність секретарки Каппера не дозволяла мені втратити самовладання.

Тому я сказав стримано:

– Можливо, це твоя думка. Але точно не моя.

– Слухай, Кассе! – скипів він, і я почув, яким неприкритим гнівом затремтів його голос. – Це не лише питання протоколу. Це презентація всього, що ти зробив. Якщо ти поставиш Каяфу вперед, одразу за Дідумом, то можеш забути про ефект, який могла б зробити Маґдалина. – Він почекав, чи я не скажу чогось у відповідь. Але я лише похитав головою. – Пам'ятаєш, ти сам казав, що вона не респектабельна. Ти просто зобов'язаний дати їй висловитись, перш ніж Каяфа почне шльопати про неї губами. Це твоя єдина надія.

– Ти жартуєш, – сказав я. – Ти чудово знаєш, що, якщо він виступить останнім, – а це визначальна позиція! – він змішає її з брудом.

– Вибач. Але з такою імовірністю тобі доведеться змиритися.

Ми ще довго сперечалися, але, зрештою, проти власної волі, я погодився, запропонувавши остаточний варіант:

– Ось гарний розклад, Ніку. Маґдалина слідом за Закхеєм, наче йому на підтримку. Потім іде Каяфа – своїм тлумаченням згладжує всі кути, майстерно розставляючи все на свої місця. Далі Дідум, який благовістом похоронного дзвону знову розтривожить їхні душі. І, нарешті, Клеопа, респектабельний, як згорнута парасолька, змусить їх зосередитися і зробити висновки.

Я примружився, дивлячись поверх кавалькади вогнів на слабкий блакитний відблиск, що відбивався від звуконепроникного вікна продюсерської кабінки, і намагаючись побачити в ній Ніка, чий голос я чув на іншому кінці дроту.

– Як на мене, ти йдеш на невиправданий ризик, – різко сказав він. – Звичайно, цей хлопець, Клеопа, – цілком порядна людина. Але ж ми його не знаємо. Якщо він не виправдає надій, або якщо в Патросі прокинеться кровожерність і він «заріже» нас, тоді ти пошиєшся в дурні. Сподіваюся, ти це усвідомлюєш?

– Так, Ніку, – сказав я. – Цілком усвідомлюю.

Я почув його зітхання: «Добре».

– Дякую.

– Нема за що. – Його голос звучав стомлено й дуже чемно. – Тільки не чекай від мене ентузіазму із цього приводу. Не треба. Я знаю тебе надто давно, щоб отримувати задоволення від споглядання того, як ти здійснюєш професійне самогубство.

– Ну, навряд чи це призведе до аж такого драматичного фіналу, – сказав я і запізніло схаменувся, що цитую Маґдалину. Але Нік уже повісив рурку.

Асистент режисера подав мені сигнал, що сюжет з Каяфою добігає кінця. Я підсунув своє крісло, зручно сперся на стіл і вдивився в обличчя Первосвященника, що заполонило екран. Мені було приємно переконатися, що вираз його гидливої неприязні насамкінець, як я й припускав, можна було з однаковим успіхом витлумачити як здивовану розгубленість.

Я взяв свій текст і поглянув у бік камери:

Диво? То, може, це і є відповідь на загадку? Його Преосвященство пан Первосвященник дав нам докладний і гідний довіри звіт про події вчорашнього ранку. І це саме те, що ми очікували від нього з огляду на його досвід і професійну підготовку. Ми всі повинні бути вдячними, що питання віросповідання в цій неспокійній провінції імперії впевнено контролює такий чудовий керівник, як пан Каяфа.

Це один з найдавніших трюків у бізнесі, але досі напрочуд ефективний. До нього вдаються на сільських ярмарках: вибудовують піраміду з консервних бляшанок лише для того, щоб потім її збити. І що старанніше ви її зводите, то радісніше стає на душі від її падіння.

Але, як виявилося, диво – саме те, що він досі не готовий прийняти. Чи могло так статися, що його почуття відповідальности за духовний добробут нації, яке вимагає від нього (а так і має бути!) розв'язання безлічі питань, пов'язаних зі збереженням миру та безпеки в провінції, так-от, чи могло так статися, що це почуття відповідальности виявилося причиною того, що він недогледів можливість дива?

У свідомості простих людей цієї країни чудеса й Ісус Давидсон ідуть пліч-о-пліч. Є, звісно, різниця між зціленням прокаженого й актом воскресіння. Але це лише різниця в ступені. А Давидсон сам неодноразово заявляв про своє воскресіння.

Нам пощастило поговорити з одним з найближчих його сподвижників, людиною, яка чула беззаперечну заяву Давидсона, що він повернеться після своєї смерти. Ім'я цієї людини – Хома Дідум.

Дідум з'явився на моніторі – згорблений і жалюгідний. І глухим безбарвним голосом зробив своє руйнівне зізнання: «Мені нічого приховувати. Він мертвий, і все для мене скінчилося».

Поруч зі мною коротко брязнув телефон. Я взяв рурку.

– Надихає, чи не так? – уїдливо мовив Каппер. – Я сподіваюся, ти усвідомлюєш, що робиш, Кассе. Кожне слово цього хлопця забиває черговий цвях у твою труну.

– Залиш це на моїй совісті. Що в тебе з Клеопою?

– Він тут зі мною.

– Добре. Направляй його сюди, гаразд? Я хотів би мати секунд сорок після Дідума – на вступну репліку, а потім ми пустимо Клеопу на екран.

– На горе й на радість, – буркнув Каппер, – поки Патрос не встряне в цю справу.

Це означало, що Каппер подолав поганий настрій і у своїй звичній манері готовий отримувати задоволення. Я поклав рурку, підвівся і пройшов через студію до входу. Секретарка Каппера привела Клеопу та, представивши нас, пішла.

Я провів його до знімального майданчика й посадив у друге крісло, розташоване ліворуч від столу. Умостившись у своєму кріслі, я пильно подивився на нього.

На моє полегшення, він виявився повною протилежністю Дідуму: легкий у рухах, акуратний,

невисокого зросту чоловік у темно-сірому костюмі, білій сорочці та скромній блакитній краватці. З нагрудної кишені піджака визирала біла хустинка, а носи його начищених туфель були трохи тупіші, ніж того вимагала мода. На вигляд йому було далеко за тридцять. Він справляв враження бухгалтера чи молодшого партнера в дещо старомодній, але цілком поважній фірмі. Я підбадьорливо йому всміхнувся: коли ми пустимо його на екран, глядачі побачать людину, якій вони зможуть довіряти, – стримана, респектабельна, доброчесна.

Як і більшість людей, які вперше опинилися під сліпучими вогнями телестудії, він нервував: сидів на краєчку свого крісла й постійно кидав косі погляди на камери. Я волів би переговорити з ним кілька хвилин, щоб розслабити, але інтерв'ю з Дідумом минуло вже більш ніж наполовину, тому часу для цього в мене не залишалося. Доводилося тільки сподіватися, що те, як схарактеризував його Каппер, правда, і що варто мені поставити йому запитання, як він забуде про свої страхи. Дівчина-гример принесла рушник і коробку з косметикою й почала припудрювати йому чоло. Він розгублено глянув на мене.

– Вона просто прибирає блиск з обличчя, пане Клеопо, – заспокоїв я його. – Вона робить це з усіма нами.

– А що ви хочете, щоб я робив? – спитав він.

– Хочу, щоб ви розслабилися та поговорили зі мною. Нехай вас не турбують камери та всі ці люди навколо. Просто уявіть, що ми сидимо за столом десь у затишному місці, випиваємо й обговорюємо новини минулого дня. Ну як?

Він кивнув на знак згоди й навіть усміхнувся, коли дівчина закінчила з його обличчям. Він дивився їй услід, коли вона йшла в напівтемряву студії, з виразом малюка, якого матір вперше в житті залишила в кабінеті стоматолога. Я поглянув на монітор.

– Продюсер казав мені, що ви вчора наче бачили Ісуса Давидсона. Це правда?

Його обличчя відразу ожило:

– Це справді так, розумієте? Ми з кузеном їхали в автобусі. Учора після полудня, майже під вечір, якщо точно. І цей чоловік якраз підсів біля…

Я відчув полегшення, яке сходить на мене:

– Чудово, – зупинив я його. – Але не розповідайте це зараз. Зачекайте, коли ми вийдемо в ефір.

Багато чого залежало від його невідрепетированої, спонтанної оповіді, але я відразу ж перейнявся симпатією до цього славного чоловіка. Хоч би що там було, але ми так далеко зайшли в ризикованій витівці з Патросом, що дюймом більше, дюймом менше – вже не мало жодного значення.

– Як я дізнаюся про це? – занепокоївся він. – Тобто коли мені починати?

– Покладіться в цьому на мене.

Помічник режисера голосно сказав: «Тридцять секунд».

– Відкиньтесь у кріслі та розслабтеся. У вас немає підстав для хвилювання, – сказав я йому, додавши собі напівголосно: – Не те що в декого з присутніх.

– Прошу тиші, – скомандував асистент, і за мить указав на мене пальцем.

Протягом останніх двадцяти хвилин або близько того я підсвідомо прокручував усі можливі варіанти введення Клеопи в програму. Ми не мали часу для добре продуманого вступу, і тут я нічого не міг удіяти, оскільки практично нічого не знав про нього. Не міг я також сказати чогось, що згладило б відчуття безвиході після інтерв'ю з Дідумом, і спокійно й невимушено підвело глядача до протилежної позиції, яку я сподівався зараз запропонувати. Зрештою я вирішив узагалі не коментувати інтерв'ю з Дідумом, а якнайшвидше подати Клеопу глядачеві. Я спрямував погляд на об'єктив камери:

Пів години тому вся ця історія здавалася невизначеною та незавершеною, як, утім, і зараз, але тепер ми маємо додаткове свідчення. – Строго кажучи, я мав сказати «додаткову інформацію», та я навмисно вибрав слово «свідчення» через його належність до судової лексики. Я хотів, щоб

глядачі пройнялися драматизмом ситуації та відчули себе, як і я, залученими в неї. – І ось тут, у студії, з розповіддю про це, пан Симон Клеопа, який прибув із селища Еммаус, що приблизно за сім кілометрів від міста.

Розділ тринадцятий

Я побачив, як на екрані з'явилося його обличчя – маленьке, відкрите, з виразом легкої напруги. Мене вмить охопила паніка. Як міг я дозволити переконати себе поставити у вирішальний момент програми таку посередність? Людину, про яку я нічого не знаю, окрім того, що вона оголосила, ніби бачила Давидсона живим після смерти. Я бачив, як Клеопа неспокійно озирнувся на всі боки, намагаючись сховатися від незмигного ока камери. Я знав, що це боязкість і нервозність, але глядачі могли витлумачити це інакше. Після блискучого самовладання Маґдалини та кам'яної непробивности владного Каяфи це був найкоротший шлях до загибелі. Мені потрібно було терміново вселити в нього хоч крихту впевнености або ж прибрати з екрана.

Я знав: якщо почну ставити йому запитання про нього самого, це тільки посилить його ніяковість. Усе, що я міг зробити зараз, – це відразу ж, без зайвих церемоній, занурити його в гостроцікаве

закінчення його розповіді та сподіватися, що він випливе. Я повернувся до нього:

– Пане Клеопо, чи правда, що ви бачили Ісуса Давидсона живим і неушкодженим в останні двадцять чотири години?

Мій страх одразу відступив, і я вже знав, що ризик окупиться сторицею. Це так, ніби вам довелося стояти перед панеллю з двадцятьма або більше вимикачами та завдяки неймовірно щасливому випадку натиснути на потрібний. Напруга зникла з його обличчя: він прямо подивився в об'єктив камери, його голос прозвучав чітко, а від знервованости не лишилося і сліду.

– Так, – сказав він. – Це щира правда.

– Коли ви бачили його?

– Учора опівдні. А потім іще раз пізно ввечері.

Я витримав паузу, щоб дозволити його словам зависнути в повітрі. Потім продовжив:

– Чи могли б ви розповісти нам про це?

– Так, звісно, – він жваво посунувся до столу: невимушений, сповнений палкого бажання виговоритися. – Ми їхали чотиригодинним автобусним рейсом до Еммауса – мій кузен і я. У місті ми були на святі й узагалі-то планували повернутися додому ще вчора вранці, але затрималися, сподіваючись, що, можливо, з'являться ще якісь новини.

Він був саме таким, яким Каппер описав мені його в телефонній розмові: емоційний, кришталево

чесний, з непереборним бажанням розповісти свою історію. З'явившись на екрані відразу ж за похмурим, охопленим агонією Дідумом, він був саме тією людиною, з якою глядач міг ототожнити себе: інтелігентний приземлений чоловік, вплутаний у щось дивно таємниче, проте здатний зберегти здоровий глузд і тверезість суджень. Дивлячись на нього, я зловив себе на думці, що це було визначено – мабуть, це неминучість, – що він мав зустріти Бога в автобусі.

– Новини про воскресіння, ви хочете сказати? – запитав я.

Він кивнув:

– Так, саме так. Ми, звісно, чули чутки. І, звичайно, були дещо збентежені. Я наполягав на тому, щоб залишитися до сьогоднішнього дня, але моя сестра – а це дуже неспокійна людина – і кузен вважали за краще поїхати додому і, за потреби, повернутися в місто сьогодні вранці.

Це цілком позитивно сприймалося на глядацькому рівні. Двоє чоловіків стурбовано чухають потилиці біля розкладу автобусів, а знервована жінка рветься додому. Не могло бути нічого буденнішого та, як я сподівався, правдивішого.

– Автобус, який рушав о третій п'ятнадцять, був напівпорожній, – продовжував він. – Ми влаштувалися на задніх сидіннях і відразу, певно, вже всоте, почали перебирати події минулих вихідних.

Ми намагалися знайти хоч якесь пояснення всьому цьому, але, на жаль… – Він винувато всміхнувся. – А потім, за півтора кілометра від міста, зайшов цей чоловік, одразу ж попрямував у кінець салону та приєднався до нас.

– Давидсон?

– Знаєте, це дуже дивно, але ми його не впізнали. Ми були його послідовниками майже два роки. Не надто активними, не подумайте. Ми не з того тіста, що Йонсон Петро чи Матвій Левісон. Але ми вірили в нього, слухали його багато разів, а коли він з'являвся десь в околицях Єрусалима, ніколи не втрачали нагоди побачитися з ним. Ми з кузеном не раз розмовляли з ним особисто. Та коли він увійшов у салон автобуса, він здався нам абсолютно незнайомим. – Клеопа з досадою похитав головою, як людина, здивована власною дурістю. – Було щось дивне в його поведінці. Як з'ясувалося, він не мав ані найменшого уявлення про те, що цими вихідними сталося в місті. Він долучився до нашої розмови, і ми розповіли про страту, яка відбулася минулої п'ятниці, і про чутки щодо вчорашнього воскресіння. Із запитань, які він ставив, було зрозуміло, що він навіть не чув про це.

– І що він говорив після вашої розповіді?

– О пане Теннеле, легше сказати, про що він не говорив! Він почав здалеку – від часів Мойсея – і пройшовся по всіх пророках, цитував їх, зокрема

Ісаю, Амоса, і аж до наших днів! Знав усе це як свої п'ять пальців. Незбагненно! Ми дивилися на нього й слухали роззявивши роти. Хочу сказати, що, у певному сенсі, це був знайомий матеріал. Кожен юдей вивчає це, щойно починає ходити до школи, – я маю на думці пророцтва про Месію. Але ця людина…

– Одну хвилину, – перервав я його. – Коли ви говорите «Месія», ідеться про Бога? Чи…

– Так, безумовно. Деякі наші священники, я хочу сказати, учені теологи, впевнений, захочуть оскаржити це. Як правило, вони трактують Месію як Сина Божого. Але я вважаю, що ці поняття абсолютно рівнозначні. Як я вже згадував, ми всі виховані на переказах про Месію. Чули це сотні разів. Але не в такому вигляді, як нам подав цей чоловік. Усі ті пророцтва – найскладніші місця, на вивчення й обговорення яких священники витрачають пів життя, – він просто й логічно поєднав в одне ціле, ніби то були деталі конструктора, з яких він зібрав досконалу конструкцію. Зробив усе раптом таким зрозумілим і неминучим, так, саме неминучим. Особливо це стосувалося воскресіння...

Тепер я дивився на нього вже із вдячністю та з деяким поганим передчуттям. Це була саме та межа, яку не наважився переступити Никодим, пригнічений незворотністю смерти. Навряд чи я міг сподіватися, що хтось, такий непримітний,

як Симон Клеопа, прорветься там, де вчений богослов, член Синедріону, зазнав невдачі. Та якщо він зможе, якщо йому це відкрилося або було дано, тоді відповідь буде одна…

І я сказав, повільно розставляючи слова:

– Я хотів би внести повну ясність, пане Клеопо. Ви стверджуєте, що воскресіння є невіддільним атрибутом пророцтв про Месію?

– Це їхня кульмінація. Завершальна, чудодійна частина, яка й надає сенсу всьому іншому в цьому світі, – він зробив жест рукою, ніби намагався охопити весь світ. – Месія приходить, але ніхто його не впізнає. Ніхто його не прагне. Він анітрохи не схожий на того, кого ми чекаємо. І замість коронувати його на Царство, ми страчуємо його. Ми не знаємо, хто він, тому позбуваємося його, точніше, намагаємося позбутися. Але Месія – переможець смерти! І на третій день він повертається, щоб установити своє Царство.

«Месія – переможець смерти!» Ці самі слова мовив і Никодим. Але для нього вони були остаточним доказом того, що Давидсон не був – не міг бути – Месією. «Месія не може померти» – ось те, що він тоді сказав. І оскільки в його уявленнях про Месію не було смерти, звідки було взятися воскресінню?

Я сказав:

– Але якщо Месія – переможець смерти, то як же він може померти?

– Поки він не зустрінеться віч-на-віч зі смертю, – запитанням на запитання відповів Симон Клеопа, – як він може її перемогти?

Я згадав тривогу Никодима й іскри страху в колючих очах Первосвященника. Чи не було це запитанням, на яке вони боялися відповісти? Гостре, вимогливе запитання, яке зводило нанівець усю їхню теологічну софістику?

– Ось так він пояснив нам усе там, в автобусі, – сказав Клеопа після паузи. – Оскільки Месія має врятувати людей, він зобов'язаний розділити з ними не лише акт народження, а й акт смерти. Він має померти, як помирають усі люди. Ми не можемо стати учасниками його Царства, доки він не візьме участи в нашій смерті.

– Але невже, – запитав я більше для глядачів, ніж для себе, – йому так уже треба було вмирати? Якби він був Месією, хіба не міг би скористатися своєю могутністю, щоб уникнути смерти?

Він заперечливо похитав головою:

– Ні. Це те, що кажуть вони, його вороги в Синедріоні: «Якщо ти Син Божий, спаси себе сам».

– Думка здається мені розумною.

– О, звісно, він міг би це зробити. Поза всяким сумнівом. Але як це нам допомогло б? Я хочу сказати, що коли б настав час нам помирати, то факт, що він опівдні минулої п'ятниці, останньої хвилини, уникнув смерти, не мав би для нас

жодного значення. Не можна перемогти смерть, уникнувши її, пане Теннеле. Перемогти її можна лише прийнявши, а вже потім вирватися від неї знову до життя. І тільки тому, що він це зробив, ми тепер можемо не боятися смерти.

Він вимовляв слова перед камерою з простодушною гідністю, так невимушено і так подомашньому, що здавалося, ніби він у сімейному колі переглядав новини в газеті й уголос їх коментував. У мене з'явилося дивне відчуття, що ми помінялися ролями: ніби це він інтерв'ював мене, а не я його. Я потайки глянув на годинник і сказав:

– І поки він усе це пояснював, ви все ще не впізнали його?

Клеопа кивнув:

– Аж поки не приїхали в Еммаус. Він сказав, що піде в Назарет, але мій кузен умовив його зайти до нас додому. «Чим багаті, тим і раді, – мовив двоюрідний брат, – ласкаво просимо розділити це з нами». І він увійшов з нами в дім. Там це і сталося.

– Що саме сталося там, пане Клеопо?

– Ми впізнали його. За вечерею. Ми сиділи за столом, готуючись розпочати трапезу. Мій кузен запросив його як гостя прочитати молитву. Це наш звичай, як ви, мабуть, знаєте. Отож він узяв хліб, благословив і переломив його. І цієї миті ми глянули на нього та впізнали, зрозуміли, хто це.

– Ісус Давидсон?

– Так. Ісус Месія. Він був мертвий і ожив. Він є від віку благословенний!

Його переконаність не викликала жодних сумнівів: очі збуджено горіли, та й усім своїм виглядом він випромінював щастя.

– Ви цілком упевнені в цьому?

– Абсолютно.

– Може, гра світла? Якась знайома інтонація в голосі? Або далася взнаки втома після напруженого дня?

Я засипав його стрімким потоком припущень. Але це мало такий самий ефект, як від намагань загатити річку, кидаючи в неї сірники. Він жестом відмахнувся від усіх моїх припущень:

– Ви можете називати це, як вам заманеться, – сказав він, – це мене не хвилює. Я знаю, хто це був. Ми сиділи з ним поруч – так само як зараз із вами, і спостерігали, як він переломлює хліб. І це був Ісус. Ані тіні сумніву щодо цього. То був Ісус!

Я кивнув:

– І що сталося потім?

– Він зник, – дещо розгублено, але без містичного трепету промовив він. – Щез. Щойно був тут, подавав нам хліб. А за мить його не стало, – він збуджено засміявся. – Ось тут можна говорити про наш панічний стан. Ми кинулися з дому, найняли машину в місцевому гаражі та стрімголов помчали назад, сюди, у місто. Вечерю залишили на столі,

мою сестру в тривозі й буквально полетіли. – Його обличчя сяяло у світлі прожекторів. – О, що то була за подорож! Ми ледве встигли проскочити у ворота до комендантської години, під'їхали до будинку, розплатилися з шофером, і обидва стрімко збігли нагору, щоб повідомити всім іншим.

– І як вони відреагували?

– Та це був грім серед ясного неба! Вони всі були там, у світлиці, і вечеряли. Ми увірвалися, як ураган, і випалили, що бачили його. – Він розкинув руки й округлив очі, зображуючи їхній подив. – Треба було бачити їхні обличчя! Неймовірно!

– І вони повірили вам?

– Ну, більш-менш. Хтось – так, повірив. Хтось не був певен. Утім, це вже не має значення. І поки ми все ще перебували в центрі уваги, переказуючи знову і знову побачене, увійшов він.

– Ви хочете сказати – сам Давидсон?

– Так. Двері були замкнені, але він увійшов. Просто крізь стіну!

– Як привид?

– Привид? О ні! Хоча це те, що вони спершу подумали. Я ще ніколи не бачив стільки переляканих облич. Деякі жінки навіть заверещали від страху.

– Ну це зрозуміло.

– Так, звичайно. Він також зрозумів це. Простягнув до нас руки та сказав, щоб ми доторкнулися

до нього: «Дух не має плоті, кісток і крови, – сказав він. – Доторкніться до мене. І повірте, що це справді я».

– Це їх переконало?

– Безумовно. Але навіть після цього ми не переставали дивуватися. Я хочу сказати, що все виявилося надто прекрасним, щоб бути правдою. Але він розумів нашу розгубленість і, побачивши на столі залишки вечері, сказав: «Дайте мені трохи риби!» Хтось подав йому тарілку й виделку, і він стояв біля столу та їв рибу – повільно, ніби насолоджуючись смаком їжі.

– Цікаво, – мені знадобилися зусилля, щоб вимовити це спокійно. Напруга в мені наростала по спіралі, у міру того як я переймався збудженням Клеопи. Я сказав собі, що навіть Патрос не зміг би відмахнутися від цього почуття.

– І не кажіть мені про духів, – сказав він зі щирою зневагою. – Духи не стоятимуть біля вас і не вечерятимуть із вами.

– Це правда. З іншого боку, люди не з'являються і не зникають крізь стіни, чи не так?

Але він був готовий до цього каверзного питання, як був готовий весь цей час відповідати з такою простою та водночас руйнівною логікою.

– Звичайні люди – ні. Такі, як ми з вами. Але ж він – Бог, пане Теннеле! Він не зв'язаний ні часом, ні місцем, як ми. Він – це свобода. Дорога, що веде

нас туди, до іншого боку смерти, – Цар у тріумфі своєї слави. Хіба ви можете вважати його звичайною людиною?

– Ні.

– Я хочу сказати, що це не суперечить доводам розуму. Він не був би Богом, якби був схожий на нас у всьому. Як ви гадаєте?

– Гадаю, так.

– Я чув, як він говорив, і бачив, як він їв. І я знаю, що це був він, пане Теннеле. А ще я знаю тепер, що хай би де люди сідали за стіл, він буде там, серед них.

Я дивився на нього з глибокою повагою. Він зробив значно більше, ніж я міг сподіватися. Він посів провідне місце в програмі та впевнено утримував його. Усе, що мені залишалося тепер, – це розпрощатися з ним і якнайшвидше закінчити передачу, поки враження, яке він справив, ще свіже в пам'яті глядача. Найнадійнішим способом було б просто подякувати йому, поставивши на цьому крапку. Але я так багато поставив на нього, і він повернув мені все з таким надлишком, що я вирішив іще раз випробувати долю.

Я сказав:

– Пане Клеопо, влада ставиться до цього дуже серйозно. Ви бачили патрулі на вулицях. Ви знаєте про комендантську годину. Чи не відчуваєте ви страху, ну хоч трохи, з приводу того, що може

статися з вами після вашої сьогоднішньої відвертости тут, у студії?

Він глянув у камеру, його обличчя було спокійне.

– Так, певною мірою боюся. Я хочу сказати, що ніколи не був одним із тих, хто рветься в герої. Я звик триматися в тіні. Але зараз для мене це вже не має жодного значення. Знаєте, найгірше, що вони можуть вигадати, це вбити мене. Але тепер смерть не такий уже важливий фактор. Він довів це з усією очевидністю. Смерть – це не кінець, вона лише початок. Аж до вчорашнього ранку ми жили неповним життям. Люди, подібні до нас із вами, живуть наполовину! А тепер… О, тепер усе інакше. Він воскрес! А якщо він воскрес, оживемо й ми. По-справжньому оживемо вперше за всю історію людства! І знаєте, що я вам скажу, пане Теннеле? – його голос звучав спокійно та впевнено. – Це схоже на нове народження. Так, ось що це таке: народитися наново!

Розділ чотирнадцятий

Я кивнув йому й повернувся до камери для висновку. Тепер я мав поспішати. Якщо вірити годинникам у студії, ми перебрали навіть додатковий час майже на сім хвилин.

– Ось такі справи, – сказав я. – Ось така дивовижна картина вчорашніх подій у давній столиці Юдеї – картина настільки повна, наскільки ми змогли її вам подати. Чи дійсно Ісус Давидсон повернувся від смерти до життя? Чи був він звичайним фанатиком – молодий чоловік, одержимий релігійною ідеєю та який не знається на політиці, – чи він справді Бог?

Куточком ока я побачив, як двері в студію відчинилися та ввійшла секретарка Каппера.

За офіційною версією Резиденції генерал-губернатора й Палацу Первосвященника, це просто небезпечна чутка, яку поширює група розчарованих людей, що викрали тіло з могили в останній відчайдушній спробі втримати позицію свого лідера…

Секретарка наполегливо нашіптувала щось режисерові. У руці вона тримала аркуш і показувала в мій бік. Депеша від Патроса? Але Каппер, звичайно, не дозволить нас зупинити: принаймні дасть мені можливість спокійно завершити програму.

…Але кількість простих людей, чоловіків і жінок, які тріумфують сьогодні, тому що вони

бачили його, говорили з ним і переконані, попри погрози й заборони, що він живий, невпинно зростає…

Я бачив, як режисер знизав плечима й узяв папір із рук секретарки. Він швидко пройшов до знімального майданчика і став біля мого столу, поза кадром.

…Для цих людей, яким і на думку не спаде переслідувати якісь корисливі цілі, ці чутки – зовсім не чутки. Для них це в найточнішому значенні слова – Божа істина!

Режисер поклав складений аркуш на стіл і легким рухом пустив його до мене гладкою поверхнею. Я підхопив і швидко глянув на надруковані через подвійний інтервал слова, які спершу затанцювали в мене перед очима, зливаючись в одну нечітку пляму, – а потім, коли їхній зміст дійшов до мене, раптом виразно окреслилися в думках.

Я глянув угору, у камеру:

– Щойно в студію надійшла телеграма. Я зачитаю її:

Двоє ізраїльських солдатів заарештовані в кабаре в Старому Кварталі пів години тому.

Їх звинувачують у зловживанні алкоголем і порушенні громадського порядку.

Вони заявили, що є гвардійцями, які охороняли могилу Давидсона. В обох виявлено значні суми грошей. Затримані пояснили, що гроші вони отримали від секретаря Первосвященника як плату за поширення дезінформації, ніби могилу пограбували, поки вони спали на чергуванні.

Насправді ж, як вони стверджують, жоден охоронець не спав. Учора рано-вранці стався сильний землетрус, і могила розкрилася. Паралізовані страхом, вони побачили фігуру в сліпучо-білому одязі, що сиділа перед відкритим входом у склеп. Затримані заявили – це їхні власні слова, – що «його обличчя засліплювало, мов блискавка».

Попереду ретельне розслідування, щоб встановити, яким чином затриманим вдалося залишити казарму, де їх утримували під пильним наглядом.

Один із солдатів, коли поліціянти виводили його з кабаре, сказав – і я знову цитую: «Мені все одно, що тепер зі мною буде. Я пропав, бо бачив ангела Божого віч-на-віч, а це для будь-якої людини означає смерть».

Я поклав аркуш на стіл біля вази з квітами, що встигли трохи зів'янути від довгого стояння під

вогнями прожекторів, і востаннє зустрівся поглядом із чорним скляним оком камери:

Ще один внесок у гостроцікаве сплетіння чуток про дивовижну та зворушливу подію. Для солдата те, що сталося вчора вранці біля могили Ісуса Давидсона, означає смерть. Для панни Маґдалини, пана Клеопи та їхніх друзів це означає нове життя. І лише час розсудить, хто має рацію.

Я повільно відкинувся в кріслі, сигналізуючи Капперу та режисеру про завершення передачі. Камера змістилася до вази з квітами, цей кадр збільшився на весь екран і почав поступово згасати, натомість з'явилося зображення Патроса зі студії в Римі.

«Дякую вам, Кассе Теннеле!»

Я пильно розглядав Патроса, поки його голос рипів у динаміку, але за його виглядом так і не визначив, що він про все це думає. З байдужим, позбавленим емоцій обличчям сидів він у центрі екрана як саме втілення справедливости.

«На цьому ми завершуємо наш спеціальний репортаж з Єрусалима. Доброї ночі».

Екран згас. Оператори знімали навушники та злазили зі своїх місць. Верхній ряд прожекторів вимкнули, і студія поринула в заспокійливу напівтемряву. Я підвівся, потягнувся й потер очі.

Відчував якийсь тупий біль між лопаток і страшенну втому.

– Ну як, пане Теннеле, усе гаразд?

Я зовсім забув про Симона Клеопу. Тож повернувся до нього та спробував усміхнутися.

– Це було просто чудово, вельми вам вдячний, дуже! Краще й бути не могло, навіть якби ми це репетирували цілий день.

– А я налякався до смерти, коли ми почали. Та щойно ви запитали мене…

Він ніяково замовк, бо на столі задзеленькав телефон. Я зняв рурку.

– О, пане Теннеле, – то була секретарка Каппера. – Пан Каппер запитує, чи не змогли б ви зайти до нього негайно. Пан Патрос на зв'язку з Рима і хоче поговорити з вами.

– Гаразд. Дякую.

Я поклав рурку і сказав Клеопі:

– Послухайте, мій керівник у Римі хоче зі мною поговорити. Чи не побудете тут кілька хвилин? Я не затримаюся надовго, а потім ми зможемо піти й випити по чашці кави або ще чогось.

Я пройшов через студію до виходу. Один з операторів гукнув:

– Чудова робота, пане Теннеле!

Я махнув йому рукою, вийшов у коридор і за кілька кроків піднявся невеликими сходами в продюсерську кабіну. Каппер сидів на краю пульта

з телефоном в руках. Обличчя його було блідим і втомленим.

– Та ось він уже, Дрю, – сказав він і передав мені телефон.

– Слухаю, Дрю.

– Теннеле?

– Так.

– Ну ти мене приголомшив! Я думав, ти досі там, перед камерою, несеш порожню балаканину.

Я заплющив очі й нічого не відповів. Як-не-як, він – бос. І якщо він воліє довго й нудно розпікати за щось, то це його привілей.

– Ти взагалі розумієш, бодай приблизно, наскільки ти вийшов за межі дозволеного в сьогоднішній передачі? Чи ти тепер живеш у своєму особистому крихітному варіанті вічности, поза, так би мовити, часом?

– Вибач, – сказав я. – Боюся, ми справді трохи затягнули.

– Вісім хвилин п'ятдесят секунд, якщо бути точним!

– Ого, так багато? Мені шкода, Дрю.

– Не перепрошуй. Це надзвичайно чудова історія.

Я закліпав від подиву:

– Хочеш сказати, що тобі сподобалося?

– Ще б пак! Я, звісно, не вірю жодному слову. Але це було прекрасне шоу, Кассе, і подав ти

його просто блискуче. Одна з твоїх найкращих робіт.

Каппер передав мені сигарету і клацнув запальничкою. Я зробив глибоку затяжку і сказав:

– Отже, ти не віриш, що він живий?

У відповідь я почув його смішок:

– Змилуйся, Кассе. Я так само не вірю в те, що поросята можуть літати.

– Але це серйозно, Дрю. Я хочу запитати: що ти думаєш про Маріам Маґдалину й цього хлопця, Клеопу? Невже ти не бачиш, що вони щирі в…

– Рудоволоса? Гарна, нічого не скажеш. Не знаю, як тобі вдалося знайти їх, Кассе. А «пан Ніхто» у фіналі – просто геніальний актор. Першокласна знахідка.

– Вони вірять у це, Дрю. Вони вірять, що він воскрес!

– То хай... їм щастить. Однак не чекай цього від мене.

Я відчув, з якою силою на мене навалилася втома. Я ще зберігав якийсь крихітний запас енергії, буквально на один постріл, – для сутички з Патросом. Але він роззброїв мене та вразив наповал своїм цинічним смішком і несподіваною похвалою. Якби він напав на мене зі звинуваченнями, у мене залишався б шанс відігратися. Але за таких обставин…

Я запитав:

– Якісь дзвінки надходили?

– Чотири. Три під час програми. І один одразу після того, як ти закінчив.

– Про що запитували?

– Перші три були: парафіяльний священник і дві жінки, які висловили невдоволення подією в барі. Останнім, – він знову гидко хихикнув, – був чоловік, який цікавився параметрами твоєї танцівниці: ну там талія, стегна.

Мене занудило. Усі наші зусилля – вивірені запитання, художня, стиснута до краю, без жодної зайвини постановка Каппера, великі плани, які знімав Ґреґ, – виявилися марними, бо вони хотіли бачити й побачили тільки бруд.

– Ти ще тут, Кассе?

– Так.

– Коли повертаєтеся?

– Повертаємося? Не знаю. Мабуть, завтра.

– Схоже, ти вибитий з колії, друзяко. Що, вимотався?

– Є трохи.

– Гаразд. Візьми відпустку на кілька днів. Якщо хочеш, на тиждень. Злітай у Ліван і розвійся собі на втіху.

– Так, – сказав я, – мені справді потрібно це зробити.

– От і домовилися. Чекаю вас тут за тиждень, рахуючи від сьогоднішнього дня. Тебе й молодого Декка. Можеш передати йому, що сьогодні мені

сподобалася його робота, тільки якщо ти впевнений, що це не запаморочить йому голову.

– Так і зроблю.

– Добре. Нік Каппер іще там?

– Так, зараз я передам йому слухавку. Е-е, Дрю?

– Так?

– Як гадаєш, чи буде якась реакція, себто після сьогоднішнього вечора? Чи можуть виникнути якісь заворушення через…

– Та в жодному разі, Кассе. Так, ми охоче прислухаємося до різних чуток. Але це були й будуть лише чутки. Ніхто при здоровому глузді не сприйматиме серйозно казку про небіжчика, що розгулює вулицями Єрусалима.

– Але я так зрозумів, що ти сприйняв її серйозно: учора вранці, коли ти мені телефонував. Мені здалося, що ти сказав: «Це буде динаміт».

– Заради Бога, Кассе, ти або надто перепрацював, або ще щось трапилося. Це могло стати динамітом у політичному сенсі. Але, як ти нам сьогодні показав, політично це таке ж мертве, як динозаври. Просто релігійна буря в склянці води. З будь-яким іншим репортером це могло вийти похмуро, як саме пекло, – якби ти не приклав рук.

– Так, – сказав я. – Те-то й воно.

– Та годі тобі, Кассе. Відпочинеш кілька днів у горах – і будеш у повному порядку. Гаразд, дай мені Каппера.

Я передав телефон Ніку й важко опустився на стілець. У мене тремтіли руки, пекли очі, і я почувався так, ніби не спав цілий тиждень. Хотілося плакати, але і для сліз я був занадто знесиленим і виснаженим.

За хвилину чи дві Каппер поклав рурку, підійшов і сів навпроти.

– Мені дуже шкода, Кассе.

Я кивнув:

– Гадаю, ми не можемо дорікати йому. Він не зустрічався з ними – з жодним із них. Він бачив їх тільки як картинку на екрані телевізора. А це не те саме, що говорити з ними віч-на-віч.

Через вікно продюсерської кабінки я побачив Симона Клеопу, що сидів за столом у спорожнілій студії. Поруч стояла ваза з букетом квітів із Галілеї. Тепер, коли велике світло згасло, він здавався маленьким і самотнім – якимось неправдоподібним, майже нереальним.

Я запитав:

– Патрос сказав тобі про телефонні дзвінки?

Він кивнув.

Я сердито вдарив ногою по корпусу телевізора, що стояв на підлозі.

– Клята коробка з фокусами. Ти пригощаєш її чудесами, а вона перетворює їх на гидоту.

– Але він також сказав, що програма йому дуже сподобалася, Кассе.

– Вона не повинна була йому сподобатися, хай йому грець з його самовдоволеною курячою пам'яттю! Він мав повірити.

Каппер похитав головою:

– Жодних шансів, друже. Тільки не наш Дрю. Навіть якби ти поставив перед камерою самого Давидсона, з биркою на шиї та набором дактилоскопічних відбитків, які б підтверджували, що це він, ти й тоді не переконав би Патроса.

– Як і величезну аудиторію глядачів, що сидить перед своїми ящиками й набиває черево рибою та чипсами, хихикаючи при цьому над пікантними подробицями.

– Трохи перебільшено, проте думка в основі правильна.

– Але чому?! – спитав я. – Що з ними сталося з усіма?

Він пересмикнув плечима:

– Вони не хочуть вірити в це, Кассе. Не більше, ніж ти сам.

– Це неправда, – я почув у своєму голосі пронизливі нотки.

– Невже? – спитав він спокійно.

Там, унизу, у студії, Симон Клеопа схвильовано позирав на годинник і кидав погляди вгору, на вікно кабінки.

– Бідолаха, – співчутливо мовив Каппер. – Усе в нього переплуталося, як і в інших. – Він глянув

на мене – під очима темними колами позначилась утома. – Знаєш, Кассе, вони не мають надії. Навіть якщо Давидсон і повернувся, вони не витримають випробування.

– Я гадаю, витримають.

Він похитав головою:

– Ні, Кассе. Ти й сам знаєш, що не витримають. Не можна змінити світ – цей величезний жадібний натовп, що злякано озирається, – жменькою мудрих висловів, приправлених співчуттям і кількома чудесами.

– Навіть якщо одним із чудес є повернення до життя померлої людини?

– Навіть тоді. Особливо тоді. Ми не готові до цього, Кассе. Можливо, колись, коли ми станемо трохи розумнішими або коли будемо трохи більше боятися самих себе. Але поки що – ні. Не зараз.

Він підвівся та простяг мені руку:

– Ходімо, Кассе. Сьогодні був дуже довгий день. Час по домівках.

Я сказав безпорадно:

– А мир – мир, що він їм обіцяв! Свобода та…

Він утомлено, ледь помітно усміхнувся:

– Марно, Кассе. Нам подобається сидіти у в'язниці. Ми не хочемо, щоб нас звільняли.

Стюарт Джекман

СПРАВА ДАВИДСОНА

Переклад з російської

Директор РО «УМТ „Світло на Сході“» *Олег Шмонько*
Голова вид. МС Licht im Osten *Вальдемар Бенцель*
Переклад *О. Зенченко*
Випусковий редактор *О. Зенченко*
Редактор *О. Мазур*
Коректор *А. Назаренко*
Верстка *М. Давидюка*

РО «Українське місіонерське товариство „Світло на Сході“»,
вул. Хорольська, 30, м. Київ, 02090
Ідентифікаційний код: 14300272
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготовлювачів
і розповсюджувачів видавничої продукції від 15.02.2018, серія ДК, № 6016

Вид. 02.460. Підписано до друку 17.09.2026.
Папір Book cream 80г/м.кв. Формат 84x108/32.
Гарнітура: Palatino, Palladium, Century Gothic
Друк офсетний. Умов. друк. арк. 12,60.
Тираж 3000 пр. Замовлення № 26-0426k

Надруковано в типографії ТОВ «Новий друк»,
вул. Магнітогорська, 1, м. Київ, 02094.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготовлювачів
і розповсюджувачів видавничої продукції
від 28.07.2003, серія ДК, № 1447